

Diogelu Cymhleth Cymru

Pecyn cymorth ynglŷn â chamfanteisio'n
droseddol ar blant

Nina Maxwell, Jon Ablitt, Bethan Davies, Marie
Hopkinson a Phil Smith

Gorffennaf 2022

Cynnwys

Cyflwyniad.....	3
Adran un: Diffiniadau ac arfer da.....	5
Mathau ar gamfanteisio	6
Adnabod camfanteisio troseddol ar blant.....	10
Gwaith amlasiantaethol.....	17
Gweithio gyda phobl ifanc	26
Gweithio gyda theuluoedd.....	35
Adran dau: Gwybodaeth sy'n benodol i'r sector.....	37
Gwasanaethau Plant.....	38
Gwasanaethau Plant: canllawiau polisi ac ymarfer	40
Addysg.....	42
Addysg: Canllawiau polisi ac ymarfer.....	47
Gwasanaethau leuenctid.....	52
Gwaith ieuenctid: canllawiau polisi ac ymarfer.....	56
Iechyd.....	58
Iechyd: Canllawiau Polisi ac Ymarfer	63
Tai	64
Tai: Canllawiau polisi ac ymarfer	68
Yr Heddlu	72
Gwasanaeth Cyfiawnder leuenctid	75
Cyfiawnder leuenctid: Canllawiau polisi ac ymarfer	78
Casgliad	87
Cyfeirnodau	88
Atodiad A: Diogelu Cymhleth	98
Atodiad B: Yr iaith a ddefnyddir.....	101

Ffigurau

Ffigur 1: Modelau o gamfanteisio troseddol	8
Ffigur 2: '8' ffactor risg lefel unigol	12
Ffigur 3: Egwyddorion gweithio amlasiantaeth effeithiol	18
Ffigur 4: Y broses NRM.....	23
Ffigur 5: Siarter leuenctid.....	28
Ffigur 6: Ymatebion yr heddlu a gwasanaethau plant i gyfnodau ar goll.....	33
Ffigur 7: Atgyfeiriadau a chanlyniadau'r Gwasanaethau Plant	41
Ffigur 8: Arwyddion rhybuddio ar gyfer ymarferwyr iechyd.....	60
Ffigur 9: Cynllun Cyfiawnder leuenctid Cymru	80
Ffigur 10: Beio dioddefwyr yntau iaith sy'n seiliedig ar gryfderau	101

Cyflwyniad

Cafodd y pecyn cymorth hwn ei ddatblygu fel rhan o astudiaeth a ariannwyd gan Ymchwil Gofal Iechyd Cymru i gamfanteisio troseddol ar blant yng Nghymru. Edrychodd yr astudiaeth ar sut roedd pobl ifanc yn cael eu targedu, eu meithrin a chamfanteisio'n droseddol arnynt yng Nghymru a'r hyn y mae angen i wasanaethau ei wneud i adnabod pobl ifanc y mae perygl y camfanteisir yn droseddol arnynt, ymgysylltu â nhw a'u diogelu. I wneud hyn, gofynnwyd i bobl ifanc, i rieni ac i ymarferwyr â phrofiad uniongyrchol am eu profiadau o gamfanteisio troseddol a pha dulliau ac ymyriadau oedd fwyaf defnyddiol. Defnyddiwyd y canlyniadau i gynhyrchu'r pecyn cymorth hwn ar y cyd. Seiliwyd y cynhyrchu ar y cyd ar egwyddorion ymchwil i weithgaredd ac roedd yn golygu cynnwys y grŵp ymgynghorol ar ymchwil mewn ymchwiliad oedd yn seiliedig ar astudiaeth oedd yn 'canolbwyntio ar broblemau, yn benodol i gyd-destun ac yn edrych tua'r dyfodol' (Waterman et al, 2001:4) (gweler Maxwell a Wallace, 2021). Roedd y grŵp ymchwil yn cynnwys pobl ifanc a rhieni oedd â phrofiad byw o gamfanteisio troseddol ar blant ac ymarferwyr. At hynny, gwahoddwyd arbenigwyr yn y sector ac arweinwyr ar ddiogelu i roi sylwadau ar adrannau perthnasol. Cafodd y pecyn cymorth ei fireinio ar sail adborth gan ymchwilwyr ac ymarferwyr cymheiriad ieuencid. Mae'r pecyn cymorth yn defnyddio'r term 'pobl ifanc' i gyfeirio at bob plentyn a pherson ifanc hyd at 25 oed

Nodau

Nod y pecyn cymorth yw gwella ymatebion ymarferwyr i gamfanteisio'n droseddol ar blant. Fe'i datblygwyd gan gyfeirio at ganfyddiadau astudiaethau, y llenyddiaeth ymchwil ehangach ac yn unol â chanllawiau polisi ac ymarfer presennol. Nid yw'n disodli'r canllawiau ymarfer presennol.

Yn benodol, mae'r pecyn cymorth yn darparu negeseuon allweddol ynghylch y canlynol:

- Amlygiadau gwahanol ar gamfanteisio'n droseddol ar blant yng Nghymru
- Prif arwyddion rhybuddio a ffactorau risg
- Dulliau amlasiantaeth effeithiol.
- Gweithio gyda phobl ifanc a rhieni
- Arwyddion rhybuddio, rolau a chyfrifoldebau sector-benodol.

Mae'r adroddiad wedi'i rannu'n ddwy adran. Mae adran un yn dechrau drwy gyflwyno diffiniadau o gamfanteisio'n droseddol ar blant, yr arwyddion rhybuddio ac arfer da ar gyfer gweithio amlasiantaethol a gweithio gyda phobl ifanc a rhieni. Mae adran dau yn darparu gwybodaeth sector-benodol ynghylch cyfrifoldebau diogelu, arwyddion rhybuddio, a throsolwg o bolisi ac arfer perthnasol. Mae Adnodd Asesu Camfanteisio'n Droseddol ar Blant hefyd wedi'i ddatblygu i arwain penderfyniadau ymarferwyr (gweler dogfen ar wahân).

Egwyddorion

Mae'r pecyn cymorth asesu'n ategu'r dirwedd polisi a chanllawiau ymarfer yng Nghymru. Mae'n seiliedig ar angen sylfaenol i fabwysiadu ymagwedd sy'n canolbwyntio ar blant ac ar hawliau

plant. Mae'n rhaid gwranddo ar bobl ifanc a'u cynnwys wrth wneud penderfyniadau Mae hyn yn arbennig o berthnasol o ystyried bod camfanteisio yn cymryd rheolaeth oddi wrth y person ifanc. Mae'n rhaid i ymarferwyr beidio â gwneud yr un fath. Dylent ddiogelu a pheidio â throeddoli'r bobl ifanc hyn a dylent eu helpu a'u cefnogi i gymryd rheolaeth dros eu bywydau ac i gyflawni eu potensial llawn. Mae hyn yn golygu gweithio gyda phobl ifanc, sefydlu trafodaeth gyfeillgar, datblygu ymddiriedaeth a meithrin perthnasoedd y mae pobl ifanc yn teimlo'n ddiogel ac yn gallu rhannu eu barn ynddynt. Mae'r pecyn cymorth yn mabwysiadu'r egwyddorion canlynol:

- Dull diogelu sy'n rhoi'r plentyn yn gyntaf
- Mae'n canolbwyntio ar y plentyn fel bod anghenion y person ifanc yn cael eu nodi yn cael sylw.
- Mae'n cael ei gyflwyno yn y gymuned i bobl ifanc a'u teuluoedd.
- Wedi'i anelu at atal, ymyrraeth gynnar, a dargyfeirio.
- Gallu cynnwys rhieni fel adnodd yn hytrach na fel risg.
- Yn cynnwys adnabod, unigolion neu grwpiau sy'n camfanteisio ar bobl ifanc, ymchwilio iddynt a'u herlyn.

Wrth wneud hynny, mae'r pecyn cymorth yn defnyddio dulliau Diogelu Pontio a Diogelu Cyd-destunol. Mae Atodiad A yn rhoi crynodeb o bob dull gweithredu: Diogelu Cymhleth, Diogelu Pontio a Diogelu Cyd-destunol.

Siarter Ieuentid

Mae'r pecyn cymorth yn cynnwys Siarter Ieuentid sydd wedi'i chynhyrchu ar y cyd â phobl ifanc (gweler Gweithio gyda Phobl Ifanc). Mae'n cynnwys pedwar datganiad ar bymtheg ynghylch sut mae pobl ifanc eisiau i ymarferwyr a rhieni ymgysylltu â nhw (Ffigur 5). Yn sail i'r siarter y mae parch cadarnhaol diamod sy'n cyfeirio at dderbyn, deall a pharchu pobl ifanc am bwy ydynt.

Yr iaith a ddefnyddir

Math o gamfanteisio'n droseddol ar blant yn ffurf ar gam-drin plant (Gweithdrefnau Diogelu Cymru, 2019a). Ni all pobl ifanc gydsynio i gael eu masnachu, nid ydynt ar fai nac yn gyfrifol am fod rhai'n camfanteisio'n droseddol arnynt. Mae'r pecyn cymorth yn hyrwyddo'r defnydd o iaith niwtral a thermau nad ydynt yn rhoi bai ar bobl ifanc yn benodol nac yn awgrymu hynny. Mae rhagor o wybodaeth am yr iaith a'r derminoleg a ddefnyddir i'w gael yn Atodiad B.

Adran un: Diffiniadau ac arfer da

Gan ddefnyddio canfyddiadau astudiaethau ymchwil a ariannwyd gan Ymchwil Gofal Iechyd Cymru, mae adran un yn crynhoi'r mathau ar gamfanteisio'n droseddol ar blant a'r mathau ohono ac yn amlinellu ffactorau risg ar y lefelau unigol, ryngbersonol a chymunedol. Yna mae adran un yn cyflwyno arferion da o ran gweithio aml-asiantaeth, a gweithio gyda phobl ifanc a rhieni.

Mae adran dau o'r adroddiad yn darparu gwybodaeth fanwl ynglŷn â rolau a chyfrifoldebau Gwasanaethau Plant, Addysg, Iechyd, Tai, Yr Heddlu, Cyfiawnder Ieuenctid, a Gwasanaethau Ieuenctid. Mae pob is-adran yn gorffen gyda throsolwg o'r canllawiau polisi ac ymarfer perthnasol.

Mathau ar gamfanteisio

Gall amrywiaeth y troseddwy a'r ffordd y mae pobl ifanc yn cael eu paratoi ei wneud yn anodd adnabod camfanteisio. Mae hyn yn fwy cymhleth gan y gellir camfanteisio ar unrhyw berson ifanc, beth bynnag fo'i oedran, ei ryw, ei ethnigrwydd, gallant fod yn cyflwyno bregusrwyddau neu wedi ymwneud o'r blaen gyda gwasanaethau.

Er ei bod yn fwy tebygol y bydd pobl yn camfanteisio'n droseddol ar bobl ifanc sy'n agored i niwed, cafwyd symudiad tuag at edrych ar y bobl ifanc y mae gwasanaethau'n galw'n 'blant disylw'. Mae'r grŵp hwn yn ddeniadol i gamfanteiswyr gan eu bod yn llai tebygol o gael eu sylwi. Mae hefyd yn anodd adnabod camfanteisio gan ei fod yn bosibl y bydd ffurfiau gwahanol ar gamfanteisio ddigwydd, a/neu mae'n bosibl y caiff pobl ifanc eu symud o un ffurf ar gamfanteisio i ffurf arall. Mae'n bwysig bod pobl ifanc yn derbyn y gefnogaeth fwyaf priodol am y gamdriniaeth y maent wedi dioddef ohoni.

Camfanteisio'n droseddol ar blant

Diffinnir camfanteisio'n droseddol ar blant fel:

"...where an individual or group takes advantage of an imbalance of power to coerce, control, manipulate or deceive a child or young person under the age of 18 into any criminal activity (a) in exchange for something the victim needs or wants, and/or (b) for the financial or other advantage of the perpetrator or facilitator and/or (c) through violence or the threat of violence. The victim may have been criminally exploited even if the activity appears consensual."
(Y Swyddfa Gartref, 2018)

Mae elfen o gyfnewid ymhyg â chamfanteisio'n droseddol

Gall cysyniad cyfnewid fod yn gamarweiniol gan nad yw bob amser yn cynnwys trosglwyddo rhywbeth diriaethol (Cymdeithas Plant, 2019) Yn hytrach, gall cynnwys cyfnewid rhywbeth:

- Diriaethol fel esgidiau hyfforddi, nwyddau brand, addo 'arian hawdd'
- Anniriaethol fel teimladau diogelwch, fod yn perthyn i 'deulu' ehangach gang, hunaniaeth neu statws.
- Atal trais, er enghraifft trais yn erbyn aelod o'r teulu.

Mae camfanteisio ar blant yn cynnwys gweithgaredd troseddol

Mae'n bosibl y bydd y person ifanc yn cael ei ddefnyddio am ystod o weithgareddau, fel gwerthu a chludo cyffuriau, lladrata, byrgleriaeth neu gael ei orfodi i agor cyfrif banc er mwyn gwyngalchu arian. Mae camfanteisio ar blant yn cynnwys pobl ifanc o wledydd eraill sydd wedi cael eu masnachu i Brydain a'u gorfodi i weithio neu i gaethiwed domestig neu bobl ifanc sy'n cael eu masnachu o un ardal o Gymru i ardal arall. Mae'n bosibl y bydd pobl ifanc yn cael eu masnachu dim ond ychydig o strydoedd i ffwrdd o'u cartref.

Gall trais neu fygwth trais fod yn rhan o gamfanteisio'n droseddol ar blant

Gall pobl ifanc ddiodeff trais a/neu gael eu gorfodi, eu persawadio, neu eu cymell i ddefnyddio trais yn erbyn pobl eraill. Mae'n bosibl y bydd gormod o ofn ar bobl ifanc i ofyn am help oherwydd eu bod yn ofni ymateb y camfanteiswyr, iddynt eu hunain ac i aelodau o'u teuluoedd.

Llinellau cyffuriau

Diffinnir llinellau cyffuriau fel:

“gangs and organised criminal networks involved in exporting illegal drugs into one or more importing areas within the UK, using dedicated mobile phone lines or other forms of “deal line”. They are likely to exploit children and vulnerable adults to move and store the drugs and money and they will often use coercion, intimidation, violence (including sexual violence) and weapons.”

(Asiantaeth Troseddu Genedlaethol, 2019)

Mae llinellau cyffuriau yn derm a ddefnyddir gan yr heddlu. Fe'i defnyddir i ddisgrifio un fodel ar ddsbarthu cyffuriau lle mae cyffuriau'n cael eu gwerthu trwy ddefnyddio rhif ffôn symudol brand, er enghraifft, 'Llinell y Barri'. Rhoddir ffôn llosgwr i bobl ifanc er mwyn dweud wrthynt ble i fynd â chyffuriau a'u gwerthu. Gall hyn amrywio o ddinas i drefi llai neu o un pen ardal i ben arall. Felly, mae'n bosibl y camfanteisir yn droseddol ar bobl ifanc i'w gwneud yn rhan o weithgareddau llinellau cyff a gallant gael eu masnachu ar draws Cymru neu o Loegr i Gymru.

Mae'r term 'llinellau sirol' yn mynd â'r sylw i ffwrdd o'r amrywiaeth o droseddwyr, i ffwrdd o ystod y troseddoldeb y caiff pobl ifanc eu gorfodi, eu perswadio neu eu cymell i'w wneud, ac i ffwrdd o'r gamdriniaeth gorfforol a rhywiol y maent yn ei diodeff. Mae'n rhaid i ymarferwyr fabwysiadu diffiniad eang o gamfanteisio troseddol ar blant sy'n cynnwys aelodau o'r teulu, ffrindiau neu bobl nad ydynt yn eu hadnabod yn eu cymell i ymwneud â throseddoldeb. Nid oes gan bobl ifanc ddewis. Maent wedi 'u dala o fewn perthnasoedd camfanteisiol trwy fygythiadau neu drwy drais go iawn.

Modelau o Gamfanteisio Troseddol ar Blant

Ceir tri phrif fodel o gamfanteisio troseddol ar blant yng Nghymru (Ffigur 1). Er bod modelau gwahanol o ddsbarthu a chyflenwi cyffuriau, bydd gan rai ardaloedd elfennau ohonynt i gyd.

Figur 1: Modelau o gamfanteisio troseddol

Masnachu plant a chaethwasiaeth fodern

Diffinnir caethwasiaeth fodern fel:

“Modern slavery encompasses slavery, servitude, forced and compulsory labour and human trafficking. Traffickers and slave drivers coerce, deceive and force individuals against their will into a life of abuse, servitude and inhumane treatment”

(Swyddfa Gartref, 2019)

Mae caethwasiaeth fodern yn cyfeirio at gymell neu gorfodi pobl ifanc neu camfanteisio'n droseddol arnynt, a'u cymryd, eu trosglwyddo, eu llochesu neu eu derbyn drwy ddefnyddio grym, cymhelliad, camarwain, anghydbwysedd grym neu fygythiadau at bwrpas. Gall cysyniad 'pwrpas' gynnwys camfanteisio troseddol, ariannol a/neu rywiol, llafur gan orfodaeth, caethwasiaeth, caethwasiaeth domestig, lladrata o siopau neu dwyll. Ni all pobl ifanc roi cydsyniad gwybodaeth i gymryd rhan mewn troseddoldeb dan orfodaeth neu i gael eu camdrin neu i gael eu masnachu (Swyddfa Gartref, 2015). O dan Ddeddf Caethwasiaeth Fodern 2015, ystyrir bod pobl ifanc yn cael eu masnachu at bwrpas camfanteisio hyd yn oed os nad yw'r camfanteisio hwnnw wedi digwydd eto. Felly, ystyrir bod pobl ifanc wedi cael eu masnachu hyd yn oed pan fydd ymarferwyr wedi ymyrryd cyn i'r camfanteisio ddigwydd.

Mae masnachu plant ar gynnydd yng Nghymru (Llywodraeth Cymru, 2019). Mae hyn yn cynnwys plant ar eu pennau eu hunain a phobl ifanc sy'n derbyn gofal gan awdurdod lleol. Efallai na fydd pobl ifanc yn cael eu symud yn gorfforol (eu 'masnachu') ar gyfer camfanteisio troseddol, ond gallant ddal i ddiodeff caethwasiaeth fodern os ydynt wedi cael eu gorfodi i mewn i gaethwasiaeth, gwasanaeth neu lafur gorfodol. Gall caethwasiaeth fodern ddigwydd yn uniongyrchol drwy berthnasoedd, gan gynnwys perthnasau neu berthnasoedd rhamantus neu'n anuniongyrchol, lle mae pobl sy'n adnabod y person ifanc yn cau eu llygaid pan fydd pobl yn ifanc yn cael eu niweidio neu maent yn methu â dweud bod y person ifanc yn cael ei niweidio.

Adnabod camfanteisio troseddol ar blant

Awgrymodd ein canfyddiadau nad oedd rhestrau gwirio yn ddefnyddiol ar gyfer nodi camfanteisio'n droseddol ar blant am ddau brif reswm: gellir camfanteisio ar unrhyw berson ifanc, ac mae camfanteisio yn gudd. Efallai bod pobl ifanc wedi dod yn fwy agored i gamfanteisio'n droseddol ar blant oherwydd un digwyddiad neu gyfuniad o ddigwyddiadau fel rhieni'n camddefnyddio alcohol neu gyffuriau, rhianta gwael, hunan-barch isel, a byw mewn tldi. Mae'n rhaid i ymarferwyr ystyried y gallai bregusrwyddau lluosog ar draws lefelau unigol, teuluol a chymunedol gynyddu risg i berson ifanc. Felly, mae offeryn cofnodi asesiad risg camfanteisio'n droseddol ar blant wedi'i ddatblygu (gweler y wybodaeth atodol). Fodd bynnag, ni fydd unrhyw un gweithiwr proffesiynol yn cadw'r holl wybodaeth angenrheidiol i gynorthwyo adnabod a diogelu. Mae hyn yn gwneud rhannu gwybodaeth amlasiantaethol a gwaith cydweithredol yn hanfodol wrth adnabod ac amddiffyn pobl ifanc.

Meithrin Perthynas Amhriodol

Mae'r rhai sy'n camfanteisio ar bobl ifanc yn meithrin perthynas amhriodol â nhw gan ddefnyddio ystod o ddulliau gwahanol. Gall hyn gynnwys peintio darlun hudolus o'r ffordd o fyw, bod yn gyfaill i'r rhai sy'n unig, yn ynysig neu'n ei chael hi'n anodd ffitio i mewn, cynnig statws, amddiffyniad iddynt neu eu bygwth â thrais:

“Felly, mae plant ifanc bob amser yn edrych arnynt [y rhai sy'n camfanteisio arnynt] fel rhai i'w hedmygu . Gyda rhai ohonynt, maent hyd yn oed yn rhoi rhywfaint o arian i'r bobl ifanc, ychydig o newid. Felly pan fyddant yn tyfu i fyny – mae ganddynt y parch a'r cariad yma at yr unigolyn hwnnw. Gallai fod cyn lleied â phunt, dwy bunt neu bum punt neu ddeg punt”
(Cyfweliad â pherson ifanc)

Gall pobl ifanc gael eu gorfodi, eu cymell, neu eu twyllo i gamfanteisio ar blant eraill yn droseddol neu eu nodi a/neu eu cyflwyno i bobl sy'n camfanteisio. Mae hyn yn gwneud y gwahaniaeth rhwng dioddefwr a chyflawnwr yn aneglur. Rhaid i ymarferwyr fabwysiadu dull â mwy o arlliw, sy'n rhoi'r plentyn yn gyntaf, a'r troseddwr yn ail, lle y gall pobl ifanc fod yn ddioddefwyr y camfanteisur arnynt yn hytrach na chyflawnwyr (Y Weinyddiaeth Gyfiawnder, 2019:5).

Gall pobl ifanc hefyd gael eu paratoi a'u dal mewn perthynas gamfanteisiol oherwydd 'caethiwed dyled'. Mae'r dacteg hon yn cynnwys:

- Rhoi cyffuriau am ddim i bobl ifanc ond yna mynnu taliad gyda thaliadau llog uchel. Mae pobl ifanc yn cael eu gorfodi i weithio i dalu'r ddyled.
- Mae camfanteiswyr yn trefnu i bobl ifanc gael eu 'mygio'. Yna maent yn mynnu bod y person ifanc yn gweithio i dalu'r arian y maent wedi'i golli.

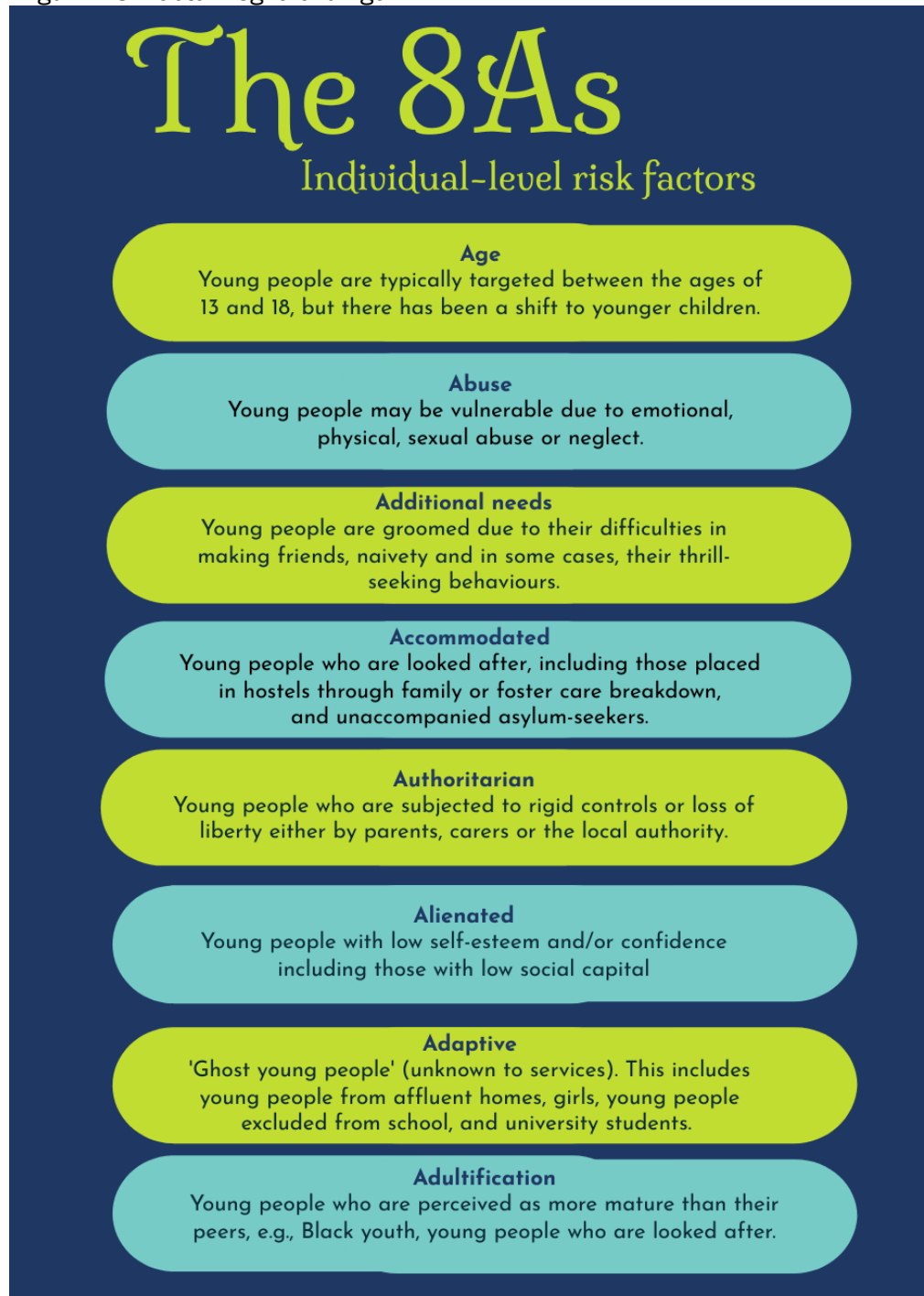
Mae hyn yn rhoi'r cyfrifoldeb ar ymarferwyr i fod yn 'chwilfrydig' am y person ifanc a'r rhesymau sylfaenol dros eu hymddygiad, fel mynd ar goll, aros allan yn hwyr neu pam fod ganddynt ychydig o ffonau symudol gwahanol. Bydd llawer o bobl ifanc yn gyndyn neu'n amharod i ofyn am help neu i ddatgelu camfanteisio. Gall hyn fod oherwydd y diwylliant ymhlith pobl ifanc i beidio â dweud neu gario clecs. Mae rhai camfanteiswyr yn atgyfnerthu hyn trwy fgythiadau trais tuag

atynt a/neu eu teuluoedd. Gall hefyd fod am resymau eraill, gan gynnwys gwadu neu anwybodaeth am eu camfanteisio, efallai eu bod wedi cael eu dysgu i beidio ag ymddiried yn yr heddlu neu weithwyr proffesiynol eraill, cael profiadau negyddol blaenorol gydag ymarferwyr, neu efallai eu bod yn ofnus ynghylch yr hyn y bydd y rhai sy'n camfanteisio yn ei wneud iddynt neu i'w teuluoedd os ydynt yn cario clecs.

Ffactorau risg lefel unigol

Gellir camfanteisio'n droseddol ar unrhyw berson ifanc o unrhyw oedran, rhyw, ethnigrwydd neu gefndir. Mae camfanteiswyr yn targedu pobl ifanc sy'n agored i niwed oherwydd eu hanghenion sydd heb eu diwallu neu oherwydd eu ddiffyg cyfalaf cymdeithasol a chynhwysiant cymdeithasol. Mae Ffigur 2 yn rhoi crynodeb o'r prif ffactorau risg lefel unigol.

Ffigur 2: '8' ffactor risg lefel unigol

Cyfnodau o fynd ar goll

Yn ôl rhieni, mynd ar goll oedd y dangosydd mwyaf o gamfanteisio troseddol ar blant (Maxwell a Wallace, 2021). Mae hyn yn cefnogi canfyddiadau ymchwil ehangach am y cysylltiad rhwng cyfnod o fynd ar goll a chamfanteisio troseddol ar blant (Bonning a Cleaver, 2020, Wigmore, 2018, Sturrock a Holmes, 2015). Er bod rhieni'n ymwybodol bod eu plentyn yn ymddwyn yn wahanol, ac yn ymddieithrio rhag y teulu a'r ysgol, mynd ar goll oedd yr arwydd gweladwy cyntaf

bod rhywbeth yn digwydd i'w plentyn. Gall cyfnodau o fod ar goll awgrymu bod camfanteisio troseddol ar gynnydd:

Ac yna cyrhaeddodd y pwynt lle'r oedd fel, roedd allan am y diwrnod cyfan ac yn ôl yn oriau mân y bore, ac unwaith eto allwn i ddim weithio allan beth oedd yn ei wneud
(Cyfweliad â rhiant)

Mae dros 10,000 o achosion o blant a phobl ifanc sydd ar goll yn cael eu hadrodd bob blwyddyn yng Nghymru (Eiriolaeth Ieuencid Cenedlaethol, 2020). Mae pobl ifanc yn mynd ar goll neu'n rhedeg i ffwrdd am amrywiaeth o resymau. Mae hyn yn cynnwys rhedeg i ffwrdd o broblem neu ddigwyddiad neu redeg i le maent eisiau bod, neu gallant gael eu gorfodi, neu eu twyllo gan unigolyn neu grŵp i adael eu cartref (Y Swyddfa Gartref, 2014). Mae rhai pobl ifanc yn fwy tebygol o fynd ar goll nag eraill, mae hyn yn cynnwys:

- Pobl ifanc mewn cartrefi gofal preswyl
- Pobl ifanc sy'n cael eu lleoli mewn gofal preswyl y tu allan i'r ardal.
- Plant a Phobl Ifanc ar eu Pennau eu Hunain sy'n Ceisio Lloches

Efallai y bydd pobl ifanc yn teimlo bod yn rhaid iddynt ddiplannu i oroesi ac osgoi niwed i'w hunain a'u teuluoedd. Mae'r rhai sy'n camfanteisio yn fedrus wrth guddio ymatebion gwasanaeth oherwydd eu gwybodaeth fanwl am drothwyon a phrosesau'r gwasanaeth.

Ni ddylid trin mynd ar goll yn annibynnol ar fathau eraill o risg ar gyfer y plentyn neu'r person ifanc. Mae canllaw ymarfer Gweithdrefnau Diogelu Cymru ar gyfer pobl ifanc sy'n mynd ar goll o'r cartref neu ofal (2019b) yn nodi y dylai pobl ifanc gael cynnig Cyfweliad Dychwelyd Adref, ond nid yw hyn yn ofniad statudol. O ganlyniad, mae camfanteiswyr yn dechrau targedu pobl ifanc nad yw'r gwasanaethau yn gwybod amdanynt gan fod hyn yn lleihau'r tebygolrwydd y byddant yn cael eu gwahodd i gyfweliad dychwelyd adref. Felly, dylid cynnal cyfweliad dychwelyd pan amheuir camfanteisio troseddol a/neu pan fydd y person ifanc yn cael cyfnodau aml o fynd ar goll i benderfynu ble mae'r person ifanc wedi bod, gyda phwy y mae wedi bod a beth mae wedi bod yn ei wneud.

Dylid cynnal cyfweliadau dychwelyd adref o fewn 72 awr ar ôl dod o hyd i'r person ifanc. Mae gan bobl ifanc yr hawl i gyfweliad dychwelyd adref sy'n cael ei arwain gan rywun sy'n annibynnol ar eu rhiant neu ofalwr. Dylai ymarferwyr ystyried pwy sydd yn y sefyllfa orau i ymgymryd â'r cyfweliad dychwelyd yn seiliedig ar ddymuniadau'r person ifanc a pha ymarferydd sy'n gallu sefydlu trafodaeth gyfeillgar â'r person ifanc. Gall pobl ifanc fod yn wylidwrus o siarad â'r heddlu oherwydd ofn cael eu harestio neu ôl-ffeithiau. Fodd bynnag, ni ddylai ymarferwyr gymryd yn ganiataol y bydd pobl ifanc yn aros yn dawel neu'n gwrthod rhannu gwybodaeth. Rhaid i ymarferwyr greu amgylchedd diogel, cynnal tryloywder ynghylch eu rôl a'u cyfrifoldebau a sicrhau bod y person ifanc yn deall pam mae'r cyfweliad dychwelyd yn cael ei gynnal a'i ddibenion diogelu. Mae hyn yn cynnwys bod yn sensitif i'r risgiau posibl i'r person ifanc o'r rhai sy'n camfanteisio.

Ffactorau teuluol

Er bod ymchwil wedi dangos bod teuluoedd cefnogol yn ffactor amddiffynnol i bobl ifanc, gellir camfanteisio'n droseddol ar unrhyw blentyn waeth beth fo'i gefndir teuluol. Mae camfanteisio'n droseddol ar blant yn mynd y tu hwnt i'r hyn y gall teulu ei gynnal ei hun; mae rhieni'n aml yn mynd yn ddiodefwr eilaidd. Rhaid i ymarferwyr fod yn broffesiynol chwilfrydig am bob person ifanc ac yn effro i arwyddion risg camfanteisio troseddol:

“Mae [eu] cartref yn eithaf sefydlog, ond o ran pa mor agored i niwed ydynt yn y gymuned maent yn wirioneddol agored i niwed, ac, mae hynny'n eu gwneud yn fwy agored i niwed oherwydd nad ydynt yn fflagio i fyny am unrhyw reswm arall... mae hynny'n eu gwneud yn fwy agored i niwed oherwydd y gallent lithro trwy'r rhwyd”

(Cyfweliadau ag ymarferydd)

Gall portreadau yn y cyfryngau o gamfanteisio'n droseddol ar blant atgyfnerthu stereoteipiau camarweiniol ei fod ond yn effeithio ar bobl ifanc Du neu o leiafrifoedd ethnig, y rhai sy'n byw mewn ardaloedd difreintiedig yng nghanol dinasoedd neu bobl ifanc mewn gangiau. Felly, efallai na fydd rhieni'n meddwl ei fod yn rhywbeth a all ddigwydd i'w plentyn nhw. Mae hyn yn cael ei gymhlethu gan yr oedran pan fydd pobl ifanc yn cael eu targedu. Mae'r glasoed yn gyfnod pan fydd pobl ifanc yn treulio llai o amser gyda'u rhieni neu ofalwyr a mwy o amser gyda'u cyfoedion wrth iddynt symud tuag at annibyniaeth:

“Ydych chi erioed wedi ceisio perswadio bachgen 16 oed i fynd i'r ysgol, mae'n fwy na chi, i fynd ag ef yno yn gorfforol os nad yw eisiau mynd - nid yw hynny'n deg ... nid yw pob rhiant yn cydgyllwynio nac yn gyfforddus gyda'r hyn sy'n digwydd, mae rhai ohonynt ofni am eu bywydau neu ddim yn gwybod sut i ddelio â'r mater, ac nid ydynt yn cael unrhyw help”

(Cyfweliad â rhiant)

Ni ddylid beio rhieni. Mae rhieni yn arbenigwyr ar eu plentyn; maent yn eu hadnabod a byddant yn sylwi ar newidiadau yn eu hymddygiad, eu hagweddau, eu grwpiau cyfoedion a/neu a ydynt yn aros allan yn hwyr. Felly, mae'n rhaid i ymarferwyr wrando ar rieni a gweld eu bod yn rhan o'r ymateb amlasiantaethol.

Ffactorau risg ar lefel teulu

Er bod rhai ffactorau risg ar lefel teuluol sy'n cynyddu'r siawns y bydd person ifanc yn agored i gamfanteisio troseddol ar blant, yn y rhan fwyaf o achosion nid y rhieni sydd ar fai. Mae'r rhai sy'n camfanteisio'n targedu pobl ifanc pan fyddant fwyaf agored i niwed, mae hyn yn cynnwys pan fyddant yn cael problemau gartref. Gall rhieni'n gwahanu guddio camfanteisio troseddol oherwydd gall newidiadau mewn ymddygiad gael eu priodoli i ymateb i'r teulu'n chwalu. Gall fod yn agored i gamfanteisio gynyddu hefyd os yw rhieni'n cael problemau sy'n effeithio'n andwyol ar eu gallu i ateb anghenion eu plentyn. Mae hyn yn cynnwys iechyd meddwl rhieni, camddefnyddio alcohol neu sylweddau, a cham-drin domestig. Gall pobl ifanc gael eu meithrin mewn perthynas amhriodol gan berthnasau hŷn fel brodyr a chwiorydd neu gefndryd. Gall brodyr a chwiorydd ifanc gael eu bygwth fel ffordd o reoli'r person ifanc sy'n dioddef y camfanteisio, neu gall brodyr a chwiorydd iau etifeddu eu dyled i'r un sy'n camfanteisio. Gall camfanteiswyr hefyd ddylanwadu ar rieni i ddod yn gyfeillion neu i ddefnyddio cyfeillgarwch presennol i dargedu eu plant. Gall hyn ei gwneud hi'n anodd i rieni wybod pwy i ymddiried ynddynt:

“Rwy'n teimlo'n wirioneddol baranoid am bopeth oherwydd, wyddoch chi, ces i alwad ffôn gan fam arall a oedd eisiau rhywfaint o gefnogaeth i'w mab, ond mewn gwirionedd daeth yn amlwg bod ei mab yn un o'r bechgyn hŷn a oedd yn meithrin perthynas amhriodol â fy mab” (cyfweliad â rhiant).

Mae hyn yn golygu bod angen ymyriadau teulu cyfan er mwyn meithrin gwytnwch a chryfhau ymatebion teuluoedd i gamfanteisio'n droseddol ar blant.

Perygl i'r teulu

Mae rhieni'n aml yn ddiodefwr eilaidd oherwydd natur ac effaith camfanteisio troseddol ar blant. Gall y rhai sy'n camfanteisio ddychryn a bygwth rhieni yn eu cartrefi neu weithleoedd, yn enwedig lle mae pobl ifanc wedi cael eu symud o'r ardal fel mesur amddiffynnol. Felly, roedd llety gwirfoddol yn rhoi aelodau o'r teulu mewn perygl o drais. Awgrymodd y canfyddiadau cychwynnol fod y mesur hwn wedi methu ag amddiffyn pobl ifanc rhag camfanteisio parhaus (Maxwell a Wallace, 2021).

Gall rhieni fod yn amharod i ddweud wrth wasanaethau beth sy'n digwydd neu roi gwybod am eu plentyn ar goll rhag ofn y bydd hyn yn arwain at eu niweidio gan y bobl sy'n camfanteisio arnynt. Mae hyn yn rhoi rhieni mewn sefyllfa anodd o fod eisiau amddiffyn eu plentyn ond heb wybod sut i wneud hyn yn ddiogel.

“Byddant yn rhoi cyfarwyddiadau yn unig, o ble i fynd neu byddant, wyddoch chi, yn y rhan fwyaf o achosion yn eu bygwth oherwydd rwy'n cofio bod fy mab yn arfer dod ataf a dweud, “Mam, dydych chi ddim yn deall, mae'n fwy na chi, mae'n fwy na phawb. Alla i ddim egluro, Mam, mae'n ormod. Alla i ddim, Mam, ond plis, ymddiried ynof i, ymddiried ynof i.” Ond gallwn weld yr ofn yn ei lygaid.
(Cyfweliad â rhiant)

Gall rhieni hefyd ddrwgdybio gweithwyr proffesiynol ac ofni ymatebion amddiffyn plant i'r plentyn y camfanteisir arno a i'w plant eraill. Efallai y byddant yn anfodlon siarad â'r heddlu rhag ofn bod eu plentyn yn cael ei droseddu a/neu'r diwylliant yn erbyn cario clecs a risg o ôl-ffeithiau i'w plentyn.

Ffactorau cymunedol

Mae camfanteisio fel arfer yn digwydd y tu allan i'r cartref. Mae pobl ifanc yn cael eu meithrin mewn perthynas amhriodol yn y gymuned leol trwy gyfeillgarwch, pwysau cyfoedion neu lle mae cyfoedion hŷn yn rhoi arian iddynt, yn mynd â nhw allan am fwyd neu am ddiwrnodau allan. Gall fod mewn parciau neu yn yr ysgol gan bobl y maent yn eu hadnabod, ar y stryd gan ddieithriaid neu ar gyfryngau cymdeithasol:

“Gwnaeth rhywun gysylltu â mi. Dim apiau na dim byd. Roeddwn i ar fy mhen fy hun ac fe wnaethant gynnig ffôn i mi, llosgwr. Doeddwn i ddim yn ei adnabod”
(Cyfweliad â phobl ifanc)

Felly, gall gweithio gyda'r gymuned a chodi ymwybyddiaeth y cyhoedd fod o gymorth o ran adnabod ac amddiffyn pobl ifanc rhag camfanteisio. Gellir gwneud hyn trwy waith diogelu cyd-

destunol trwy mapio diogelwch a chymheiriaid. Mae mapio diogelwch yn offeryn y gellir ei ddefnyddio i ddeall ble mae pobl ifanc yn teimlo'n ddiogel a ble maent yn teimlo'n agored i niwed (am fwy o wybodaeth gweler y Rhwydwaith Diogelu Cyd-destunol yn <https://www.csnetwork.org.uk/en/>).

Ar lefel unigol, mae'n gwella diogelu gan ei fod yn llywio cynllunio diogelwch a gellir ei ddefnyddio i fframio sgysiau ynghylch sut i gryfhau'r ffactorau amddiffynnol sy'n ymwneud â phobl ifanc. Gall ymarferwyr ddefnyddio'r wybodaeth hon i lywio eu penderfyniadau. Mae'n bosibl y bydd yn eu helpu i ddeall pam nad yw'r person ifanc yn mynychu apwyntiadau mewn ardaloedd penodol neu pam efallai nad yw am fynd i ardaloedd penodol. Gall helpu ymarferwyr i nodi'r manau lle mae pobl ifanc eisiau treulio'u hamser a lle maen nhw'n teimlo'n ddiogel. Ar lefel gymunedol, gellir cynnig hyfforddiant diogelu i fusnesau lleol, gweithwyr trafndiaeth gyhoeddus neu ddarparwyr llety. Rhaid i hyfforddiant o'r fath gynnwys manylion am sut y gallant roi gwybod am eu pryderon.

Gwaith amlasiantaethol

Gan fod camfanteisio'n droseddol ar blant yn fater trawsbynciol, mae diogelu cymhleth effeithiol a ddarperir gan bartneriaid amlasiantaethol yn hanfodol. Mae gweithio amlasiantaethol yn galluogi diogelu cymhleth, pontio a chyd-destunol. Mae hyn yn cefnogi dull system gyfan y gellir ei dargedu at adnabod ac amddiffyn pobl ifanc drwy weithio gyda'i gilydd i:

- Atal camfanteisio ar blant yn droseddol.
- Cefnogi plant a phobl ifanc yn ddiogel i ffwrdd o gamfanteisio.
- Nodi, tarfu ar y rhai sy'n camfanteisio, a'u herlyn.

Ni ddylai ymarferwyr gymryd yn ganiataol bod asiantaethau eraill yn cadw'r un wybodaeth am berson ifanc. Anaml y ceir tystiolaeth glir bod person ifanc yn cael ei gamfanteisio'n droseddol. Efallai na fydd un darn o dystiolaeth neu bryder yn awgrymu camfanteisio troseddol ond pan fydd gwybodaeth yn cael ei chasglu ar draws asiantaethau mae hyn yn rhoi darlun cynhwysfawr. Mae hyn yn ei gwneud yn hanfodol i ymarferwyr ar draws pob sector gyfrannu at ymatebion amlasiantaeth i gamfanteisio'n droseddol ar blant.

Er mwyn i waith amlasiantaethol fod yn effeithiol, mae'n rhaid i ymarferwyr sefydlu prosesau sy'n hwyluso cydweithio ar draws asiantaethau sy'n adeiladu ar iaith a rennir a diwylliant o barch (Gweler Ffigur 3). Dylai hyn gael ei ategu gan genhadaeth a rennir i ddatblygu a thargedu ymatebion i risg a niwed y tu allan i amgylchedd y teulu a'r gallu i weithio gyda risgiau diogelu cymhleth a datblygu ymyriadau a dulliau nad ydynt yn llinol nac yn gyfyngedig o ran amser.

Dulliau cymunedol

Ar lefel gymunedol, rhaid i ymarferwyr rannu gwybodaeth am gamfanteisio troseddol a sut mae'n amlygu ac yn esblygu o fewn yr ardal leol fel y gellir adnabod addasiadau newydd o'r model yn gyflym. Dylai'r wybodaeth hon gael ei defnyddio i fynd ar drywydd, paratoi, atal a diogelu. Er enghraifft, dylai'r heddlu fynd ar drywydd y rhai sy'n camfanteisio ar frig yr hierarchaeth ac amddiffyn pobl ifanc ar lefel y stryd trwy strategaethau tarfu a ddefnyddir mewn ardaloedd problemus. Dylai'r Bartneriaeth Diogelwch Cymunedau Diogelach ganolbwyntio ar baratoi ac atal trwy godi ymwybyddiaeth a datblygu mentrau lleol ynghylch camfanteisio troseddol ar blant. Dylai hyn gynnwys gweithio gyda'r heddlu ac ymarferwyr tai i fynd i'r afael â chogio a gwella ymatebion diogelu cymunedol drwy hyfforddiant i fusnesau lleol, gan gynnwys gyrwyr tacsï, gweithwyr bwyd cyflym, staff gwestai a cheidwaid parciau. Dylai ymarferwyr addysg roi'r wybodaeth a'r sgiliau i bobl ifanc i atal ac amddiffyn eu hunain rhag camfanteisio troseddol ar blant. Dylai hyn gael ei ymgorffori yn y cwricwlwm perthnasoedd iach. Rhaid i ysgolion ddeall eu hardal leol a sicrhau bod gan bobl ifanc lwybrau diogel i'r ysgol ac oddi yno, yn enwedig lle mae pobl ifanc yn byw yn agos at y rhai sy'n camfanteisio:

Mae fel petai e ddim eisiau cael ei weld rhag ofn i rywun fynd ato - dydw i ddim yn gwybod a yw hyn yw oherwydd ofn neu oherwydd nad yw eisiau ymddangos yn wan a dweud, na, does gen i ddim diddordeb, dw i wedi symud ymlaen” (Cyfweliad â rhiant)

Ffigur 3: Egwyddorion gweithio amlasiantaeth effeithiol

Child first, offender second

- Adopt a rights-based approach.
- Listen to what matters to the young person.
- Ensure that assessment of risk goes beyond criminal exploitation.
- Understand that the risk of harm to young people can fluctuate over time.

Shared language

- Adopt a common language, with shared definitions and thresholds.
- Avoid sector-specific jargon.
- Ensure that no victim-blaming terms are used.
- Agreed upon terms of reference and ways of working.

Parents as part of the solution

- Understand that parents are experts on their children.
- Understand the limited influence parents have on teenagers.
- Ensure that parents are not blamed; most young people are criminally exploited by other adults.
- Appreciate that parents have important information that can be used for safeguarding.

Clear roles and responsibilities

- Understand each agency's role, remit and priorities.
- Understand what each agency can contribute.
- Establish communication channels between agencies.
- Ensure multi-agency plans are developed and delivered.

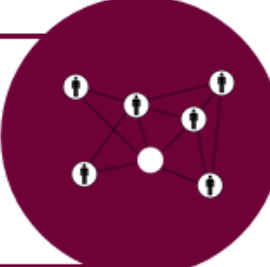

Information sharing

- Establish protocols for recording, sharing and updating information.
- Understand what information should be shared.
- Consider whether the risk to the young person will increase if information is shared.

Specialist knowledge

- Build specialist knowledge of how child criminal exploitation operates in the local area and initiatives to target it.
- Ensure knowledge of child criminal exploitation is up-to-date.
- Ensure that relevant information is disseminated across and within agencies.

Rhannu gwybodaeth

Mae rhannu gwybodaeth yn elfen hanfodol o waith amlasiantaethol a diogelu pobl ifanc y camfanteisir arnynt yn droseddol. Rhaid i ymarferwyr ddeall eu cyfrifoldebau o dan y Rheoliadau Diogelu Data Cyffredinol (GDPR) a pha wybodaeth y mae'n rhaid ei rhannu ag asiantaethau eraill; pa wybodaeth a allai gefnogi gwneud penderfyniadau effeithiol, a pha wybodaeth sy'n peri risg i'r person ifanc pe bai'n cael ei rhannu. Rhaid i asiantaethau sicrhau bod ymarferwyr yn deall y gwahanol ystyriaethau a bod ganddynt systemau a phrosesau effeithiol ar waith ar gyfer rhannu gwybodaeth yn amserol. Mae hyn yn cynnwys diweddarau gwybodaeth yn rheolaidd fel nad yw pobl ifanc yn destun gor-wyliadwriaeth pan fydd eu risg wedi'i gynnwys.

Mae mapio cymheiriaid (Sloane et al., 2019) yn offeryn defnyddiol ar gyfer nodi cysylltiadau person ifanc, camfanteiswyr posibl a phobl ifanc eraill y gellid camfanteisio arnynt yn droseddol. Gall y wybodaeth hon helpu i ddiogelu pobl ifanc ac amharu ar ac erlyn camfanteiswyr. Wrth wneud hynny, mae angen eglurder ynghylch cydbwysedd tystiolaeth, rôl wirioneddol a chanfyddedig pob un o'r cyfoedion a enwir a pha gamau a gymerwyd. Rhaid diweddarau'r map yn rheolaidd. Dylai ymarferwyr gael canllawiau clir ynghylch pryd y dylid hysbysu pobl ifanc a rhieni bod eu henw wedi cael ei fapio a'i gofnodi gan gyfoedion.

Cyfarfodydd Amlasiantaeth Camfanteisio ar Blant (MACE)

Mae cyfarfodydd Amlasiantaeth Camfanteisio ar Blant (MACE) yn cael goruchwyliaeth strategol ar draws yr holl achosion o gamfanteisio yn yr ardal. Rhaid i asiantaethau fod â chylch gorchwyl cytunedig, eglurder ynghylch rolau a chyfrifoldebau, protocolau rhannu gwybodaeth a chydlynedd arweiniol (gweler Ffigur 3).

Ni fydd unrhyw un asiantaeth yn cadw'r holl wybodaeth am berson ifanc. Trwy gyfrannu'r hyn sy'n hysbys am y person ifanc gellir cael darlun cynhwysfawr:

“Mae pobl yn rhedeg MACE yn wahanol ledled Cymru, mae ein MACE yn strategol iawn, nid ydym yn siarad am blant unigol; rydym yn siarad am dueddiadau a themâu, rydym yn siarad am weithrediadau'r heddlu, rydym yn siarad am fannau problemus ac mewn gwirionedd beth sy'n cael ei wneud amdanynt a beth arall y gellir ei wneud”
(Cyfweliad Ymarferydd Gwaith Cymdeithasol)

Nod MACE yw rhannu gwybodaeth bwysig sy'n ymwneud â:

- Dioddefwyr camfanteisio.
- Camfanteiswyr.
- Mannau a lleoedd lle mae camfanteisio troseddol yn digwydd.
- Themâu a thueddiadau.

Nid yw wedi'i gynllunio i reoli achosion unigol. Rhaid bod unrhyw achosion yr aed â nhw i'r MACE wedi bod yn destun cyfarfod strategaeth amlasiantaeth.

Pwrpas MACE yw cyfarfod bob mis er mwyn:

-
- Cefnogi dull partneriaeth tuag at gam-fanteisio troseddol ar blant ar gyfer plant a phobl ifanc hyd at 25 oed.
 - Nodi dulliau i fynd i'r afael â chamfanteisio troseddol ar blant yn y tymor byr, canolig a hirdymor.
 - Nodi a mynd i'r afael ag unrhyw broblemau neu heriau posibl wrth weithredu ymyriadau.
 - Gwneud yn siŵr bod adnoddau'n cael eu cyfeirio at y dulliau mwyaf effeithiol mewn ffordd amserol.

Mae hyn yn dibynnu ar gael y systemau yn eu lle i gofnodi a rhannu'r wybodaeth hon yn gyflym. Er bod cyfarfodydd MACE wedi'u targedu at ymatebion lleol, dylent hefyd fwydo i mewn i'r hyn sy'n hysbys am gamfanteisio troseddol ar blant mewn ardaloedd cyfagos ac ar draws Cymru. Mae angen hyn yn arbennig lle y camfanteisir ar bobl ifanc trwy linellau cyffuriau neu trwy linellau aneglur gan y gallai pobl ifanc gael eu masnachu ledled Cymru. Mae hysbysu asiantaethau mewn awdurdodau lleol eraill yn helpu i adnabod ac olrhain pobl ifanc y camfanteisir arnynt yn droseddol ac yn llywio dull strategol o ddiogelu. Mae hefyd yn rhybuddio asiantaethau pan fydd nifer o awdurdodau lleol yn gwybod am berson ifanc fel y gallant greu darlun o'r hyn sy'n digwydd a chreu cynllun gofal a chymorth i ddiwallu anghenion y person ifanc.

Cyfarfodydd strategaeth amlasiantaeth

Mae cyfarfodydd strategaeth amlasiantaethol wedi'u hanelu at gadw'r person ifanc yn ddiogel rhag camfanteisio. Maent yn cael eu harwain gan y gyfraith a chan ganllawiau statudol gan gynnwys:

- Deddf Llesiant Gwasanaethau Cymdeithasol (Cymru) 2014.
- Gweithdrefnau Diogelu Cymru.
- Deddf Plant 1989.

Mae ymateb amlasiantaethol yn hollbwysig gan y bydd asiantaethau gwahanol yn cadw gwybodaeth wahanol am berson ifanc. Gall rhannu gwybodaeth lenwi'r bylchau am yr hyn sy'n hysbys am y person ifanc. Mae'n darparu gwybodaeth am gamfanteisio yn ardal yr awdurdod lleol a ddefnyddir i ddiogelu'r person ifanc unigol a phobl ifanc eraill yn y gymuned ehangach drwy blismona wedi'i dargedu, gwaith ieuenctid ac ymyriadau eraill.

O dan adran 47 Deddf Plant 1989, mae'n rhaid cynnal cyfarfod strategaeth amlasiantaethol neu drafodaeth pan amheuir bod camfanteisio troseddol ar blant yn digwydd. Dylai'r asesiad adran 47 ystyried anghenion y person ifanc yn hytrach nag a yw'n bodloni trothwyon gwasanaeth. Nod y cyfarfod yw:

- Rhannu gwybodaeth
- Nodi anghenion gofal a chymorth y plentyn
- Datblygu cynllun i leihau'r risg o gamfanteisio

Dylai'r ymateb aml-asiantaeth gael ei arwain gan wasanaethau plant a phenderfynir ar bresenoldeb ynddo ar sail i ba raddau y mae ymarferwyr yn adnabod y plentyn a/neu yn gallu gyfrannu gwybodaeth am gamfanteisio a chadw'r person ifanc yn ddiogel. Gall hyn gynnwys meddyg, yr heddlu, cynrychiolydd ysgol, prawf neu adsefydlu cymunedol, gwasanaeth troseddau

ieuenctid, neu wasanaethau camddefnyddio sylweddau. Mae'n rhaid bod o leiaf tair asiantaeth broffesiynol wahanol yn bresennol. Mae'n rhaid i bob asiantaeth gefnogi'r broses hon er mwyn hwyluso'r broses o adnabod yr ymarferwyr cywir yn brydlon.

Mae'n rhaid ystyried barn y person ifanc naill ai drwy Eiriolwr Proffesiynol Annibynnol neu, lle y bo'n briodol, presenoldeb y person ifanc yn y gynhadledd. Dylai'r person ifanc ddeall pwrpas y gynhadledd, y bydd yn bresennol ynddo a chael ei gefnogi i baratoi ei gyfraniad. Dylai'r person ifanc gwrdd â chadeirydd y gynhadledd cyn y cyfarfod.

Dylid anfon copiâu o'r adroddiad at rieni cyn y gynhadledd a dylent fod yn barod i feddwl am ddymuniadau a theimladau'r person ifanc. Dylai mamau a thadau gael eu cefnogi i fod yn bresennol a chymryd rhan. O ran tadau, derbynir yn eang eu bod yn llai tebygol o ddod i gyfarfodydd felly dylid defnyddio strategaethau rhagweithiol i feithrin eu hymgysylltiad. Bydd disgwyl i'r ddau riant rannu eu barn, cywiro unrhyw gamgymeriadau, a deall pam mae gwahanol asiantaethau'n gysylltiedig. Dylid dweud wrthynt y gallant ddod â ffrind, aelod o'r teulu neu gefnogwr arall gyda nhw. Ni ddylai pobl ifanc a rhieni gael eu llethu gan nifer yr ymarferwyr sy'n bresennol.

Mae'n rhaid i bob ymarferydd anfon adroddiad, hyd yn oed os yw'n gallu mynychu'r gynhadledd. - O dan Weithdrefnau Diogelu Cymru, dylid cynnal y cyfarfod amlasiantaethol yn y lleoliad daearyddol lle mae'r person ifanc wedi'i leoli. Yn y cyfamser mae hyn yn galluogi asiantaethau lleol i ymateb, mae'n rhaid rhannu'r wybodaeth hon gydag asiantaethau yn yr ardal lle mae'r person ifanc yn byw. Dylid ystyried a yw cyfarfodydd misol yn briodol ar gyfer camfanteisio troseddol ar blant. Mae'r risgiau i blant a phobl ifanc yn gallu newid yn gyflym iawn. Mewn rhai ardaloedd, sefydlwyd cyfarfodydd wythnosol i drafod risg pobl ifanc fel y gall partneriaid amlasiantaeth fonitro risg a mynd i'r afael â phryderon sy'n dod i'r amlwg yn brydlon.

Y cynllun gweithredu

Dylai cyfarfodydd strategaeth asiantaeth aml-strategaeth arwain at gynhyrchu ymateb cydgysylltiedig ar draws asiantaethau. Dylai hyn gynnwys cynllun gweithredu clir gyda phrosesau yn eu lle i fonitro'r cynllun i sicrhau ei fod yn diwallu angen y person ifanc ac yn ei amddiffyn rhag camfanteisio troseddol ar blant.

Dylid ystyried cymhlethdodau camfanteisio troseddol ar blant a'r effaith y mae hyn yn ei chael ar bobl ifanc ac ar eu teuluoedd. Bydd angen i'r cynllun gweithredu:

- Mynd i'r afael â holl anghenion gofal a chymorth y person ifanc.
- Mabwysiadu dull sy'n canolbwyntio ar blant
- Cynnwys y cyd-destun ehangach i'r person ifanc, nid dim ond yr ymddygiadau neu faterion gweladwy.
- Bod yn hawdd ei gyrchu
- Bod â strategaethau clir ar gyfer gweithio gyda phobl ifanc nad ydynt, o bosibl, y derbyn neu'n gwybod eu bod yn profi camfanteisio troseddol ar blant.

Ar ôl paratoi'r cynllun a nodi'r partneriaid cyflenwi, dylai'r gweithiwr cymdeithasol ddweud wrth y plentyn, y person ifanc a'r teulu beth sydd yn y cynllun, dylai amlinellu'r rôl asiantaethau a

nodwyd a darparu person enwedig y gallant gysylltu ag ef/hi os oes gan y person ifanc neu'r teulu gwestiynau neu broblemau.

Mecanwaith Atgyfeirio Cenedlaethol (NRM)

Pan fo amheuaeth fod person ifanc yn dioddef cam-fanteisio troseddol plant, mae'n rhaid i ymarferwyr wneud atgyfeiriad at y Mecanwaith Atgyfeirio Cenedlaethol, y gelwir yr 'NRM' arno (Ffigur 4). Yn 2021 roedd cyfanswm o 190 o atgyfeiriadau at yr NRM ar gyfer plant 17 oed neu'n iau yng Nghymru yr oedd amheuaeth eu bod yn profi camfanteisio troseddol. O'r rhain, roedd 16 ar gyfer benywod a 174 ar gyfer gwrywod (Y Swyddfa Gartref, 2021). Yr NRM yw'r broses a ddefnyddir i benderfynu a yw person ifanc wedi dioddef caethwasiaeth a masnachu modern, ac mae'n bwysig cofio:

- Gallai'r gweithgaredd ymddangos yn gydsyniol ond yn ôl Deddf Caethwasiaeth Fodern 2015, ni all pobl ifanc dan 18 oed gydsynio i gael eu cam-drin neu eu masnachu (Y Swyddfa Gartref, 2015).
- Efallai na fydd pobl ifanc yn dangos arwyddion amlwg o ofid nac yn ystyried eu hunain mewn perygl o niwed.
- Mae'n bosibl na fydd pobl ifanc yn ymwybodol eu bod wedi cael eu masnachu neu y camfanteisiwyd arnynt.

Does dim angen i ymarferwyr fod yn sicr bod rhywun yn ddiodeffwr cyn ei atgyfeirio. I bobl ifanc hyd at 18 oed does dim angen eu caniatâd i wneud atgyfeiriad. Mae'n rhaid i bobl ifanc dros 18 oed gydsynio i atgyfeiriad gael ei wneud.

Gell yr heddlu, awdurdodau lleol, a rhai sefydliadau gwirfoddol wneud atgyfeiriad i'r NRM. Mae'n bosibl mai ymarferwyr o sefydliadau'r trydydd sector sydd yn y sefyllfa orau i ymgymryd â'r rôl hon gan nad ydynt yn cael eu cyfyngu gan rôl statudol ac o'r herwydd, efallai y bydd ganddynt fwy o gyfle i adeiladu trafodaeth gyfeillgar gyda phlant a phobl ifanc, sefydlu ymddiriedaeth a darparu cymorth a chefnogaeth.

Dylid cyfeirio atgyfeiriadau NRM at yr heddlu hefyd oherwydd bod holl ddiodeffwyr caethwasiaeth fodern yn ddiodeffwyr i droseddau posib. Dylai hyn naill ai gael ei wneud gan y person sy'n gwneud yr atgyfeiriad NRM neu gan yr awdurdod cymwys. Dylid dweud wrth y person ifanc y bydd ei achos yn cael ei drosglwyddo i'r heddlu gan ei fod yn ddiodeffwr posib i drosedd.

Pan gyfeirir plentyn neu berson ifanc at yr NRM, rhaid eu cyfeirio o hyd at Wasanaethau Plant o dan Ran 7 Deddf Llesiant Gwasanaethau Cymdeithasol (Cymru) 2014.

Gellir apelio yn erbyn penderfyniad negyddol ar Sail Resymol negyddol neu benderfyniad cadarnhaol ar Sail Resymol mewn dwy ffordd:

1. **Ailystyriaeth.** Gall ymatebwr cyntaf neu ymarferydd ofyn i'r awdurdod cymwys edrych ar y dystiolaeth eto neu gynnwys tystiolaeth newydd wrth wneud penderfyniad.
2. **Adolygiad barnwrol.** Gall y person ifanc ofyn i'r llys adolygu'r penderfyniad.

Dylai penderfyniad NRM positif arwain at ganlyniadau gwell i'r person ifanc. Ond os nad yw pobl ifanc yn cael eu diogelu'n briodol, mae risg y bydd pobl ifanc yn cael eu dychwelyd i gamfanteiswyr. Gall y person ifanc hefyd fod mewn perygl gan y camfanteiswyr os ydyn nhw'n credu bod y person ifanc wedi osgoi cael ei erlyn drwy 'ddweud arnynt'. Mae hyn yn golygu bod angen ymarfer creadigol a chryfderau o gwmpas monitro pobl ifanc sydd wedi bod drwy'r NRM.

Ffigur 4: Y broses NRM

NATIONAL REFERRAL MECHANISM (NRM)

10 steps to making a referral

The National Referral Mechanism (NRM) is a framework for identifying victims of modern slavery and human trafficking and ensuring they receive the appropriate protection and support. Modern slavery includes exploitation.

1

NRM Criteria

A section 45 defence can be used for criminal activities such as trafficking, modern slavery, theft, growing cannabis, sexual exploitation and immigration.

4

NRM General Indicators

The application form includes 20 general indicators. First Responders should also include: warning signs and specific events such as going missing, unexplained injuries or relationships with older peers or adults.

3

Which first responder?

Young people may be reluctant or unwilling to talk to the police. They may also worry that they will be arrested or taken into local authority care.

2

Making a referral - First Responders

Referrals are made by 'first responders'. This includes the police, Children's Services, Barnardo's and the NSPCC.

5

Completing the NRM application

Decisions are made on the basis of the information submitted. Therefore, all involved agencies must share what they know about the young person.

6

Single Competent Authority

Cardiff and Newport are part of a pilot study that is looking into whether NRM decisions should be made at the local level rather than centrally in London. They have the power to receive NRM referrals and decide their outcomes.

7

Receipt of a NRM referral

The First Responder will receive a reference number that can be used to include additional information as it emerges.

10

NRM Outcomes

1. **Reasonable Grounds**
Modern slavery is suspected but it cannot be proven.
2. **Conclusive Grounds**
It is more than likely that the young person has been a victim of modern slavery.

9

NRM Timescales

The NRM panel aims to make a 'reasonable grounds' decision within 5 working days.

8

Notify the police and children's services

When an NRM referral is made, the police should be notified as the young person may have been a victim of crime. A referral should also be made to children's services.

Gwarcheidwaid Masnachu Plant Annibynnol (ICTGs)

O dan adran 48 o Ddeddf Caethwasiaeth Fodern 2015, mae Gwarcheidwaid Masnachu Plant Annibynnol (ICTGs) yn ffynhonnell annibynnol o help a chefnogaeth i bobl ifanc sydd wedi cael eu masnachu. Mae gan bob awdurdod lleol yng Nghymru ICTGs. Mae'r gwasanaeth hwn yn ffynhonnell annibynnol o gyngor, a gall ITCG godi llais ar ran plant. Ar ôl i'r ymatebwr cyntaf ddilyn y llwybrau diogelu arferol ac atgyfeirio NRM ar gyfer person ifanc, dylent ei atgyfeirio at y gwasanaeth ITCG drwy ffurflen ar-lein.

Bydd y gwasanaeth ITCG yn asesu anghenion diogelu'r person ifanc ar unwaith ac yn rhoi cyngor i'r gweithiwr proffesiynol rheng flaen neu'r 'ymatebwr cyntaf' sy'n gwneud yr atgyfeiriad. Rôl y gwasanaeth ICTG yw gweithio gydag asiantaethau cyhoeddus a rhai nad ydynt yn gyhoeddus ac â rhieni drwy ymgynghori a thrwy roi cyngor i sicrhau bod buddiannau pennaf y person ifanc yn cael eu cydnabod. Maent hefyd yn rhoi cyngor arbenigol i weithwyr proffesiynol am y ffordd orau i gefnogi a diogelu plant sy'n ddiodefwyr masnachu. Pan fo person ifanc wedi cyflawni troseddau yn ystod neu o ganlyniad i gael ei fasnachu, bydd y ICTG yn sicrhau bod pob gweithiwr proffesiynol yn ymwybodol o egwyddor di-gosb ac amddiffyniad adran 45 yn Neddf Caethwasiaeth Fodern 2015.

Mae'r Gwasanaeth Gwarcheidwad Masnachu Plant Annibynnol ar gael 24 awr y dydd, saith diwrnod yr wythnos dros y ffôn: 0800 043 4303 neu ar yr e-bost: trafficking.referrals@bypmk.cjsm.net.

Gweithio gyda phobl ifanc

Gall unrhyw berson ifanc o unrhyw oedran, rhyw, ethnigrwydd neu gefndir fod yn destun camfanteisio troseddol. Mae'n rhaid i ymarferwyr fod yn wylidwrus i'r ffactorau risg unigol, rhyngbersonol a chymunedol sy'n dwysáu risg person ifanc o brofi camfanteisio troseddol. Mae hyn yn cynnwys diffyg ffactorau risg, gan fod y bobl ifanc hyn yn fwy tebygol o fynd o dan radar yr ymarferydd gan eu gwneud yn fwy deniadol i gamfanteiswyr. Serch hynny, mae'n rhaid i ymarferwyr gynnig ymateb cymesur i bobl ifanc. Mae'n rhaid i ddull gweithredu hawliau plant fod yn sail i hyn. Nid oes bai ar bobl ifanc am eu bod yn destun camfanteisio troseddol. Mae'n rhaid i ymarferwyr hefyd ddeall datblygiad pobl ifanc a'r tensiwn rhwng cefnogi pobl ifanc i annibyniaeth a'u diogelu rhag camfanteisio troseddol ar blant. Gall gosod pobl ifanc o dan wylidwriaeth gyson a monitro agos weithio fel ffactor gwthio, gan atgyfnerthu naratif y canfanteiswyr nad yw ymarferwyr eisiau'r hyn sydd orau i bobl ifanc.

Gan ailadrodd effaith datblygiad pobl ifanc, nid yw ymennydd pobl ifanc yn datblygu'n llawn nes eu bod yn eu 20au cynnar ac felly mae'n bosibl na fydd eu penderfyniadau'n ymddangos yn rhesymegol nac yn rhesymegol i ymarferwyr. Ar ben hynny, pan fydd pobl ifanc yn cael eu meithrin yn amhriodol yn gynnar ac yn colli symiau sylweddol o addysg orfodol gall eu hoedran gwybyddol fod yn llawer is na'u hoedran cronolegol. Yn dilyn Deddf Galluedd Meddyliol 2005, rhaid cofio'r datgysylltiad hwn rhwng oedran gronolegol a gwybyddol y person ifanc. Mae'n rhaid i ymarferwyr ymgysylltu â phobl ifanc yn unol â'u hoedran wybyddol.

Gall pobl ifanc fod yn ddiodefwr ac yn gyflawnwr camfanteisio troseddol ar blant. Mae pobl ifanc yn cael eu twyllo i feddwl eu bod wedi gwneud dewis i ennill 'arian hawdd'. Y gwir amdani yw bod pobl ifanc yn cael eu rheoli gan y camfanteiswyr, maent yn destun cam-drin corfforol a rhywiol, maent yn cael eu gorfodi i aros mewn tai maglu brwnt heb lawer o fwyd sy'n llawn oedolion sy'n gaeth i gyffuriau. Mae'n bosibl bod eu brodyr a chwiorydd neu eu rhieni wedi cael eu bygwth. Mae'n bosibl y bydd rhai pobl ifanc yn derbyn y gamdriniaeth hon er ei fod yn groes i'w hewyllys fel canlyniad anochel i'r arian hawdd a gânt ond mae'n bosibl y bydd rhai eraill yn teimlo eu bod yn gaeth ac nad ydynt yn gallu dianc yn ddiogel rhag y camfanteiswyr. Mae'n rhaid i ymarferwyr fabwysiadu dull rhoi'r plentyn yn gyntaf, a'r troseddwr yn ail lle y mae pobl ifanc yn cael eu diogelu ac nid ydynt yn cael eu trin fel troseddwr (Llywodraeth Cymru, 2019). Dylid ystyried pob cyswllt â phob ymarferydd fel cyfle y gellir ei ddefnyddio i ddiogelu pobl ifanc. Gall hyn ddigwydd trwy gysylltiadau â'r heddlu, darparwyr gofal neu berthnasoedd gydag athrawon. Rhaid i ymarferwyr fod yn fodolau rôl ar gyfer ymarfer diogelu sy'n seiliedig ar gryfderau, sy'n canolbwyntio ar y plentyn, a deall pwysigrwydd ymgysylltu â phobl ifanc pan fyddant yn barod i ymgysylltu. Gallai dulliau therapiwtig fel Cyfweld Ysgogiadol hwyluso'r broses hon (Panel Adolygu Ymarfer Diogelu Plant, 2019). Mae cyfweld ysgogol wedi'i anelu at annog newid ymddygiad a dylai gael ei ddarparu gan ymarferwyr hyfforddedig.

Ymagwedd sy'n seiliedig ar berthynas

Bydd gan bobl ifanc ymarferydd arweiniol, neu weithiwr allweddol, sydd â'r gallu i sefydlu trafodaeth gyfeillgar a meithrin y berthynas â nhw:

“Mae'n cymryd amser a mwy nag un sgwrs i newid person fel 'na oherwydd, ar ôl y sgwrs honno, mae'n dal i fynd y tu allan ac yn gwneud yr hyn y mae'n ei wneud. Dal i gwrdd â'r ffrindiau hynny ac yfed felly nid yw'n gwneud unrhyw wahaniaeth. Mae angen 1, 2, 3 arnoch chi - mae'n broses araf - ond byddant yn cyrraedd yno”

(Cyfweliad â pherson ifanc)

Gall y prif ymarferydd fod yn weithiwr ieuencid, ymarferydd cyfiawnder ieuencid neu weithiwr cymdeithasol. Pan fo ar gael, dylai pobl ifanc hefyd gael mynediad at fentor cymheiriaid sydd â phrofiad byw o gamfanteisio troseddol. Mae mentoriaid o gymheiriaid yn aml yn fwy medrus wrth ymgysylltu â phobl ifanc amharod neu amharod gan fod ganddynt fwy o hygredd ac mae ganddynt fewnwelediad i sut y gallai pobl ifanc fod yn teimlo a'r rhwystrau y maent yn eu hwynebu (Maxwell et al., 2022). Gall mentoriaid o gymheiriaid ddarparu strategaethau ar gyfer goresgyn y rhwystrau hyn, herio camsyniadau a gwasanaethu fel modelau rôl ar gyfer adferiad (Nixon, 2020).

Siarter Ieuencid

Gan ddefnyddio egwyddorion Deddf Llesiant Gwasanaethau Cymdeithasol (Cymru) 2014, mae Siarter Ieuencid wedi'i chynhyrchu ar y cyd â phobl ifanc ynghylch sut maent am i ymarferwyr a'u rhieni ymgysylltu â nhw. Mae'r Siarter yn seiliedig ar yr angen i ymarferwyr a rhieni ddangos 'sylw cadarnhaol diamod' sy'n cyfeirio at ddeall, parchu a derbyn pobl ifanc am bwy ydynt, heb farn (Rogers, 1951). Wrth wneud hynny, datblygwyd y Siarter Ieuencid i alluogi ymarferwyr i siarad â phobl ifanc am yr hyn sy'n bwysig iddynt, sut y gellir defnyddio eu cryfderau a'u hadnoddau presennol i wneud y pethau hyn a pha wasanaethau a dulliau gweithredu a fyddai'n fwyaf defnyddiol iddynt.

Mae'r Siarter yn cynnwys pedwar ar bymtheg o ddatganiadau. Datblygwyd y datganiadau hyn mewn ymgynghoriad â'r Peer Action Collective (PAC) a leolir yn Media Academy Cymru. Mae'r Cydweithfa Gweithredu Cymheiriaid yn cynnwys deg Ymchwilydd Cymheiriaid rhwng 18 a 25 oed o Gaerdydd, Abertawe a Wrecsam. Cymerodd ymchwilydd cymheiriaid ran mewn grwpiau bach fel rhan o ddigwyddiad mwy yn swyddfeydd CASCADE. Roedd y rhestr o ddatganiadau a gynhyrchwyd ganddynt yn destun adolygiad a mireinio gan defnyddio canfyddiadau ymchwil gan bobl ifanc sydd â phrofiad uniongyrchol o gamfanteisio troseddol ar blant. Anfonwyd y Siarter Ieuencid golygedig at PAC i gael eu sylwadau a'u hadborth hyd nes y cytunwyd ar y rhestr derfynol (Ffigur 5).

Ffigur 5: Siarter leuenctid

Ask us

Give us the option about how, when and if we engage with you.

Be yourself

Introduce who you are and why you want to talk to us.

Create a safe place to talk

Find a safe, comfortable place to talk to us. Ask us where we would like to meet you.

Don't assume you know us

We are all different. Take time to get to know us and what we may find upsetting.

Explain your role and responsibilities

Be clear and upfront about your safeguarding roles and responsibilities. Tell us what information you must share and whether you will tell us before this happens.

Focus on us, not what information you need

Don't just bombard us with questions. Let the conversation flow by taking part. Don't just write notes.

Give us time

It may not be the right time for us to tell you what is happening. We may have obligations to our friends, or we may be afraid of repercussions from exploiters.

Help us to trust you

Be honest. Tell us about your links and roles with other practitioners. It can be distressing if we don't know who you are talking to about us. But it can also be positive if we know you are working with other people to help us.

Include us in decision-making

Encourage and support us to make decisions about our lives. This includes what support we receive, the services we engage with and the activities we take part in.

Jargon excludes us

Talk to us at our level and keep jargon to a minimum.

Keep our needs in mind

We have different backgrounds and cultures. We may not want to engage in the same way. We may not feel comfortable in group meetings or activities.

Listen to us

Be prepared to hear what we have to say. Respect our views and don't assume you know us.

Maintain boundaries

While we want you to get to know us, this is still a service setting. Encourage us to develop a practitioner-young person relationship. Don't try to be our friends.

Never force us

Be mindful of our body language and use of eye contact. Give us our personal space and be sensitive to our needs and triggers. Don't force us to disclose to you.

Only promise what you can deliver

Don't make false promises or say you will do things unless you know you can do them. Be realistic about what you can and can't do.

Prepare yourself to feel uncomfortable

It can be difficult to hear what we have to say, for a range of reasons. Don't judge us. Just listen.

Query, but don't question

Check you understand what we've told you, but don't question or interrogate us.

Report back to us

Tell us when you will do things and what will happen next. Let us know what actions have been taken since we met you.

Say goodbye

Let us know if you are changing jobs or roles. Say goodbye to us and introduce us to the person taking over your role.

Gweithio gyda thrawma

Hyd yn oed pan fydd pobl ifanc yn methu neu'n anafdlon datgelu, mae ganddynt yr hawl i gael eu diogelu. Mae hyn yn golygu bod angen dull newydd o ymdrin â throthwyon gwasanaeth ac asesu risg holistaidd er mwyn casglu pryderon a lefelau risg cyfnewidiol. Gall pobl ifanc fod yn ddrwgdybus o ymarferwyr yn seiliedig ar gael eu trwytho gan y rhai sy'n camfanteisio a/neu brofiadau negyddol blaenorol. Gallant ddioddef o strae'n wedi trawma oherwydd eu profiadau

wrth gael eu hecsbloetio. Dylent gael eu cefnogi cyn, yn ystod ac ar ôl datgeliad gan ymarferwydd arweiniol sy'n fedrus iawn wrth ymgysylltu â phobl ifanc a gweithio gyda thrawma. Gall hyn gynnwys cymorth ychwanegol neu ar wahân gan Straen Trawmatig Cymru.

Rhaid i ymarferwyr arweiniol hefyd ddeall natur camfanteisio a sicrhau eu bod yn mabwysiadu dull cynllunio ar y cyd fel bod pobl ifanc yn cael llais ym mhob penderfyniad sy'n effeithio arnynt. Dylai'r ymarferwydd arweiniol eirioli dros farn pobl ifanc a'u cefnogi i gymryd rhan gydag ymarferwyr o asiantaethau eraill. Dylai'r ymarferwydd arweiniol egluro rôl a chyfrifoldebau'r holl ymarferwyr i bobl ifanc a lle bo'n briodol, eu rhieni neu eu gofalwyr. Dylent sicrhau bod llais y person ifanc yn cael ei glywed, ei ystyried a'i gynnwys ym mhob cam o'r ddarpariaeth gwasanaeth. Os nad yw'r broses o wneud penderfyniadau a/neu ddarparu gwasanaethau yn cyd-fynd â dymuniadau'r person ifanc, dylai'r prif ymarferwydd egluro'r rhesymeg dros y penderfyniad. Mae'n rhaid i ymarferwyr arweiniol esbonio prosesau amddiffyn plant a bod yn dryloyw ynghylch pa wybodaeth fydd yn cael ei rhannu, gyda phwy a i ba bwrpas y bydd yn cael ei ddefnyddio. Mae'n rhaid i'r ymarferwydd arweiniol hefyd sicrhau nad yw'r risg o niwed yn cynyddu pan fydd gwybodaeth am berson ifanc yn cael ei rhannu gydag asiantaethau eraill. Gall y prif ymarferwydd benderfynu gwneud yr wybodaeth yn ddiennw, rhannu cyfran neu oedi yn unig nes bod y person ifanc wedi'i ddiogelu. Mae'n rhaid i'r ymarferwydd arweiniol hefyd sicrhau bod gwybodaeth am berson ifanc yn cael ei ddiweddar'u rheolaidd ar draws yr holl asiantaethau. Er y dylid ystyried gwybodaeth hanesyddol wrth asesu risg, ni ddylai pobl ifanc barhau i gael eu dwyn i gyfrif wrth iddynt symud i ffwrdd o gamfanteisio troseddol a mynd i mewn i lwybrau positif.

Strategaethau tarfu

Mae'n rhaid ystyried effaith camfanteisio troseddol ar y person ifanc, yn enwedig gan fod camfanteiswyr yn eu portreadu eu hunain fel eu 'teulu newydd' ac yn dwyn pwysau ar bobl ifanc i'w troi yn erbyn eu teuluoedd, eu ffrindiau ac yn erbyn ymarferwyr. Mae'n rhaid i bobl ifanc allu manteisio ar rwydwaith cymorth y gallant fynd iddo 24 awr y dydd, saith diwrnod yr wythnos. Dyma pryd mae pobl ifanc ar eu pennau eu hunain, yn ynysig, ac wedi diflasu neu'n ofnus mai nhw sydd fwyaf mewn perygl o gael eu meithrin yn ôl amhriodol i gamfanteisio troseddol.

Mae canlyniadau cymysg ynghylch effeithiolrwydd tagio electronig wrth amddiffyn pobl ifanc rhag parhau i ddiodef o gamfanteisio troseddol. Cysylltir effeithiolrwydd gyda phhecyn mwy o gymorth a pherthynas dda rhwng y person ifanc ac ymarferwyr. Gall tagio electronig atal camfanteiswyr rhag targedu pobl ifanc a rhoi lle gwarchoddedig iddynt ddechrau ar adferiad. Mewn rhai achosion, fe'i disgrifiwyd fel 'chwe mis gorau ei fywyd' (cyfweliad â rhiant). Roedd diffyg effeithiolrwydd yn gysylltiedig ag addasu modelau camfanteisio troseddol ar blant gan y gallai pobl ifanc barhau i fod yn destun camfanteisio troseddol yn yr ardal leol a/neu fod yn agored i niwed unwaith y bydd y tag electronig yn cael ei dynnu i ffwrdd. Felly, mae'n rhaid i'r ymarferwydd arweiniol weithio gyda phobl ifanc i ddyfeisio strategaethau tarfu priodol. Dylai hyn gynnwys eu cefnogi yn ôl i ddarpariaeth amgen addysg a/neu addas a bod â disgwyliadau uchel i bobl ifanc. Efallai na fydd pobl ifanc sydd wedi profi camfanteisio troseddol yn gweld unrhyw ffordd allan o'u sefyllfa bresennol fel ei bod yn hanfodol eu bod yn cael gobaith a chefnogaeth i lwybrau positif:

"[mae e'n] dweud wrtha i nad yw e byth yn mynd i weithio iddo fe, bod e jyst eisiau marw. Mae naill ai'n mynd i fod yn y carchar neu ddau ddewis - carchar neu farw. Nid yw'n gweld dewis arall. Yn dweud wrtha i nad oedd e byth yn gwybod beth oedd yn digwydd, nad yr hyn oedd yn digwydd oed yr hyn roedd e eisiau." (Cyfweliad â rhiant)

Unwaith y bydd pobl ifanc ar lwybrau cadarnhaol, mae dal eisiau cefnogaeth ymarferwyr ar bobl ifanc. Gall gymryd amser cyn iddynt ddatgelu popeth maent wedi'i ddiodeff, ac maent yn parhau i fod yn agored i achosion o gamfanteisio troseddol ar blant nes eu bod wedi rheoli'r trawma maent wedi'i ddiodeff.

Ymateb i benodau coll

Mae angen defnydd mwy cyson o gyfweiliadau dychwelyd pan fydd gan bobl ifanc benodau ar goll, waeth beth pa mor hir y maent yn parhau (gweler Ffigwr 6). Mae camfanteiswyr yn defnyddio bylchau gwasanaeth drwy sicrhau nad yw camfanteisio troseddol yn cael ei ganfod. Mae hyn yn rhoi mwy o niwed i bobl ifanc ac yn parhau i fod mewn perygl o niwed. Mae dyletswydd ar ymarferwyr i adrodd bod y plentyn ar goll ac mae'n rhaid i asiantaethau weithio gyda'i gilydd i ddarparu ymateb cydgysylltiedig. Rhaid i ymarferwyr ddilyn gweithdrefnau diogelu pan adroddir bod plentyn ar goll o gartref neu o ofal fel yr amlinellir yn Neddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014. Dylai rhieni fod ag ymarferydd arweiniol y gallant gysylltu â nhw pryd bynnag y bydd y person ifanc yn mynd ar goll. Mae'n rhaid i'r ymarferydd arweiniol rybuddio ymarferwyr eraill a chofnodi pob digwyddiad. Dylen nhw fod yn ymwybodol bod camfanteiswyr yn hyfforddi pobl ifanc ar beth i'w ddweud wrth ymarferwyr. Mae hyn yn cynnwys dweud wrth yr heddlu eu bod yn ddiogel ac yn aros gyda ffrindiau hyd oed pan fyddant yn cael eu gorfodi i aros mewn tai maglu.

Dylai rhieni, gofalwyr a gweithwyr preswyl gael gwybodaeth am sut i ymateb mewn modd sensitif a beth i'w wneud os yw'r person ifanc yn dweud eu bod wedi cael niwed. O'u canfod, efallai y bydd ofn ar bobl ifanc ynglŷn â sut y bydd eu rhieni, eu gofalwyr neu ymarferwyr yn ymateb. Dylai'r person ifanc gael cynnig lle preifat fel ei fod yn gallu siarad am ble maent wedi bod a beth sydd wedi digwydd iddynt. Efallai y bydd angen iddynt gael mynediad at driniaeth feddygol os ydynt wedi cael niwed corfforol neu rywiol a/neu wedi cael alcohol neu gyffuriau.

Os yw person ifanc yn cyflwyno gwasanaeth iechyd a daw'n amlwg y gwnaed adroddiad ei fod ar goll o ofal cartref neu awdurdodau lleol, mae'n rhaid i ymarferwyr iechyd wneud atgyfeiriad at wasanaethau plant. Pan fo pobl ifanc wedi diodeff o niwed a nhwythau ar goll, fe ddylen nhw wastad gael cynnig asesiad iechyd. Mae'n bwysig bod yr asesu proffesiynol yn deall y niwed sy'n gysylltiedig â chamfanteisio troseddol ar blant, gan gynnwys plygio (mewn osod cyffuriau i unrhyw agoriadau yn y corff), anafiadau corfforol, cam-drin rhywiol. O dan yr amgylchiadau hyn, mae'n rhaid dilyn prosesau amddiffyn plant bob amser. O dan Ddeddf Llesiant Gwasanaethau Cymdeithasol (Cymru) 2014, mae'n rhaid integreiddio darpariaethau iechyd a gofal cymdeithasol.

Ffigur 6: Ymatebion yr heddlu a gwasanaethau plant i gyfnodau ar goll

Police

Section 49, Children Act 1989

It is a criminal offence to remove, manipulate or deceive young people into running away.

A young person is not missing if their whereabouts are known.

Police officers must go beyond what they can see as exploiters coach young people to say they are safe and with friends.

The police should adopt a child-centred approach and inform young people of their right to be protected from harm.

Police officers must listen and reassure parents. They may be too frightened to talk to the police in case it causes their child to be harmed.

Section 46, Children Act 1989

The police have the power to remove young people and place them in suitable, safe accommodation.

The police must consider the safest place for a young person. This may be a relative's home, hospital, police station, foster home, residential home or another suitable place

Section 50, Children Act 1989

The power to apply to the court to recover a young person who has been removed or kept away from their legal guardian.

Return interviews should be used to glean information regarding where the young person has been, where and who with.

The policing role may deter young people from confiding in them. Therefore, return interviews should be conducted by other practitioners.

Children's Services

Social workers have different duties based on whether the young person is known or unknown to services.

A multi-agency Strategy Meeting must be convened when a young person remains missing for seven days.

A return interview should be undertaken when a young person suspected of being criminally exploited goes missing.

Practitioners must be curious about why the young person has gone missing, where they were found, who with and what they were doing

The local authority who placed the young person must arrange for them to return home. The police may help to return a young person, if needed. However, the young person should be taken straight back to their home and not a police station, unless they are not safe at their home.

A multi-agency strategy discussion should be held if child criminal exploitation is suspected regardless of whether the young person is known to services.

Practitioners must include parents, where appropriate as they may hold important information that can be used to inform decision making.

A multi-agency discussion should be convened when a young person is found in another location.

All agencies must send information about the young person quickly to ensure the discussion takes place soon after the young person is found.

Gweithio gyda theuluoedd

Yn y rhan fwyaf o achosion, nid yw rhieni a gofalwyr ar fai am gamfanteisio troseddol ar blant. Mae magu plant yn eu glasoed yn heriol. Mae gan rieni lai o ddylanwad a braidd dim rheolaeth dros yr hyn sy'n digwydd yn y gymuned ehangach. Mae camfanteiswyr yn manteisio ar hyn. Maen nhw'n defnyddio datblygiad arferol yn eu harddegau i guddio camfanteisio. Maent wedi defnyddio'r duedd i feio rhieni i atal ceisio cymorth. Maent yn bygwth rhieni gyda thrais yn erbyn eu plentyn/plant neu yn eu herbyn eu hunain a/neu'n hyfforddi eu plentyn i wneud honiadau ffug amddiffyn plant yn eu herbyn:

"Cafodd grasfa, ymosodwyd arno... [fe wnaethon nhw] ei ffilmio ac yna anfonwyd y fideo ohonynt yn ei wneud. Roedd yn ofnadwy "
(Cyfweliad â rhiant)

Yn hytrach na methiant i ddatgelu cyfnodau ar goll, amheuaeth o gamdriniaeth droseddol ar blant neu beidio ag ymgysylltu, gall rhieni fod ag ofn. Mae'n bosibl y byddant yn ofni'r manteision, ymatebion diogelu ymarferwyr a'r heddlu yn troi eu plentyn yn droseddwyr. Mae'r rhan fwyaf o rieni'n teimlo'n ddiymadferth, yn ynysig ac wedi'u stigmatiddio (Maxwell a Wallace, 2021).

O dan ddiogelu cymhleth, mae rhieni'n rhan o'r ateb. Dylai ymarferwyr fabwysiadu ffyrdd sy'n seiliedig ar gryfderau, sy'n canolbwyntio ar ddatrysiad o weithio i ennyn diddordeb rhieni mewn contract diogelu. Dylai'r contract gael ei ategu gan Ddiogelu Pontio a dylai gynnwys:

- Rolau a chyfrifoldebau dros rieni ac ymarferwyr.
- Cytuno ar gamau gweithredu.
- Strategaethau a rennir ynghylch sut i fynd i'r afael â phob gweithred.
- Trefniadau atebolrwydd ar gyfer rhieni ac ymarferwyr.

Dylid defnyddio'r cyswllt i hwyluso ymddiriedaeth rhwng y rhiant a'r ymarferwyr ac i hwyluso diogelu'r person ifanc. Mae'n rhaid gwneud hyn mewn partneriaeth â rhieni a'i gynnal mewn modd anfeiriadol, sy'n seiliedig ar gryfderau. Wrth wneud hynny, dylai rhieni ac ymarferwyr weithio gyda'i gilydd i ymgymryd â phroses ddeinamig o asesu risg a rheoli. Bydd yr wybodaeth hon yn darparu cuddwybodaeth a deallusrwydd amser real y gellir ei defnyddio ar gyfer diogelu'r person ifanc ac yn ehangach drwy adnabod mannau poblogaidd yn y gymuned leol, ac union adegau'r dydd neu'r nos pan fo'n bosibl y byd risg yn gwaethygu i bobl ifanc. dylid defnyddio'r wybodaeth hon hefyd i adnabod unigolion sy'n gysylltiedig â chamfanteiswyr troseddol ar bobl ifanc.

Mewn ymateb i'r technegau trwytho y mae manteision yn eu defnyddio i drin, gorfodi neu reoli pobl ifanc, mae'n rhaid i ymarferwyr gefnogi rhieni i gynnal cysylltiad â'u plentyn. Yn hytrach na gosod rheolaethau llym, dylai ymdrechion rhieni ganolbwyntio ar gynnal cyfathrebu ac atgyfnerthu eu cariad a'u hymrwymiad. Mae hyn yn gwrthweithio yn erbyn ymdrechion camfanteiswyr i reoli'r person ifanc a'i ynysu o'u teulu a ffactorau amddiffynnol eraill. Dylid ystyried hyfforddi rhieni yn y dull Gwrthdrawiad Didrais (NVR) (Jakob, 2018), ymyrraeth a gyflwynir gan Wasanaeth Iechyd Meddwl Plant ac sydd wedi'i anelu at rieni plant sy'n arddangos ymddygiadau dinistriol a niweidiol. Mae NVR yn dysgu amrywiaeth o dechnegau i rieni, megis dad-ddwysáu, mwy o

bresenoldeb rhieni, ymatebion cadarn i weithredoedd o drais a chadarnhadau geiriol parhaus o ymrwymiad rhieni i'w plentyn:

Ond yr hyn y mae'n ei olygu mewn gwirionedd yw eich bod chi, pan fo argyfwng, yn gallu cadw'r cysylltiad hwnnw, neu o leiaf geisio rhyw fath o undod ... dyna oedd fy achubiaeth, achos roeddwn i'n gwneud popeth y byddai rhieni arferol yn ei wneud, ond yn amlwg nid dyma'r canlyniad gorau, yn enwedig pan fo plentyn yn cael ei drin a'i reoli fel dylanwad allanol.

(Cyfweliad â rhiant)

Mae cynnal y berthynas rhwng rhiant a phlentyn yn golygu bod modd i'r person ifanc ofyn am help pan fydd yn barod. Mae hefyd yn lleddfu pryder rhieni am golli eu plentyn i'r camfanteiswyr:

"Chi'n gwybod, pe bai rhywbeth yn digwydd iddo fe, dwi ddim yn meddwl y gallwn i fyw gyda fy hun petawn i wedi torri'r cysylltiad ag ef"

(Cyfweliad â rhiant)

Pan fo'n briodol ac yn ddiogel i wneud hynny, dylid cefnogi pobl ifanc sy'n profi camfanteisio troseddol i aros gartref gyda'u teuluoedd. Mae hyn yn gofyn am ymyriadau teuluol cyfan i feithrin gwydnwch a chryfhau ymatebion teuluol i fynd i'r afael ag effaith camfanteisio troseddol ar blant ar bob aelod o'r teulu. Bydd hyn yn cynnwys mesurau ataliol ar gyfer brodyr a chwirydd iau, gan eu cefnogi yn y teulu i fynd i'r afael ag anghenion sydd heb eu diwallu ar y lefelau rhyngpersonol a chymunedol.

Adran dau: Gwybodaeth sy'n benodol i'r sector

O dan Ganllawiau Statudol Gweithio gyda'n Gilydd (cyfrol 5, tudalen 11) mae gan bob ymarferydd sy'n gweithio gyda phobl ifanc gyfrifoldeb am ddiogelu. Mae gweddill yr adroddiad hwn yn rhoi gwybodaeth fanwl ynghylch arwyddion rhybudd am gam-fanteisio troseddol plant, rolau diogelu a chyfrifoldebau sy'n benodol i bob sector: Gwasanaethau Plant, Addysg, Iechyd, Tai, Yr Heddlu, Cyfiawnder Ieuencid, a Gwasanaethau Ieuencid. Mae pob is-adran yn gorffen gyda throsolwg o bolisiau a chanllawiau perthnasol sy'n benodol i'r sector

Gwasanaethau Plant

Mae gan ymarferwyr gwasanaethau plant rôl ganolog o ran diogelu pobl ifanc y mae amheuaeth eu bod yn dioddef o gamfanteisio troseddol neu sydd yn dioddef ohono. Gall fod yn heriol llywio trwy'r rôl hon oherwydd natur drawsbynciol camfanteisio troseddol ar blant. Gall gweithwyr cymdeithasol ac ymarferwyr gwasanaethau plant eraill eu canfod eu hunain yn gweithio ochr yn ochr â'r heddlu, y gwasanaeth cyfiawnder ieuencid, addysg, ac ymarferwyr trydydd sector. Mae'n rhaid bod gweithwyr cymdeithasol a'r sgiliau i weithio gydag asiantaethau gwahanol, eu cylchoedd gorchwyl, a'u blaenoriaethau. Rhaid iddynt fod yn gyfforddus yn dyrannu rolau a chyfrifoldebau a ddiffinnir yn glir i ymarferwyr mewn asiantaethau eraill. Mae'n rhaid iddynt hybu hawliau'r person ifanc, dulliau gweithredu sy'n canolbwyntio ar y plant a sicrhau bod y person ifanc yn cael eu diogelu. Mae hyn yn cynnwys sicrhau bod gan y person ifanc yr ymarferwyr arweiniol mwyaf priodol, clywir eu llais, ac mae ymatebion asiantaeth er lles y person ifanc.

Mae'n rhaid i weithwyr cymdeithasol fod yn fedrus wrth weithio gyda phobl ifanc a allai fod yn ddioddefwyr a chyflawnwyr. Mae'n bosibl na fydd pobl ifanc yn derbyn eu bod yn destun camfanteisio troseddol neu mae'n bosibl y byddant yn gweld bod y syniad yn peri gofid. Mae'n rhaid i weithwyr cymdeithasol weld y tu hwnt i'r dystiolaeth weledol o weithgaredd troseddol i nodi risg posib o niwed. Gweithwyr cymdeithasol sy'n gyfrifol am asesu risg o niwed a phenderfynu a oes angen trafodaeth aml-asiantaeth. Er y gall offer asesu arwain casglu gwybodaeth, gall pobl ifanc sy'n profi camfanteisio troseddol gyflwyno cyfres o bryderon yn hytrach na ffactorau risg gwirioneddol. Gall y risg o niwed amrywio, a gall gymryd wythnosau lawer i feithrin ymddiriedaeth a sefydlu trafodaeth gyfeillgar gyda'r person ifanc cyn i'r risgiau gael eu nodi (Adnodd Asesu Risg Camfanteisio Troseddol ar Blant). Mae rhai pobl ifanc yn ymddangos gyda lefel isel o risg er eu bod yn destun lefelau uchel o niwed yn sgil camfanteisio troseddol:

"Mae cymaint o wahanol ffyrdd y manteisir ar bobl ifanc, cymaint o gyd-destunau gwahanol, rwy'n credu bod angen i ni fod yn ofalus iawn i beidio â chael ein dal gan fod hyn i gyd yn eithafol, neu mae hyn i gyd o fewn y teulu ac, mewn gwirionedd, gall fod y ddau, gall fod y naill neu'r llall, ie, rwy'n dyfalu, mae'n dal hynny a dull o asesu. A pheidio bod yno, fel, mae pryderon am gamfanteisio, felly, mae'n fater o beidio â rhuthro i wneud rhagdybiaethau ac asesu pob achos yn unigol"

(Cyfweliad â Gwasanaethau Plant)

Gall y risg o niwed oherwydd camfanteisio troseddol ar blant newid yn gyflym. Mae hyn yn digwydd yn aml y tu allan i oriau swyddfa arferol, gyda'r nos ac ar benwythnosau. Mae'n rhaid i weithwyr cymdeithasol fod ar gael i gefnogi pobl ifanc pan fyddant mewn argyfwng. Mae'n rhaid iddynt sefydlu cysylltiadau neu systemau fel y gall pobl ifanc gael mynediad at eu gweithiwr cymdeithasol y tu allan i oriau swyddfa. Mae'n rhaid i weithwyr cymdeithasol ddatblygu perthynas â'r person ifanc ac adeiladu ymddiriedaeth gan ddefnyddio technegau casglu gwybodaeth penagored i gael tystiolaeth sy'n ymwneud â risg. Fe ddylen nhw hefyd weithio gydag asiantaethau eraill sydd, o bosibl, yn dal gwybodaeth am y person ifanc. Mae gan rai awdurdodau lleol brotocolau neu brosesau yn eu lle ar gyfer pobl ifanc y mae amheuaeth eu bod yn profi camfanteisio troseddol ond nad ydynt yn cyrraedd trothwyon gwasanaethau. Mae'r protocolau hyn yn sicrhau bod y person ifanc yn derbyn cefnogaeth brydlon gyda'r nod o atal cynnydd mewn camfanteisio. Dylid defnyddio gweithwyr ieuencid ac asiantaethau trydydd sector i gefnogi pobl ifanc, cyfrannu at ddiogelu, monitro risg a rhybuddio gweithwyr cymdeithasol os yw hyn yn cynyddu.

Gweithio gyda theuluoedd

Hyd yn oed pan ystyrir bod gan rieni y gallu i gefnogi eu plant, mae camfanteisio troseddol ar blant yn mynd y tu hwnt i'r hyn y gallant roi cefnogaeth amdano ar eu pennau eu hunain. O dan Reoliadau Gofal a Chymorth (Cymhwysra) (Cymru) (2015) dylai awdurdodau lleol ymyrryd yn yr achosion hyn. Ni ddylai ymarferwyr roi bai ar rieni. Mae rhieni'n aml yn cael eu hasesu pan fo'r risg o niwed y tu allan i amgylchedd y teulu ac yn y gymuned gan gyfoedion hŷn neu oedolion. Pan wneir i rieni deimlo eu bod yn rhan o'r broblem mae'n effeithio'n andwyol ar sefydlu perthynas ymddiriedus gyda rhieni ac ar weithio mewn partneriaeth. Gallai hefyd rwystro cyfleoedd iddynt gael cymorth a chefnogaeth:

Felly, rydw i'n ceisio achub fy nheulu ac eto, ar yr un pryd, rydw i'n cael fy meirniadu ac yn destun craffu beth bynnag rydw i'n ei wneud. Ac eto, nid oes cefnogaeth gorfforol, nid oes cefnogaeth – oherwydd nad ydyn nhw'n deall"

(Cyfweliad â rhiant)

Mae camfanteiswyr yn cymryd mantais arno.

- Heriau magu pobl ifanc yn eu harddegau.
- Dylanwad cynyddol cyfoedion.
- Cylch gorchwyl y gwasanaeth, ffyrdd o weithio a throthwyon.

Gall dulliau ac ymyriadau sy'n seiliedig ar gryfhau technegau magu plant fod yn wrthgynhyrchiol gan y gallant wthio pobl ifanc tuag at y rhai sy'n camfanteisio. Mae camfanteiswyr yn dweud wrth bobl ifanc mai nhw yw eu 'teulu newydd' a dim ond nhw sy'n poeni amdanynt ac am iddynt wneud yn dda. Felly, pan fydd rhieni'n herio pobl ifanc ac yn ceisio gosod ffiniau mae'n bwydo i mewn i'r naratif hwn ac yn datgysylltu pobl ifanc ymhellach oddi wrth eu teuluoedd.

Dywedodd rhai rhieni fod eu plant wedi cael eu hyfforddi mewn technegau i'w hatal rhag ceisio cefnogaeth. Disgrifiodd un rhiant sut yr ymatebodd yn heriol i fygythiad ei mab pan oedd wedi bygwth ei riportio am gam-drin rhywiol pe bai'n cysylltu â'r heddlu neu â Gwasanaethau Plant (Maxwell a Wallace, 2021). Fodd bynnag, gallai eraill ofni y byddai eu plant eraill yn cael eu cymryd i ofal yr awdurdod lleol pe baent yn estyn allan am gymorth gan weithwyr cymdeithasol.

Dylai ymarferwyr y Gwasanaeth Plant gefnogi rhieni i gadw perthynas â'u plentyn y camfanteisiwyd yn droseddol arnynt. Dylai hyn gynnwys mabwysiadu naratifau sy'n mynd yn groes, ond nad ydynt yn herio, ymdrechion camfanteiswyr i ynysu'r person ifanc oddi wrth ei deulu.

Gwasanaethau Plant: canllawiau polisi ac ymarfer

Deddf Plant 1989

Mae Deddf Plant 1989 yn nodi mai'r teulu sy'n gofalu orau am bobl ifanc, pan fo'n ddiogel gwneud hynny; lles y person ifanc sydd o'r pwys mwyaf. Er bod y rhan fwyaf o Ddeddf Plant 1989 yn berthnasol i Gymru, mae Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol Llesiant (Cymru) 2014 yn disodli rhan tri (cymorth awdurdod lleol i blant a theuluoedd) ac adrannau 22 a 23 sy'n ymwneud â phlant sy'n derbyn gofal. Mewn perthynas â chamfanteisio troseddol ar blant, mae rhan pump (amddiffyn plant) yn dweud bod dyletswydd ar awdurdodau lleol i ymchwilio i achosion os credir bod person ifanc mewn perygl o niwed. Mae hyn yn golygu y dylai'r awdurdod lleol asesu a oes angen iddo gefnogi'r teulu neu gymryd camau i amddiffyn y person ifanc.

Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014

O dan Ddeddf Llesiant Gwasanaethau Cymdeithasol (Cymru) 2014, ystyrir bod person ifanc mewn perygl os oes ganddo anghenion gofal a chymorth, ni waeth a ydynt yn cael eu diwallu neu beidio, a'i fod yn ymddangos ei fod mewn perygl o niwed, camdriniaeth neu esgeulustod. Mae'r Ddeddf yn cynnwys proses asesu newydd ar gyfer anghenion gofal a chymorth sy'n seiliedig ar yr hyn sy'n bwysig i'r unigolyn. Mae'n dweud y dylid ystyried cryfderau'r unigolyn a'r gefnogaeth bresennol gan ffrindiau a theulu.

O dan adran 130, Deddf Llesiant Gwasanaethau Cymdeithasol (Cymru) 2014, mae gan bob ymarferydd ddyletswydd i roi gwybod am bryderon ynglŷn â diogelwch neu lesiant person ifanc. Yn y lle cyntaf, dylid gwneud hyn i'r Arweinydd Diogelu Dynodedig (DSL). Bydd y DSL yn ymarferydd sydd wedi derbyn hyfforddiant ychwanegol ar ddiogelu ac sy'n gallu rhoi cyngor a chymorth. Mae'n rhaid i bob asiantaeth fod â DSL.

Mae gan yr awdurdod lleol ddyletswydd i ymchwilio i unrhyw bryder sy'n cael ei gyfeirio ato. Gwneir atgyfeiriadau gan ymarferwyr drwy gyflenwi'r ffurflen atgyfeirio briodol. Pan fo'n bosibl dylent ofyn am gydsyniad gan y person ifanc a'r rhieni, ar yr amod nad yw'n cynyddu'r risg o niwed i'r person ifanc. Yn dilyn Gweithdrefnau Diogelu Cymru, mae'n rhaid i'r awdurdod lleol ymateb mewn modd cymesur i atgyfeiriadau diogelu. Mae Ffigur 7 yn amlinellu'r broses atgyfeirio.

Figur 7: Atgyfeiriadau a chanlyniadau'r Gwasanaethau Plant

Addysg

Mae'n rhaid i leoliadau addysg fabwysiadu dull sy'n canolbwyntio ar y plentyn ac sy'n seiliedig ar gryfderau. Ar lefel unigol, dylai pobl ifanc gael mynediad at oedolyn dibynadwy o fewn amgylchedd yr ysgol neu'r coleg. Gall hwn fod yn athro, yn gynorthwydd addysgu neu yn weithwyr cymorth bugeiliol. Ni waeth beth fo'u lleoliad addysg, dylid rhoi ymdeimlad o berthyn i bobl ifanc mewn amgylchedd diogel lle y cânt eu cefnogi i ddatblygu eu haddysg, eu hannibyniaeth, eu gwydnwch a'u hunandibyniaeth (Estyn, 2021a, Comisiynydd Plant Cymru, 2014; McCluskey et al, 2015):

“Gwneud iddynt deimlo'n rhan o rywbeth yn yr ysgol lle y maen nhw'n meithrin eu cyfeillgarwch ac, er enghraifft, yn cofrestru mewn clybiau - gan roi ymdeimlad o gyfrifoldeb iddynt - rhywbeth y gallan nhw deimlo'n rhan ohono”
(Cyfweliad â pherson ifanc).

Ar lefel y teulu, mae'n rhaid i ymarferwyr addysg wrando a gweithio gyda rhieni a gofawyr i ddiogelu pobl ifanc. Ar lefel gymunedol, mae'n rhaid i leoliadau addysg ymgorffori addysgu a dysgu am gamfanteisio troseddol ar blant, am feithrin perthynas amhriodol a negeseuon diogelwch o fewn y cwricwlwm ac yn seiliedig ar ddeallusrwydd lleol o ran sut mae'n amlygu yn yr ardal honno. Dylid ychwanegu hyn at elfen 'perthynas iach' yr Addysg Cydberthynas a Rywiol (RSE) o dan y cwricwlwm newydd. Dylai'r addysgu fynd yn fwy cymhleth wrth i bobl ifanc aeddfedu, yn hytrach nag ailadrodd yr un gwersi (Estyn, 2021b: 8).

Mae'n rhaid i leoliadau addysg gofleidio strategaeth ataliol ehangach ar gyfer diogelu sydd wedi'i hymgorffori yn y cwricwlwm yng Nghyfnodau Allweddol 2, 3 a 4. Mae'n rhaid i wybodaeth am gamfanteisio troseddol ar blant gael ei chyfleu i rieni mewn ffordd sy'n seiliedig ar gryfderau er mwyn osgoi camsyniadau bod gan y lleoliad addysg 'broblem' gyda chamfanteisio troseddol. Yn hytrach, mae'n rhaid i rieni ddeall y gellir camfanteisio ar unrhyw berson ifanc, deall yr arwyddion rhybuddio, a ble i gael gafael ar gymorth a chefnogaeth.

Rôl diogelu

Gan dynnu ar negeseuon allweddol o ganllawiau polisi ac ymarfer a chanfyddiadau'r ymchwil, mae gan ymarferwyr addysg amrywiaeth o rolau a chyfrifoldebau gyda'r nod o ddiogelu pobl ifanc. Mae ymarferwyr addysg yn chwarae rhan bwysig o ran adnabod ac amddiffyn pobl ifanc rhag niwed; mae'n bosibl mai nhw yw'r unig weithwyr proffesiynol sy'n dod i gysylltiad rheolaidd â phobl ifanc a'u teuluoedd. Mae hyn yn rhoi'r cyfrifoldeb ar staff addysg i helpu pobl ifanc i:

- Teimlo'n rhan o gymuned yr ysgol.
- Teimlo'n ddiogel yn yr ysgol, darpariaeth Addysg Heblaw Yn yr Ysgol neu mewn lleoliadau addysg eraill.
- Bod â pherthynas dda â phobl ifanc.
- Creu diwylliant sy'n gwerthfawrogi pobl ifanc.
- Meddu ar ddiwylliant sy'n gwerthfawrogi ac yn cefnogi lles emosiynol a meddyliol.

Mae'n rhaid i leoliadau addysg gymryd mesurau rhesymol i leihau'r risgiau o niwed i lesiant pobl ifanc. Mae hyn yn cynnwys ystyried pa mor briodol yw eu polisiâu ar gyfer camfanteisio troseddol ar blant, masnachu, absenoldeb a cholli addysg. Mae'n rhaid i ymarferwyr gael hyfforddiant

priodol gyda'r nod o ymgorffori chwilfrydedd proffesiynol mewn ymarfer arferol gydag ymatebion cymesur i'r risgiau o niwed a nodwyd. Mae'n rhaid i ymarferwyr addysg gael mynediad at wybodaeth, cyngor ac arweiniad clir am arwyddion rhybuddio am gamfanteisio troseddol ar blant, eu dyletswyddau diogelu o dan Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol Llesiant (Cymru) 2014, a sut i wneud atgyfeiriadau priodol i amddiffyn plant. Mae'n rhaid i ymarferwyr addysg ddefnyddio systemau rheoli achosion electronig presennol fel MyConcern a CPOMs i gofnodi a rhannu gwybodaeth y gellir ei defnyddio i nodi patrymau a thueddiadau o ran camfanteisio troseddol ar blant. Dylid defnyddio'r wybodaeth hon ar lefel leol i lywio dulliau diogelu. Mae'n rhaid i ymarferwyr ddeall GDPR a pha wybodaeth y dylid ei rhannu â phartneriaid amlasiantaeth drwy MACE a thrafodaethau a chyfarfodydd aml-strategaeth.

Mae'n rhaid i leoliadau addysg fod ag Arweinwyr Diogelu Dynodedig gyda gwybodaeth arbenigol am gamfanteisio troseddol ar blant a chysylltiadau cyfoes â gwasanaethau a sefydliadau lleol a chenedlaethol. Mae hyn yn hwyluso prosesau atgyfeirio ac yn galluogi darparu'r 'cymorth cywir ar yr adeg iawn' i bobl ifanc. Dylai lleoliadau addysg hefyd fod â swyddog heddlu a enwir sy'n cysylltu â hwy ynghylch gweithgarwch lleol a mentrau ataliol ar gyfer camfanteisio troseddol ar blant a mathau eraill o niwed.

Ffactorau risg addysg

Mae amrywiaeth o ffactorau risg ychwanegol y dylai ymarferwyr addysg fod yn effro iddynt.

Mae rhai disgyblion yn fwy bregus

Mae hyn yn cynnwys y rhai sydd ag anghenion dysgu ychwanegol, cyfraddau presenoldeb lleol, a'r rhai sydd wedi rheoli symudiadau, gwaharddiadau dros dro neu barhaol. Gall pobl ifanc hefyd fod mewn mwy o berygl os oes ganddynt bersonoliaethau tawelach, yn byw mewn ardaloedd problemus penodol neu os oes ganddynt frodyr a chwiorydd neu berthnasau eraill sydd wedi profi camfanteisio troseddol neu sy'n hysbys i'r heddlu mewn perthynas â'u gweithgareddau troseddol. Yn olaf, gall pobl ifanc sy'n cael eu bwlio neu yn cael trafferth ffitio i mewn neu wneud ffrindiau gael eu targedu gan gamfanteiswyr. Mae'n rhaid i ymarferwyr addysg fod yn effro i'r risg uwch pan fydd gan bobl ifanc ystod o fregusrwyddau a mabwysiadu ffyrdd sy'n seiliedig ar gryfderau i gefnogi'r bobl ifanc hyn.

Cyfnodau pontio

Mae camfanteiswyr yn targedu pobl ifanc pan fyddant yn teimlo'n fregus. Gall hyn gynnwys y pryderon a'r gofidion ynghylch gwneud ffrindiau newydd, ymgartrefu mewn lleoliad newydd neu deithio'n annibynnol i'r ysgol ac oddi yno. Mae hyn yn anoddach i rai grwpiau o bobl ifanc nag i rai eraill. Dylid cynnig cefnogaeth ac ymyriadau ychwanegol cyn, yn ystod ac ar ôl pontio o addysg gynradd i addysg uwchradd ac wrth symud o addysg uwchradd i goleg. Gall camfanteiswyr gofrestru ar gyrsiau coleg i fod yn gyfaill i bobl ifanc. Felly, mae'n rhaid i leoliadau coleg ac addysg uwch fod yn wylidwrus am eu myfyrwyr ac ymarfer chwilfrydedd proffesiynol tuag at fyfyrwyr nad ydynt yn ymgysylltu.

Meithrin perthynas amhriodol wrth gatiâu'r ysgol

Gall camfanteiswyr sefyllian y tu allan i gatiâu'r ysgol a defnyddio cyn-ddisgyblion neu frodyr a chwiorydd hŷn i baratoi perthynas amhriodol â disgyblion iau. Mae'n bosibl y gofynnir i

ddisgyblion ddsbarthu pecyn ar gyfer 'ffrind' neu 'ffrind i ffrind'. Efallai y rhoddir arian iddynt ar yr achlysur cyntaf ond ar yr ail achlysur, gall camfanteiswyr drefnu i'r person ifanc gael ei fygio. Mae hyn yn gadael y disgybl mewn dyled i'r camfanteiswyr ac yn gaeth nes ei fod yn ad-dalu'r ddyled. Dylai lleoliadau addysg gymryd camau i ddiogelu pobl ifanc yn ystod y daith i'r ysgol ac oddi yno. Dylai hyn gynnwys sicrhau bod staff ysgol ar gael cyn ac ar ôl yr ysgol a gweithio gyda'r gymuned leol i ddiogelu pobl ifanc.

Gwahardd o'r ysgol

Mae gwaharddiad o'r ysgol yn gysylltiedig â chamfanteisio troseddol ar blant. Mae hyn yn rhannol oherwydd gorgynrychiolaeth pobl ifanc agored i niwed mewn darpariaeth Addysg Heblaw yn yr Ysgol (EOTAS). Mae hyn yn cynnwys y rhai sydd ag anghenion dysgu ychwanegol, pobl ifanc sy'n derbyn gofal, y rhai sy'n cael pryddau ysgol am ddim, bechgyn a phobl ifanc ar amserlenni wedi'u lleihau. Mae'r risg o wahardd o'r ysgol hefyd wedi bod yn gysylltiedig â thlodi, problemau iechyd meddwl, gofaluwr ifanc ac ACEs: Adverse Childhood Experiences (Samariaid Cymru, 2019) Canfu ein hadolygiad ar gyfer Uned Atal Trais Cymru (Maxwell a Corliss, 2020) fod gwahardd o'r ysgol yn cynnwys:

- **Hunan-allgáu** lle y mae pobl ifanc yn aros gartref er mwyn osgoi cael eu bwlio.
- **Gwaharddiad gwirfoddol** lle y gofynnir i rieni gadw eu plentyn gartref fel ymateb i ymddygiadau problemus.
- **Gwaharddiad anghyfreithlon** pan fydd pobl ifanc yn cael eu hanfon adref fel math o ddisgyblaeth, naill ai am gyfnodau byr, am gyfnod amhenodol neu'n barhaol.
- **Symudiadau a reolir** lle nad yw'r ysgol yn gallu rheoli'r person ifanc ac yn trefnu iddynt gael eu trosglwyddo i leoliad addysg arall.

Mae camfanteiswyr yn hyfforddi pobl ifanc i 'actio allan' fel y byddant yn cael eu gwahardd. Yn 2019/20, y rheswm mwyaf cyffredin a roddwyd dros waharddiad o'r ysgol oedd 'ymddygiad aflonyddgar parhaus', sy'n cyfrif am ychydig dros chwarter yr holl waharddiadau (Llywodraeth Cymru, 2021). Dilynwyd hyn gan 'gam-drin geiriol/ymddygiad bygythiol yn erbyn oedolyn' ac 'ymosodiad corfforol yn erbyn disgybl'. Gan fod lleoliadau addysg yn gyfrifol am ddiogelwch eu holl ddisgyblion, gall hyn greu tensiwn rhwng diogelu'r person ifanc a diogelu cymuned ehangach yr ysgol:

“Rydym yn aml wedi cael ein hunain ar groesffordd go iawn rhwng sut ydyn ni'n cadw ein cymuned yn ddiogel, ein hathrawon yn ddiogel, parhau gyda'n dysgu, tra hefyd yn sicrhau nad ydym yn anfon pobl ifanc i'r amser rhydd lle y gallent fod yn fwyfwy agored i niwed”
(Cyfweiliad ag ymarferydd addysg)

Mae gwahardd o'r ysgol yn lleihau goruchwyliaeth broffesiynol ac yn cynyddu maint yr amser heb ei strwythuro, heb oruchwyliaeth sydd gan y person ifanc. Yn ogystal â chynyddu argaeledd pobl ifanc i gamfanteiswyr, mae'n rhaid i ymarferwyr addysg ystyried effaith gwahardd o'r ysgol ar gyfleoedd a hunanwerth pobl ifanc yn y dyfodol:

“Mae angen i bobl ddweud wrthynt [pobl ifanc] am ganlyniadau cael eu cicio allan o'r ysgol. Doeddwn i ddim yn teimlo cefnogaeth yn yr ysgol. Mae angen i'r ysgol siarad â mi a gofyn i mi sut rydw i'n teimlo a beth sydd ddim yn mynd yn iawn yn fy mywyd, peidiwch â'm beio am ymddygiad gwael yn unig”

(Cyfweiliad â pherson ifanc)

Mae gwaharddiad o'r ysgol yn gysylltiedig â hunan-barch isel, llai o gyfleoedd ac mae perygl y bydd pobl ifanc sy'n destun camfanteisio yn cael eu rhoi yn yr un lleoliad. Yn yr ystyr hwn, mae 'fel rydych yn eu gwneud yn agored i'r bleiddiaid' (Cyfweiliad â rhiant). Felly, mae'r angen i gefnogi anghenion cymdeithasol a dysgu pobl ifanc mewn Addysg Heblaw yn yr Ysgol, darparu hyfforddiant staff arbenigol fel cwnsela ac anghenion dysgu ychwanegol yn hanfodol er mwyn cyflawni darpariaeth o safon (Thomson a Pennacchia, 2014).

Arwyddion rhybuddio ar gyfer ymarferwyr addysg

Mae angen i ymarferwyr addysg fod yn effro i arwyddion rhybuddio camfanteisio troseddol ar blant:

- Patrwm o gofrestrïadau tymor byr dro ar ôl tro mewn ysgolion, gallai hyn fod am dymor neu am gyfnod hwy.
- Anafiadau heb esboniad, symptomau annelwig, hunan-niweidio a/neu drawma meddyliol, corfforol neu rywiol.
- Gall pobl ifanc fod yn amwys am eu bywydau ac yn amharod i rannu unrhyw wybodaeth bersonol.
- Efallai y bydd pobl ifanc yn amharod i ddatgelu'r hyn sy'n digwydd oherwydd ofn am yr hyn a fydd yn digwydd iddynt eu hunain neu i'w teuluoedd.
- Mae'n bosibl y bydd pobl ifanc yn cael eu hyfforddi yn yr hyn i'w ddweud, felly gallant ailadrodd straeon tebyg i rai eraill neu ddefnyddio termau nad ydynt yn eu deall.

(Canllaw Ymarfer Cymru Gyfan ar gyfer Diogelu plant a allai gael eu masnachu, 2019c)

At hyn, dylai ymarferwyr addysg chwilio am newidiadau mewn ymddygiad, ymddangosiad neu eiddo newydd heb ei esbonio:

"... newidiadau mewn presenoldeb, ymddangosiad corfforol felly os ydynt wedi blino ac yn edrych fel eu bod nhw wedi bod ar ddiun trwy'r nos, dillad, felly mae'n troi i fyny mewn pâr o Nikes gwerth £400, llawer o arian parod ac oriorau, symiau uchel o arian na fyddech chi'n eu disgwyl y byddai gyda rhywun ar gofrestr prydau am ddim yr ysgol, meddwdod... a mwy o amllder mynd i drafferth gyda'r awdurdodau"

(Cyfweiliad ag ymarferydd addysg).

Mae'n bosibl y bydd ymarferwyr addysg yn sylwi bod disgyblion a arferai fod yn sylwgar yn ymddieithrio oddi wrth addysg. Ond i'r gwrthwyneb, gall disgyblion a fu gynt yn aflonyddgar ddod yn sylwgar gan fod camfanteiswyr yn dechrau hyfforddi disgyblion i aros mewn ysgolion ac osgoi sylw athrawon.

Gweithio gyda phobl ifanc

Ni all addysg gystadlu â'r arian hawdd a gynigir gan gamfanteiswyr. Mae'n rhaid i ymarferwyr addysg ddarparu ystod o opsiynau a chyfleoedd iddynt:

“Dangoswch iddynt fod mwy i fywyd na threulio amser gyda’r boi hwn a gwneud hynny. Wfft i hynny. Mae gobaith bob amser. Mae cyfle bob amser. Fe lwyddwch i gyrraedd yno.”
Rhowch nodau iddynt. Gosodwch dargedau”.

(Cyfweliad â pherson ifanc)

Dylid rhoi cymorth wedi'i dargedu i bobl ifanc sy'n cael trafferth gyda'u hastudiaethau academiaidd, a'r rhai sydd ag anawsterau neu broblemau personol gartref. Gan nad oes gan ymarferwyr addysg yr amser, yr arbenigedd na'r adnoddau i fynd i'r afael â'r anghenion hyn, mae'n bosibl y bydd angen iddynt ddatblygu mentrau gydag asiantaethau eraill gan gynnwys sefydliadau trydydd sector. Mae hyn yn cynnwys defnyddio'r systemau presennol i gefnogi pobl ifanc agored i niwed a chael disgwyliadau uchel ar gyfer pob person ifanc:

“Mae pob un o'r rhain yn swyddi pitw na fyddai unrhyw un eisiau gwneud cais ac astudio ar eu cyfer. Byddant yn ei roi i'r rheiny sy'n methu yn yr ysgol. Dyna beth rwy'n ei gredu.”

(Cyfweliad â pherson ifanc)

Addysg: Canllawiau polisi ac ymarfer

Mae gan bobl ifanc yr hawl i addysg o dan Erthyglau 28 a 29 o Gonfensiwn Hawliau'r Plentyn y Cenedloedd Unedig (CCUHP), gyda'r nod o ddatblygu personoliaeth, doniau a galluoedd meddyliol a chorfforol person ifanc i'w lawn botensial.

Yng Nghymru, mae addysg yn cael ei harwain gan sawl darn o ddeddfwriaeth, gan gynnwys Deddf Addysg 2002, Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 a Deddf Cydraddoldeb 2010. At hyn, mae dyletswyddau cyfreithiol o fewn y canllawiau statudol, 'Cadw Dysgwyr yn Ddiogel' (2021).

Deddf Addysg 2002

O dan adran 175 o Ddeddf Plant 2002, mae gan Weinidogion Cymru bwerau i ddiogelu plant a phobl ifanc a hyrwyddo eu lles. Mae hyn yn cynnwys rolau a chyfrifoldebau i:

- Awdurdodau lleol.
- Cyrff llywodraethu ysgolion a gynhelir.
- Sefydliadau addysg bellach.

Personau Diogelu Dynodedig (DSP).

Dylai fod gan bob lleoliad addysg neu ddarpariaeth amgen Berson Diogelu Dynodedig (DSP) gyda chyfrifoldeb arweiniol dros ddiogelu. Mae gan y DSP gyfrifoldebau strategol sy'n cynnwys gweithio gydag asiantaethau eraill i gefnogi gwaith amlasiantaethol effeithiol a chyfrannu at ymatebion cydgysylltiedig i ddiwallu anghenion pobl ifanc. I gyflawni'r rôl hon, dylai DSPs:

- Gwybod sut i adnabod yr arwyddion rhybuddio a deall pryd mae'n briodol atgyfeirio at wasanaethau plant.
- Bod ar gael pan fo angen i gynghori staff neu siarad â phobl ifanc ar 'adegau beirniadol'. Mae'r rhain yn adegau pan fydd y person ifanc yn fwy tebygol o fod eisiau neu dderbyn cymorth a chefnogaeth.
- Rhaid i DSPs fynychu cyfarfodydd statudol a chysylltu ag asiantaethau eraill.
- Codi ymwybyddiaeth ymhlith eu cydweithwyr a sicrhau bod staff arbenigol fel cynorthwywyr addysgu, staff cymorth dysgu ac unrhyw staff eraill sy'n gweithio gyda phobl ifanc yn cael hyfforddiant i'w helpu i adnabod dioddefwyr posibl camfanteisio.
- Rhoi cyngor a chymorth i staff eraill a chysylltu ag asiantaethau eraill fel y bo'n briodol.
- Sicrhau bod yr holl staff addysg yn deall camfanteisio troseddol ar blant, yr arwyddion rhybuddio a pholisïau'r lleoliad addysg.
- Ystyried sut y gellir mynd i'r afael â phryderon diogelu ynghylch camfanteisio troseddol ar blant a pha fesurau ataliol sydd eu hangen
- Cynnal cysylltiadau â gwasanaethau a sefydliadau lleol a chenedlaethol arbenigol i hwyluso darpariaeth atgyfeiriadau priodol a'r cymorth cywir ar yr adeg gywir.

Llywodraethwyr Ysgolion a Cholegau neu Bwyllgorau Rheoli

Dylai pob llywodraethwr ysgol a choleg neu bwyllgor rheoli gael hyfforddiant perthnasol ar ddiogelu ac amddiffyn plant. Dylai hyn gynnwys lleiafswm o fodiwlau ynghylch Cadw Dysgwyr yn Ddiogel (2021) a bod wedi'i anelu at ddealltwriaeth ddigonol o gamfanteisio troseddol ar blant i gyflawni eu dyletswyddau diogelu i'r ysgol, y coleg neu'r lleoliad addysg. Yn benodol, mae'n rhaid iddynt sicrhau y canlynol:

- Mae gan leoliadau addysg bolisiâu diogelu effeithiol ar gyfer camfanteisio troseddol ar blant.
- Staff sydd wedi'u hyfforddi i gyflawni eu cyfrifoldebau diogelu.
- Mae hyfforddiant staff yn gyfredol.
- Trefniadau priodol i sicrhau bod staff a gwirfoddolwyr dros dro yn deall eu cyfrifoldebau diogelu.
- Sicrhau bod unrhyw wendidau neu broblemau gydag amddiffyn a diogelu plant yn cael eu datrys.
- Sicrhau bod y DSP, y llywodraethwr dynodedig, a chadeirydd y llywodraethwyr yn derbyn hyfforddiant mewn gwaith rhyngasiantaethol.

Mae gan y llywodraethwr dynodedig ar gyfer diogelu gyfrifoldebau ychwanegol. Y llywodraethwr hwn sy'n gyfrifol am yr holl faterion sy'n ymwneud ag amddiffyn plant. Mae'n rhaid iddynt sicrhau bod y corff llywodraethu yn cynnal adolygiad blynyddol o bolisiâu a gweithdrefnau diogelu a'u bod wedi cael eu creu a'u defnyddio o fewn y lleoliad addysg.

Addysg Heblaw Yn Yr Ysgol (EOTAS)

Darpariaeth Addysg Heblaw yn yr Ysgol yw addysg sydd wedi'i hanelu at ddiwallu anghenion pobl ifanc na allant fynychu ysgol brif ffrwd. Mae hyn yn gallu cynnwys, ond nid yw'n gyfyngedig i, Unedau Cyfeirio Disgyblion, llwybrau unigol, a mathau eraill o ddarpariaeth sector gwirfoddol neu annibynnol.

O dan adran 7 Deddf Addysg 1996, mae gan bobl ifanc hawl i gael addysg addas ac effeithlon. Mae pobl ifanc nad ydynt yn derbyn addysg addas mewn "perygl o amrywiaeth o ganlyniadau negyddol a allai gael canlyniadau niweidiol hirdymor i'w cyfleoedd bywyd" (Llywodraeth Cymru 2019). Mae Llywodraeth Cymru (2017) yn disgrifio dysgwyr EOTAS fel rhai o'r dysgwyr mwyaf agored i niwed gan eu bod yn cynnwys pobl ifanc â phroblemau meddygol, anghenion dysgu ychwanegol neu'r rhai sydd wedi'u gwahardd o'r ysgol brif ffrwd.

Mae Deddf Addysg 1996 yn rhoi'r cyfrifoldeb am ddarpariaeth Addysg Heblaw yn yr Ysgol ar awdurdodau lleol.

Mae ddarpariaeth EOTAS yn cynnwys

- unedau cyfeirio disgyblion.
- Coleg addysg bellach.
- Ysgolion a gynhelir ac ysgolion nas cynhelir.
- Addysg sy'n gysylltiedig â gwaith.
- Darparwyr hyfforddiant.
- Mudiadau gwirfoddol.

Unedau Cyfeirio Disgyblion UCD) yw'r math o Addysg Heblaw yn yr Ysgol a ddefnyddir fwyaf.

Yn ôl papur briffio ymchwil y Cynulliad Cenedlaethol (2019) dylai UCD ddarparu lleoliadau tymor byr a thymor canolig gyda'r nod o ailintreiddio dysgwyr mewn ysgolion eraill. Mae'n werth nodi nad yw pob disgybl UCD yn derbyn ei addysg y tu allan i amgylchedd addysg prif ffrwd yn unig. Bydd rhai'n parhau i fod ar y gofrestr mewn ysgol brif ffrwd, gan dreulio cyfran o'r wythnos addysg rhwng darpariaethau prif ffrwd ac UCD, fel arfer am gyfnod byr, i helpu gydag ailintreiddio (Llywodraeth Cymru, 2019b).

Cadw Dysgwyr yn Ddiogel 2021

Mae Llywodraeth Cymru yn amlinellu'r cyfrifoldebau diogelu ar gyfer ymarferwyr addysg yn y canllawiau statudol, 'Cadw Dysgwyr yn Ddiogel' (2021). Mae'n rhaid i feithrinfeydd, ysgolion, cyrff llywodraethu, colegau addysg bellach ac awdurdodau lleol ddilyn y canllawiau hyn. Fe'i hargymhellir hefyd ar gyfer gwasanaethau ieuenctid, darparwyr dysgu seiliedig ar waith, darparwyr Addysg Heblaw yn yr Ysgol a darparwyr addysg uwch.

Mae'r canllawiau'n nodi bod gan leoliadau addysg ddyletswydd gyfreithiol i amddiffyn a hyrwyddo llesiant pobl ifanc hyd at 18 oed. Mae'r canllawiau hyn yn defnyddio Deddf Llesiant Gwasanaethau Cymdeithasol (Cymru) 2014.

Mae'r canllawiau 'Cadw Dysgwyr yn Ddiogel' yn diffinio diogelu fel:

- Amddiffyn plant rhag niwed, camdriniaeth, esgeulustod a mathau eraill o niwed.
- Atal niwed i iechyd neu ddatblygiad plant.
- Sicrhau bod plant a phobl ifanc yn cael gofal diogel ac effeithiol.
- Gweithredu i alluogi plant a phobl ifanc i gyflawni'r canlyniadau gorau.

Mae hyn yn golygu bod staff addysg yn gyfrifol am:

- Creu a chynnal amgylchedd dysgu diogel.
- Bod â'u polisiâu a gweithdrefnau eu hunain i gadw pobl ifanc yn ddiogel rhag niwed, camdriniaeth ac esgeulustod.
- Nodi pryderon lles plant a chymryd camau i fynd i'r afael â nhw, mewn partneriaeth ag asiantaethau eraill lle y bo hynny'n briodol.
- Datblygu dealltwriaeth, ymwybyddiaeth a gwydnwch pobl ifanc drwy'r cwricwlwm.

Gweithio mewn partneriaeth amlasiantaeth

Mae lleoliadau addysg yn cael eu hystyried yn rhan o'r system ddiogelu ehangach ar gyfer pobl ifanc, yn enwedig oherwydd ei fod yn bosibl mai nhw yw'r unig asiantaeth sy'n ymgysylltu â phobl ifanc a'u teuluoedd. Fe'u hystyrir fel y lle delfrydol i nodi pryderon cynnar, darparu cymorth a chefnogaeth a gwneud atgyfeiriadau priodol. Wrth wneud hynny, mae'n rhaid i leoliadau addysg:

- Hyrwyddo ac amddiffyn hawliau plant a phobl ifanc.
- Cyfrannu at weithio amlasiantaeth effeithiol.

- Cyfathrebu ag asiantaethau sy'n darparu gofal a chymorth i blant, pobl ifanc a theuluoedd.

Mae'n rhaid i leoliadau addysg weithio gydag awdurdodau lleol, yr heddlu, gwasanaethau iechyd a gwasanaethau eraill i amddiffyn plant a phobl ifanc rhag niwed.

Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015

O dan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, mae'n rhaid i ymarferwyr hyrwyddo llesiant cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol plant a phobl ifanc yn ystod eu hoes. Mae hyn yn cynnwys galluogi plant a phobl ifanc i gyflawni eu potensial waeth beth fo'u cefndir neu eu hamgylchiadau personol.

O dan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, mae'n rhaid i staff addysg ganolbwyntio ar waith ataliol i leihau effaith yr hyn a elwir yn 'Brofiadau Niweidiol yn ystod Plentyndod' (ACE). Mae'r rhain yn brofiadau plentyndod sy'n niweidio person ifanc yn uniongyrchol. Mae hyn yn cynnwys niwed i'r person ifanc fel cam-drin neu esgeuluso plant yn ogystal â niwed y maent yn ei brofi yn eu hamgylchedd megis rhieni'n camddefnyddio sylweddau neu rieni'n gwahanu. Mae hyn yn seiliedig ar ganfyddiadau ymchwil sy'n awgrymu bod ACE yn cael effaith negyddol ar ddatblygiad plant a allai arwain at anawsterau iechyd yn ddiweddarach yn eu bywydau (Bellis et al., 2015).

Er y gall presenoldeb ACE ddangos bod person ifanc mewn mwy o berygl o gael ei baratoi ar gyfer camfanteisio'n troseddol ar blant, mae'r Strategaeth Trais Difrifol (Llywodraeth EM, 2018) wedi rhybuddio rhag defnyddio ffactorau risg i ragfynegi ymddygiad yn y dyfodol.

Deddf Cydraddoldeb 2010

Mae Deddf Cydraddoldeb 2010 yn gosod dyletswydd gyfreithiol ar gyrrff llywodraethu a darparwyr addysg i sicrhau nad yw eu harfer yn gwahaniaethu yn erbyn pobl ifanc sy'n ddisgyblion mewn ysgol, neu sy'n gwneud cais i ysgol. Mae'r Ddeddf yn diogelu pawb rhag gwahaniaethu, aflonyddu ac erledigaeth yn seiliedig ar nodweddion gwarchoddedig, sy'n cynnwys anabledd, hil, crefydd neu gred, rhyw, cyfeiriadedd rhywiol, aillbennu rhywedd, priodas a phartneriaeth sifil, beichiogrwydd a mamolaeth. Mae'r Ddeddf hefyd yn ystyried anghydraddoldebau economaidd-gymdeithasol.

Mae'r cyfrifoldeb hwn yn bodoli hyd yn oed pan fo pobl ifanc yn absennol, wedi cael eu gwahardd dros dro ac mae'n cynnwys cyn-ddisgyblion y lleoliad addysg.

Deddf Anghenion Dysgu Ychwanegol a'r Tribiwnlys Addysg (Cymru) 2018

Mae Deddf Anghenion Dysgu Ychwanegol a'r Tribiwnlys Addysg (Cymru) 2018 yn darparu fframwaith statudol ar gyfer awdurdodau lleol, darparwyr addysg, cyrrff llywodraethu, timau troseddau ieuencid a darparwyr iechyd. Ei nod yw cefnogi pobl ifanc sydd ag anghenion dysgu ychwanegol. Daeth i rym ym mis Medi 2021 gan ddisodli'r hen fframwaith anghenion addysgol arbennig.

Mae'r Ddeddf yn cyflwyno'r term 'angen dysgu ychwanegol' i ddisodli termau eraill a ddefnyddiwyd yn y gorffennol, gan gynnwys 'anghenion addysgol arbennig' neu 'anawsterau a/neu anableddau dysgu'. Mae'r term anghenion dysgu ychwanegol yn cynnwys pob plentyn a pherson ifanc sydd â nam gwybyddol, anableddau corfforol a hefyd:

- Anhwylder y Sbectrwm Awtistiaeth
- ADHA
- Dyslecsia
- Dyspracsia

Mae'r Ddeddf hefyd yn disodli'r term cydlynwyr anghenion addysgol arbennig gyda chydlynwyr anghenion dysgu ychwanegol.

O dan Ddeddf Anghenion Dysgu Ychwanegol a'r Tribiwnlys Addysg (Cymru) 2018, mae gan bobl ifanc angen dysgu ychwanegol os oes ganddynt fwy o anawsterau dysgu na phobl ifanc eraill yr un oed, neu os yw eu hanabledd yn atal neu'n ei gwneud yn anoddach iddynt ddefnyddio cyfleusterau addysg neu gyfleusterau hyfforddiant y gall eu cyfoedion gael mynediad atynt.

Y Ddeddf:

- Darparu cysondeb ar draws yr awdurdod lleol a darparwyr addysg.
- Gwella'r gwaith partneriaeth rhwng awdurdodau lleol, darparwyr addysg a byrddau iechyd.
- Yn gwneud darpariaeth ar gyfer Cynlluniau Datblygu Unigol (CDU) cyffredinol neu statudol ar gyfer pob plentyn a pherson ifanc (dan 25 oed) sydd ag anghenion dysgu ychwanegol (ADY).

Cefnogir y Ddeddf gan God Anghenion Dysgu Ychwanegol Cymru (<https://llyw.cymru/y-cod-anghenion-dysgu-ychwanegol>)

Cynllun Dysgu Unigol (IDP)

Mae Adran 10 o'r Ddeddf yn nodi y dylid creu Cynlluniau Datblygu Unigol (CDU) ar gyfer pob person ifanc hyd at 25 oed sydd ag angen dysgu ychwanegol, waeth beth yw'r difrifoldeb. Mae Cynlluniau Datblygu Unigol yn disodli Datganiadau a Chynlluniau Addysg Unigol ar gyfer plant a phobl ifanc ar y system Gweithredu gan yr Ysgol neu Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy. Mae darparwyr addysg yn gyfrifol am adnabod pobl ifanc ag anghenion dysgu ychwanegol. Dylai'r cynllun gael ei adolygu'n rheolaidd a'i ddiweddarau i ddiwallu anghenion gofal a chymorth y plentyn neu'r person ifanc, pan fo hynny'n briodol. Mae naill ai'n gyfrifoldeb i ysgolion neu awdurdod lleol.

Gwasanaethau Ieuenctid

O ystyried bod y model camfanteisio troseddol ar blant yn esblygu ac yn addasu, mae gweithwyr ieuenctid awdurdodau lleol a'r sector gwirfoddol, gweithwyr cymorth ieuenctid a gwirfoddolwyr gwaith ieuenctid yn chwarae rhan bwysig mewn Diogelu Cymhleth, Cyd-destunol a Phontio. Mae gweithwyr ieuenctid, gweithwyr cymorth ieuenctid a gwirfoddolwyr gwaith ieuenctid mewn sefyllfa unigryw i gael gwybodaeth y tu allan i gartref y teulu, yn y cymunedau lle y mae pobl ifanc yn y perygl mwyaf o gamfanteisio troseddol. Oherwydd natur eu gwaith, mae gweithwyr ieuenctid, gweithwyr cymorth ieuenctid a gwirfoddolwyr gwaith ieuenctid yn aml yn gwybod am risgiau lleol i bobl ifanc ac maent yn ymgysylltu â phobl ifanc a allai fod o dan radar ymarferwyr eraill. Mae hyn yn cynnwys pobl ifanc nad ydynt yn gyson â stereoteipiau camfanteisio llinell cyffuriau y mae pobl yn eu credu'n gyffredinol, fel gwrywod, lleiafrifoedd du neu ethnig, aelodau gang a/neu'r rhai sy'n byw mewn tldi. At hyn, gall eu presenoldeb yn y gymuned olygu bod gweithwyr ieuenctid a gweithwyr cymorth ieuenctid yn gwybod am wybodaeth gan fusnesau lleol ac aelodau o'r cyhoedd, gan gynnwys sion am ddelio â chyffuriau fel mwy o weithgarwch mewn rhai meysydd:

“Roedd [perchennog busnes] yn dweud, mae rhywbeth od, mae yna rywun yn troi i fyny yn y car hwn, bydd y plant hyn yn hongian o gwmpas yma gyda'r nos ac yna mae'r car hwn yn troi i fyny ac maen nhw'n diflannu.”

(Cyfweliad â Swyddog Ieuenctid)

Mae'n rhaid cynnwys gweithwyr ieuenctid, gweithwyr cymorth ieuenctid a gwirfoddolwyr gwaith ieuenctid mewn ymatebion amlasiantaeth fel y gallant gael gafael ar wybodaeth a'i rhannu. Mae'n rhaid iddynt gyfrannu at wneud penderfyniadau ar lefel unigol a chymunedol a chyfrannu at ymatebion gwasanaethau. Mae'n bosibl mai gweithwyr ieuenctid, gweithwyr cymorth ieuenctid neu wirfoddolwyr gwaith ieuenctid fydd yr unig ymarferwyr sy'n gweithio gyda pherson ifanc sy'n profi cam-fanteisio troseddol. Felly, mae'n rhaid i bob gweithiwr ieuenctid, gweithiwr cymorth ieuenctid a gwirfoddolwr gwaith ieuenctid, pa un a ydynt yn darparu gwasanaethau wedi'u targedu neu wasanaethau cyffredinol feddu ar ddealltwriaeth gadarn o gamfanteisio troseddol ar blant a'r wybodaeth a'r sgiliau i nodi modelau sy'n dod i'r amlwg o gamfanteisio troseddol ar blant a chefnogi'r ifanc pobl ar y camau adnabod, cefnogi ac atal. Mae'n rhaid i wirfoddolwyr gwaith ieuenctid dderbyn hyfforddiant codi ymwybyddiaeth ac arweiniad ar beth i'w wneud os ydynt yn dod i gysylltiad â phlentyn neu berson ifanc y maent yn credu y gallai fod yn destun camfanteisio neu mewn perygl o brofi camfanteisio.

O ran adnabod pobl ifanc, pan fydd gweithiwr ieuenctid neu weithiwr cymorth ieuenctid yn amau bod rhywun ifanc yn profi camfanteisio troseddol, mae'n rhaid iddynt feddu ar y wybodaeth a'r sgiliau i gefnogi'r person ifanc wrth iddynt fonitro'r sefyllfa a chasglu tystiolaeth bellach nes y gellir atgyfeirio at wasanaethau plant a/neu'r NRM gwneud. Mae hyn yn arbennig o berthnasol o ystyried bod hyn yn aml yn gyfres o bryderon yn hytrach na datgelu neu ddiwyddiad penodol. Mae gweithwyr ieuenctid a gweithwyr cymorth ieuenctid yn cefnogi pobl ifanc pan fydd asiantaethau eraill ar gau, ac y maent ar eu mwyaf agored i niwed. Felly, dylai gweithwyr ieuenctid a gweithwyr cymorth ieuenctid fod â'r gallu i weithio gyda lefelau risg cyfnewidiol a chael mynediad at ymatebion amlasiantaeth y tu allan i oriau swyddfa arferol pe bai'r person ifanc yn cyrraedd argyfwng (Panel Diogelu Ymarfer Plant (2020). Wrth ddarparu cefnogaeth i bobl ifanc, dylai gweithwyr ieuenctid a gweithwyr cymorth ieuenctid gael hyfforddiant mewn dulliau sy'n cael eu llywio gan ddealltwriaeth o drawma.

Mae camfanteiswyr yn fedrus wrth ddefnyddio bylchau mewn gwasanaeth; efallai byddant yn atal camfanteisio tra bod gwasanaethau'n gweithio gyda'r person ifanc ond byddant yn ailgydio yn y berthynas pan fydd y gwasanaethau'n camu yn ôl:

“Roedd [person ifanc] yn dod i mewn am dri mis gan ddweud, mae popeth yn iawn. Rydyn ni'n eu tynnu oddi ar y cynllun plant mewn angen ac maen nhw'n llofruddio rhywun dri mis yn ddiweddarach”

(Cyfweliad â Gweithiwr Ieuencid)

Felly, dylai gweithwyr ieuencid a gweithwyr cymorth ieuencid ddarparu cymorth cam i lawr unwaith y bydd cymorth asiantaeth arall yn dod i ben i sicrhau bod y person ifanc wedi gadael y berthynas camfanteisiol yn ddiogel. Yn olaf, mae gan weithwyr ieuencid, gweithwyr cymorth ieuencid a gwirfoddolwyr gwaith ieuencid rôl wrth atal camfanteisio troseddol ar blant. Dylai hyn gynnwys codi ymwybyddiaeth ymhlith pobl ifanc a darparu ystod o sgiliau a thechnegau iddynt gryfhau eu gwytnwch cyffredinol, hyrwyddo dewisiadau ac ymatebion cadarnhaol, megis sut i osgoi sefyllfaoedd a allai fod yn beryglus, pryd a ble i geisio cymorth.

Dyletswyddau diogelu

O dan Strategaeth Gwaith Ieuencid Cymru (2019), dylai gweithwyr ieuencid, gweithwyr cymorth ieuencid a gwirfoddolwyr gwaith ieuencid ddarparu amgylcheddau diogel a chefnogi datblygiad a lles pobl ifanc. Dylai amgylcheddau diogel gynnwys yr amgylcheddau ffisegol a rhithwir, gan gynnwys cyfryngau cymdeithasol lle y mae pobl ifanc yn treulio eu hamser. Dylai gwaith ieuencid ganolbwytio ar weithgareddau dargyfeiriol ac ymyrraeth gynnar gan weithio gyda phobl ifanc i atal neu i leihau'r tebygolrwydd o ymglymiad statudol, gan gynnwys cyswllt â'r system cyfiawnder ieuencid. Dylai gweithwyr ieuencid, gweithwyr cymorth ieuencid a gwirfoddolwyr gwaith ieuencid fod â phresenoldeb gweladwy yn y gymuned ar adegau ac mewn lleoliadau nad yw asiantaethau eraill yn eu cyrraedd. Mae dyletswydd arnynt i roi gwybod am eu pryderon diogelu i wasanaethau plant.

Mae gweithwyr ieuencid, gweithwyr cymorth ieuencid a gwirfoddolwyr gwaith ieuencid yn fedrus wrth sefydlu trafodaeth gyfeillgar â phobl ifanc a datblygu perthynas â nhw. Dylent fod yn fedrus wrth gydbwyso'r tensiwn rhwng diogelu'r bobl ifanc a chynnal perthynas â nhw. Felly, mae'n rhaid i weithwyr ieuencid, gweithwyr cymorth ieuencid a gwirfoddolwyr gwaith ieuencid sicrhau eu bod yn glir ac yn dryloyw gyda phobl ifanc ynghylch eu dyletswyddau amddiffyn a diogelu plant. Mae hyn yn cynnwys sicrhau nad yw pobl ifanc yn cael eu rhoi mewn mwy o berygl o niwed pan fydd gwybodaeth yn cael ei rhannu ag asiantaethau eraill. Mae hyn yn arbennig o bwysig pan mai gweithwyr ieuencid neu weithwyr cymorth ieuencid yw'r prif ymarferydd ar gyfer person ifanc sy'n profi camfanteisio troseddol. Yn yr achosion hyn, mae'n rhaid i'r gweithiwr ieuencid neu'r gweithiwr cymorth ieuencid gael mynediad at adnoddau a hyblygrwydd priodol fel y gallant ddiogelu'r person ifanc a monitro lefelau'r risg cyfnewidiol.

Dylai gweithwyr ieuencid, gweithwyr cymorth ieuencid a gwirfoddolwyr gwaith ieuencid greu amgylchedd diogel i bobl ifanc, fel eu bod yn teimlo'n gyfforddus yn datgelu'r hyn y mae'n digwydd iddynt. Dylent fynd i'r afael â phryderon y person ifanc ynghylch y posibilrwydd o gael ei arestio, ei roi o dan drefniadau amddiffyn plant neu drefniadau plentyn mewn angen a'r effaith bosibl ar eu rhieni a'u brodyr a'u chwiorydd. Dylai gweithwyr ieuencid a gweithwyr cymorth ieuencid ddefnyddio'r wybodaeth a roddir iddynt i ddatblygu darlun am fannau problemus, cyflawnwyr neu amheuaeth o gamfanteisio troseddol. Mae'n rhaid iddynt gael mynediad at systemau i gofnodi'r

wybodaeth hon a'i lledaenu i asiantaethau eraill. Mae'n rhaid gwneud hyn yn unol â hawliau'r person ifanc a'r hawl i ddiogelu.

Arwyddion rhybuddio ar gyfer gweithwyr ieuenctid

Mae amrywiaeth o ffactorau risg ychwanegol y dylai gweithwyr ieuenctid, gweithwyr cymorth ieuenctid a gwirfoddolwyr gwaith ieuenctid fod yn effro iddynt.

Ar y lefel unigol, dylai gweithwyr ieuenctid, gweithwyr cymorth ieuenctid a gwirfoddolwyr gwaith ieuenctid fod yn wiliadwrus rhag newidiadau mewn ymddygiad. Gall y newidiadau hyn gynnwys aros allan yn hwyr, bod â nifer o ffonau symudol, newid grwpiau cyfoedion a/neu fod ag eiddo newydd neu ag arian. Gallant hefyd arddangos ymddygiadau heriol yn yr ysgol a'r addasiad cymharol ddiweddar lle y mae pobl ifanc yn cael eu hannog i ymddwyn yn dda er mwyn peidio â thynnu sylw atynt eu hunain. Felly, dylai gweithwyr ieuenctid fod yn effro i bobl ifanc oedd yn ansefydlog o'r blaen sy'n dod yn ddisgyblion model. Dylent fod yn chwilfrydig ynghylch pam mae'r newidiadau hyn wedi digwydd.

Mae dyletswydd ar weithwyr ieuenctid a gweithwyr cymorth ieuenctid i gefnogi pobl ifanc i gael mynediad at gyfleoedd addysg, hyfforddiant a chyflogaeth. Dylai hyn gynnwys diogelu pobl ifanc yn ystod cyfnodau pontio addysg: ysgol gynradd i ysgol uwchradd (10 neu 11 oed), ysgol uwchradd i goleg addysg bellach (16 oed) a choleg addysg bellach i addysg uwch (18 oed), cyflogaeth, neu hyfforddiant. Mae hefyd yn cynnwys pontio o wasanaethau plant i wasanaethau oedolion. Mae hyn yn digwydd yn 16 oed ar gyfer gwasanaethau iechyd a 18 oed ar gyfer Gwasanaethau Cymdeithasol a'r Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuenctid. Wrth wneud hynny, dylai gweithwyr ieuenctid a gweithwyr cymorth ieuenctid fabwysiadu diogelu pontio i ddiogelu pobl ifanc i fod yn oedolion.

Ar y lefel rhyngpersonol, gall gweithwyr ieuenctid, gweithwyr cymorth ieuenctid a gwirfoddolwyr gwaith ieuenctid sylwi ar ddifrod i gartref y person ifanc. Gall camfanteiswyr 'gicio'r drws i lawr' (cyfweliad â rhiant) i fygwth neu ddychryn y person ifanc, ei frodyr a'i chworydd neu ei rieni. Dylai gweithwyr ieuenctid a gweithwyr cymorth ieuenctid ymgysylltu â brodyr a chworydd iau oherwydd gallent fod mewn mwy o berygl o brofi camfanteisio troseddol. Gall pobl ifanc sydd heb unrhyw deulu neu gysylltiadau â'r gymuned leol fod yn arwydd eu bod wedi cael eu masnachu i'r ardal.

Ar lefel gymunedol, mae gweithwyr ieuenctid, gweithwyr cymorth ieuenctid a gwirfoddolwyr gwaith ieuenctid mewn sefyllfa ddelfrydol i arsylwi pobl ifanc a'u perthynas â'u cyfoedion. Dylent fod yn effro i reoli perthnasoedd â chyfoedion hŷn neu oedolion neu os oes gan berson ifanc ofn unigolion, grwpiau neu leoedd. Mae hyn yn cynnwys bod yn wiliadwrus rhag anafiadau corfforol anesboniadwy neu bobl ifanc sy'n annelwig ynghylch yr hyn a ddigwyddodd. Efallai y byddant yn osgoi rhai meysydd neu ddim eisiau cael eu gweld yn siarad â gweithwyr ieuenctid neu weithwyr cymorth ieuenctid. Dylai gweithwyr ieuenctid, gweithwyr cymorth ieuenctid a gwirfoddolwyr gwaith ieuenctid hefyd fod yn effro i ddefnyddio canabis fel bachyn i gamfanteisio'n droseddol ar blant. Er nad yw defnyddio canabis yn ddangosydd o gamfanteisio troseddol ar blant efallai y bydd rhai pobl ifanc yn cael cyffuriau 'ar dicio' i'w twyllo i gaethiwed dyled.

Gwaith ieuenctid: canllawiau polisi ac ymarfer

Strategaeth Gwaith Ieuenctid Cenedlaethol Cymru (2019)

Mae Strategaeth Gwaith Ieuenctid Cymru (2019) yn ategu Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 sy'n nodi bod gwasanaethau ieuenctid yn hawl gyffredinol a ddarperir gan asiantaethau statudol neu wirfoddol. Dylai gweithwyr ieuenctid fabwysiadu dull sy'n seiliedig ar hawliau a chynnwys cyfleoedd wedi'u cynllunio a rhai heb eu cynllunio i weithio gyda phobl ifanc. Ei nod yw darparu amgylcheddau diogel a chefnogi datblygiad a lles pobl ifanc yng Nghymru. Mae hyn yn cynnwys darpariaeth wedi'i thargedu a darpariaeth gyffredinol. O dan Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014, mae dyletswydd ar awdurdodau lleol i ymgymryd â gwaith ataliol. Er enghraifft, mae Adran 15 yn gosod dyletswydd ar awdurdodau lleol i ddarparu neu gefnogi'r ddarpariaeth o wasanaethau sy'n hyrwyddo magwraeth pobl ifanc er mwyn atal cyswllt â'r system cyfiawnder troseddol.

Pwrpas gwaith ieuenctid fel y'u nodir yn y strategaeth yw

- Mae'n rhaid i wasanaethau ieuenctid hyrwyddo ac annog cyfleoedd i bob person ifanc gan helpu i wella eu cyfleoedd mewn bywyd drwy gefnogi pobl ifanc trwy newidiadau sylweddol yn eu bywyd.
- Mae'n rhaid i weithwyr ieuenctid weithio gyda 'sgiliau, adnoddau ac amser' pobl ifanc.
- Galluogi pobl ifanc i'w cadw eu hunain yn ddiogel.

Gall ddigwydd mewn amrywiaeth o leoliadau fel ysgolion, y system cyfiawnder ieuenctid neu mewn canolfannau cymunedol. Gall ddigwydd hefyd trwy waith allgymorth, gwaith ar y stryd neu waith symudol. Gall gynnwys gwaith sy'n cael ei dargedu neu rhoi gwybodaeth anffurfiol naill ai un i un neu mewn grwpiau.

Mae gwaith ieuenctid yng Nghymru yn cael ei danategu trwy bum colofn: Addysgol, Mynegiannol, Cyfranogol, Cynhwysol a Grymuso yn seiliedig ar yr wyth egwyddor o ymgysylltu gwirfoddol, grymuso, cydraddoldeb a chynhwysiant, darparu seiliedig ar hawliau, gweithio mewn partneriaeth, ymgysylltu ffurfiol neu anffurfiol, cydnabod cyfrifoldebau pobl ifanc a chwrdd â nhw lle y maent, a darparu amgylchedd diogel i gefnogi eu llesiant a'u datblygiad (Grŵp Adolygu Gwaith Ieuenctid yng Nghymru, 2018).

Deddf Dysgu a Sgiliau 2000

Gwaith ieuenctid sy'n cael ei ategu gan adran 123 Deddf Dysgu a Sgiliau 2000. Mae'r Ddeddf yn nodi bod gwasanaethau ieuenctid yn cefnogi pobl ifanc rhwng 11 a 25 oed i gymryd rhan mewn addysg neu hyfforddiant, i gael gwaith a chymryd rhan yn eu cymunedau. I wneud hyn, dylai awdurdodau lleol:

- Darparu gwasanaethau cymorth ieuenctid.
- Sicrhau darpariaeth gwasanaethau cymorth ieuenctid.

- Cymryd rhan wrth ddarparu gwasanaethau cymorth ieuenctid.

Mae hyn yn cynnwys eu helpu i gael mynediad at wasanaethau, cefnogaeth a phrofiadau yn unol â'u hanghenion. Mae hyn yn cael ei ategu trwy'r canlynol:

- Datblygu perthnasoedd ymddiriedus rhwng pobl ifanc a gweithwyr ieuenctid.
- Cefnogi pobl ifanc i gael perthynas dda â'u cyfoedion.
- Mynediad i fannau diogel yn eu cymunedau.

Nid yw Gweithwyr Ieuenctid wedi'u cyfyngu i leoliad penodol a gallant symud rhwng gwasanaethau statudol, gwasanaethau gwirfoddol neu elusennau. Mae hyn yn golygu bod gweithwyr ieuenctid wedi'u lleoli mewn amrywiaeth o wahanol asiantaethau, gan gynnwys gwasanaethau statudol ac anstatudol. Mae Gwasanaethau Ieuenctid Gwirfoddol Cyngor Cymru (CWVYS) yn cynrychioli'r sector gwaith ieuenctid ac yn cefnogi datblygiad strategol a gweithredol eu gwaith yn rhagweithiol.

Iechyd

Mae gan ymarferwyr iechyd rôl bwysig o ran adnabod ac amddiffyn pobl ifanc rhag camfanteisio troseddol. Mae angen i ymarferwyr fod yn chwilfrydig am yr hyn sydd wedi digwydd i'r person ifanc. Dylai diogelu gael ei ymgorffori mewn trefniadau arferol ar draws yr holl wasanaethau iechyd gan gynnwys Meddygon Teulu, Deintyddion, Optegwyr, Adrannau Ysbytai. Mae'n bosibl mai dim ond ychydig funudau fydd gan ymarferwyr iechyd pan fydd y plentyn yn teimlo'n ddigon diogel i ofyn am help neu ei dderbyn. Dylai ymarferwyr fod yn ymwybodol, er bod y rhan fwyaf o bobl ifanc yn destun camfanteisio troseddol gan ddiethriaid neu gyfoedion, bod rhai yn profi camfanteisio gan aelodau o'r teulu, er enghraifft ewythrod, cefndryd neu frodyr a chwiorydd. Felly, dylent ystyried siarad â phobl ifanc o dan 16 i ffwrdd o'u perthnasau. Os oes amheuaeth bod camfanteisio ar bobl ifanc dros 16 oed yn digwydd, dylai ymarferwyr ddefnyddio ciwbiclau preifat fel na all pobl eraill eu clywed. Serch hynny, mae'n bosibl na fydd rhai pobl ifanc yn barod i ofyn am gymorth neu ei dderbyn. Fodd bynnag, gall profiad cadarnhaol eu gwneud yn fwy tebygol o ofyn am neu dderbyn cymorth ar ymweliadau gofal iechyd dilynol.

Rôl diogelu

Gan dynnu ar negeseuon allweddol o ganllawiau polisi ac ymarfer a chanfyddiadau'r ymchwil, mae gan ymarferwyr addysg amrywiaeth o rolau a chyfrifoldebau sydd â'r nod o ddiogelu plant a phobl ifanc. O dan Ddeddf Llesiant Gwasanaethau Cymdeithasol (Cymru) 2014, mae'n rhaid i ymarferwyr iechyd weithio gydag awdurdodau lleol a sefydliadau eraill i wella'r canlyniadau llesiant i bobl ifanc. Mae'r Ddeddf yn cryfhau'r pŵer diogelu ac yn sail iddo y mae ymagwedd hawl plentyn lle y mae gan bobl ifanc hawl i:

- Gwneud penderfyniadau am eu gofal a'u cymorth.
- Asesu gwybodaeth a chynghor.
- Derbyn asesiad cymesur sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn.
- Derbyn dull ataliol o ymdrin â'u hanghenion gofal a chymorth.

O dan y Ddeddf hon, mae'n rhaid integreiddio darpariaeth iechyd a gofal cymdeithasol lle y mae'n hyrwyddo llesiant pobl ifanc a/neu ofalwyr. Mae hyn yn golygu gosod pobl ifanc wrth wraidd y system, gweithio mewn partneriaeth â nhw a chynnig y cymorth cywir ar yr adeg iawn i atal eu hanghenion rhag cynyddu. Mae'r gwaith hwn yn cael ei arwain gan fyrdau iechyd rhanbarthol. Felly, mae'n rhaid i ymarferwyr iechyd weithio gydag awdurdodau lleol i asesu anghenion gofal a chymorth pobl ifanc yr amheuir eu bod yn dioddef camfanteisio troseddol. Rhaid iddynt gydweithredu a darparu gwybodaeth i awdurdodau lleol pan ofynnir iddynt oni bai bod hyn yn mynd yn groes i'w dyletswyddau eu hunain.

Ar lefel unigol, mae'n rhaid i ymarferwyr iechyd roi gwybod i'r awdurdod lleol am berson ifanc os yw'n amau eu bod yn profi camfanteisio troseddol. Felly, mae angen i ymarferwyr iechyd gael mynediad at hyfforddiant priodol i'w helpu i nodi dioddefwyr posibl camfanteisio. Mae bod â staff sy'n gyfrifol am ddiogelu yn golygu y gallant gynnal cysylltiadau â gwasanaethau a sefydliadau lleol a chenedlaethol arbenigol. Mae hyn yn helpu prosesau atgyfeirio a chynnig y cymorth cywir ar yr adeg iawn. Fodd bynnag, dylai pob ymarferydd iechyd fod yn ymwybodol o'r gofal a'r cymorth sydd ar gael yn eu rhanbarth, gan gynnwys gwasanaethau ymyrraeth gynnar ac atal gyda'r nod o

atal anghenion gofal a chymorth. Er enghraifft, dylai nyrsys ysgol godi ymwybyddiaeth ymhlith staff addysgu a rhieni ynghylch camfanteisio a'r arwyddion rhybuddio.

Ar lefel gymunedol, rhaid i ymarferwyr iechyd gyfrannu at MACE a thrafodaethau a chyfarfodydd strategaeth amlasiantaeth. Wrth i'r model camfanteisio troseddol ar blant addasu i ymatebion y gwasanaeth, mae rhannu gwybodaeth am gyflwyniadau ac anafiadau cleifion yn hanfodol ar gyfer llunio arferion diogelu a datblygu darpariaeth gwasanaeth:

“Mae'n debyg bod llawer iawn o bobl yn meddwl amdano yn nhermau yr hyn y maent yn ei weld ar y newyddion yn Llundain neu'r enghreifftiau mwy nodweddiadol ohono, nad yw'n berthnasol i'r rhan fwyaf ohono ac felly, [ni fyddent] yn meddwl amdano yn yr achosion mwy cynnil”
(Ymgynghorydd)

Mae'n rhaid sefydlu systemau sy'n galluogi ymarferwyr iechyd i gael gafael ar wybodaeth a'i rhannu, cyn gynted â phosibl. Mae'n rhaid i ymarferwyr iechyd ddeall pa wybodaeth y gellir ei rhannu o dan y Rheoliadau Diogelu Data Cyffredinol. Mae hyn yn cynnwys gwybodaeth am gefndir y person ifanc, ei deulu a ble mae'n byw. Mae hyn yn helpu i ddarparu cefnogaeth sy'n sensitif o ran amser.

Arwyddion rhybuddio ar gyfer ymarferwyr iechyd

Mae amrywiaeth o ffactorau risg ychwanegol y dylai ymarferwyr iechyd fod yn effro iddynt (Ffigur 8). Mae'r rhain yn cynnwys:

- Diffyg gwybodaeth am ble maent yn byw neu'n mynd i'r ysgol.
- Efallai y bydd plant a phobl ifanc yn cael eu hyfforddi ynglŷn â'r hyn i'w ddweud. Mae'n bosibl y byddant yn ei chael hi'n anodd cofio eu stori, bod ganddynt anghysondebau neu bydd gwybodaeth ar goll.
- Anafiadau heb eu esbonio, symptomau annelwig, hunan-niweidio a/neu drawma meddyliol, corfforol neu rywiol
- Heb gofrestru gyda meddyg teulu.
- Wedi cael symud sawl gwaith yn lleol, yn genedlaethol neu yn rhyngwladol.

(Canllaw ymarfer Cymru gyfan ar gyfer diogelu plant a allai gael eu masnachu, 2019c)

Gall diffyg cysylltiadau lleol gynnwys heb fod wedi'i gofrestru gyda meddyg teulu neu gall amharoddrwydd i roi cyfeiriad cartref fod yn arwydd rhybudd ar gyfer camfanteisio troseddol:

“Felly, dyweder bod llythyr rhyddhau, nid oes ganddyn nhw gyfeiriad penodol mewn gwirionedd. Gallwn ofyn gyda chwestiynau, felly mae'n fater o ddarganfod a oes ganddynt unrhyw incwm budd-daliadau yn dod i mewn, ac os nad oes ganddynt, dim ond pethau felly ydyw, mae'n darganfod y baneri bach coch hynny mewn gwirionedd”
(Nyrs arbenigol)

Gellir defnyddio sawl strategaeth i feithrin cyfathrebu â phobl ifanc fel sicrhau bod ganddynt ymarferydd iechyd ymroddedig yn ystod yr ymweliad. Bydd hyn yn eu helpu i ddatblygu trafodaeth gyfeillgar a sefydlu ymddiriedaeth. Yn hytrach na mabwysiadu strategaeth 'Gofyn a Gweithredu', efallai y bydd pobl ifanc yn fwy tebygol o gwblhau arolwg byr. Dylai'r arolwg fabwysiadu fformat

ticio blwch a chynnwys ychydig o gwestiynau yn unig. Pan fydd pobl ifanc yn cael eu derbyn i'r ysbyty, dylid defnyddio cyfrineiriau mynediad a/neu fesurau diogelwch i atal camfanteiswyr rhag cael mynediad at y person ifanc:

“Gallwch weld newid yn eu hymarweddiad bryd hynny, oherwydd yn sydyn maen nhw'n ôl wedi'u cysylltu â phwy bynnag roedden nhw'n gysylltiedig â nhw, a dydyn nhw eisiau siarad â chi mwyach”

(Nyrs)

Mae'n rhaid i ymarferwyr iechyd fod yn ymwybodol y gallai camfanteisio geisio atal pobl ifanc rhag datgelu am y camfanteisio.

Ffigur 8: Arwyddion rhybuddio ar gyfer ymarferwyr iechyd

Warning signs

Physical injuries

Self-inflicted punch injuries

This can be the precursor to escalating violence.

Violent attacks

Young people may be subjected to violent attacks, including being beaten with metal implements, stabbed or slashed in the face. Young people may not disclose this to parents and/or health practitioners.

Taxing

Taxing is used as a form of control. Young people who have 'done wrong' may be marked or injured as a lesson to others e.g., having their fingernails ripped out.

Mental health

Traumatised

Young people are forced to stay in filthy conditions with no food or clean clothing, far from home under constant threats of violence.

Violence towards others

Young people may be manipulated, forced or coerced into inflicting violence on others.

Hoplessness

"[he's] telling me it's never going to work for him, that he just wants to die. He's either going to be in prison or two options - prison or dead. He can't see another option"
(Parent interview).

Addiction

Young people may use alcohol or drugs as a way of dealing with what is happening to them.

Sexual injuries

Plugging

Young people are forced to hide drugs internally wrapped in kinder eggs, balloons, condoms, or latex gloves. Some exploiters hold young people down while they hide or remove drugs from the young person's body.

Sexual violence or abuse

Sexual violence and abuse is used as a form of control. Exploiters may film a young person being raped so they can use this film to gain their silence. Boys may be more reluctant to disclose sexual violence.

Parent mental health

Threats of violence

Parents may be threatened by the people exploiting their child. They may be frightened about telling anyone in case this makes things worse for their child or their other children.

Impact

The impact of caring for a criminally exploited child can have a negative impact on parental mental health and their ability to cope with the situation.

Child to parent violence

Parents may be subjected to violent attacks from their child. Parents may be embarrassed, ashamed or frightened to seek help and support.

Defnyddio canabis a chamfanteisio troseddol ar blant

Mae'n bosibl y caiff canabis ei ddefnyddio fel ffordd i fachu pobl ifanc i fod yn rhan o gamfanteisio troseddol oherwydd caethiwed dyled. Gall hyn olygu rhoi cyffuriau am ddim i ddefnyddwyr presennol, y term am hyn yw '*strapping*' neu '*on tick*'. Fel arall, mae camfanteiswyr yn targedu pobl ifanc nad ydynt yn gallu fforddio prynu canabis. Mae'r bobl ifanc hyn yn cael eu paratoi trwy eu hawydd i ymuno â'u cyfoedion a bod yn rhan o'r grŵp. Mae delwyr cyffuriau yn ychwanegu cyfraddau llog uchel at y ddyled hon. Pan na all defnyddwyr ad-dalu, rhoddir dewis iddynt rhwng cael eu brifo'n ddifrifol neu weithio i dalu eu dyled trwy ddelio cyffuriau. Felly, mae'n rhaid i ymarferwyr iechyd nodi a mynd i'r afael â materion camddefnyddio sylweddau yn gynnar. Dylent ddeall camddefnyddio sylweddau a bod yn ymwybodol o ddarparwyr gwasanaethau lleol fel y gallant wneud atgyfeiriadau yn gyflym.

Iechyd: Canllawiau Polisi ac Ymarfer

Yn ogystal â'r cyfrifoldebau o dan Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant 2014, dylai ymarferwyr iechyd gadw at Gynllun Cyflawni Camddefnyddio Sylweddau 2019-22. O dan y cynllun hwn, dylid cynnig y cymorth mwyaf priodol i bobl ifanc yn seiliedig ar eu hanghenion. I wneud hyn, mae'n rhaid i iechyd a gofal cymdeithasol weithio mewn partneriaeth â sefydliadau eraill.

Mae'n rhaid i wasanaethau yng Nghymru fabwysiadu dull iechyd cyhoeddus sy'n canolbwyntio ar y cleient, sy'n seiliedig ar gryfderau, tuag at gamddefnyddio sylweddau (gan gynnwys cyffuriau ac alcohol). Mae hyn yn golygu mynd i'r afael â lleihau niwed, atal a thriniaeth. Y nod yw lleihau niwed a hyrwyddo adferiad tymor hir. O dan y cynllun hwn, mae'r meysydd blaenoriaeth yn cynnwys:

- Ymateb i broblemau iechyd meddwl sy'n digwydd ar yr un pryd â chamddefnyddio sylweddau.
- Gwella mynediad at gymorth a thriniaeth.
- Cefnogi teuluoedd/gofalwyr camddefnyddwyr sylweddau.

Tai

Mae siawns y bydd pobl ifanc yn fwy agored i gamfanteisio troseddol pan fydd pobl ifanc yn byw yn annibynnol gan fod hynny'n gallu cynyddu ffactorau risg. Gall anawsterau tai ddigwydd o ganlyniad i chwalfa teulu neu ofal maeth neu oherwydd statws person ifanc, fel ceiswyr lloches ar ei ben ei hunan neu'r rhai sydd yn profi digartrefedd neu sydd wedi'i brofi. Efallai y bydd pobl ifanc yn teimlo'n unig, yn ynysig, ac yn ei chael hi'n anodd goroesi ar incwm cyfyngedig. Mae camfanteiswyr yn cynnig 'arian hawdd' i bobl ifanc. Maent yn cyfeillio â nhw i gael mynediad i'r eiddo a/neu i sefydlu perthynas amhriodol â phobl ifanc gyda'r addewid o gyfoeth, statws a 'theulu' newydd.

O dan y canllawiau statudol, Gweithio Gyda'n Gilydd i Ddiogelu Pobl (2018), mae gan ymarferwyr tai ddyletswydd i ddiogelu pobl ifanc. Dylai ymarferwyr tai gyflawni'r rôl hon yn annibynnol ac fel rhan o ymateb amlasiantaethol mwy sy'n mynd i'r afael â holl anghenion y person ifanc, nid camfanteisio troseddol yn unig.

Rôl diogelu

Dylai pob ymarferydd sy'n chwarae rôl mewn cymdeithasau tai a thai â chymorth gael eu hyfforddi mewn diogelu. Dylai hyn gynnwys gwybodaeth a dealltwriaeth o sefydlu perthynas amhriodol, camfanteisio'n droseddol ar blant a chogio. Mae hyn yn cynnwys plymwyr, trydanwyr, tasgryn a gweithwyr proffesiynol eraill sy'n ymweld â chartrefi i wneud gwaith. Mae'n rhaid i ymarferwyr tai ddefnyddio ystod o offer a strategaethau diogelu megis sicrhau nad yw pobl ifanc sydd â phrofiad o ofal a phobl ifanc sydd wedi gadael y carchar yn ddiweddar yn cael eu lletya yn agos at ei gilydd:

“Maen nhw'n targedu'r bobl ifanc oherwydd eu bod nhw'n gwybod bod naw o bobl ifanc, pobl ifanc agored i niwed yn byw yno ar unrhyw un adeg”
(Ymarferydd Tai)

Gall hefyd olygu gwella mesurau diogelu drwy gartrefu pobl ifanc sydd wedi'u targedu gan gamfanteiswyr yn agosach at swyddfa'r rheolwr neu osod mwy o fesurau diogelwch ar ffenestri a thu allan i'w cartrefi.

Ar lefel unigol, dylai pobl ifanc gael eu haddysgu am ddefnyddio'r rhyngwyd mewn modd diogel. Pan fydd prosiectau tai yn darparu mynediad am ddim i'r rhyngwyd, dylai ymarferwyr tai wybod sut i ddiogelu pobl ifanc ar-lein a deall meithrin perthynas amhriodol ar-lein a sut mae hyn yn digwydd. Dylai ymarferwyr tai siarad â phobl ifanc am gamfanteisio a meithrin perthynas amhriodol. Mae hyn yn helpu i ddatblygu perthnasoedd a sianeli cyfathrebu fel bod pobl ifanc yn teimlo eu bod yn gallu ymwneud â chamfanteisio troseddol posibl arnynt eu hunain neu ar eu cyfoedion.

Gall pobl ifanc fod yn amharod i ddweud wrth ymarferwyr tai eu bod yn profi camfanteisio rhag ofn y rhoddir y bai arnynt, yn enwedig os ydynt wedi siarad â chamfanteiswyr, eu gwahodd i mewn i'r eiddo neu wedi gofyn am help i ennill arian. Mae'n bosibl y bydd pobl ifanc yn poeni y byddant yn colli eu tenantiaeth. Pan fydd pobl ifanc yn cael eu hadleoli y tu allan i'r ardal, dylai ymarferwyr tai fod yn ymwybodol y gallai rhieni gael eu bygwth a'u brawychu tra bod y camfanteiswyr yn ceisio dod o hyd i'r person ifanc:

“Rwy'n crynu y tu mewn, yn crynu. Felly dyna beth es i drwyddo. Wrth fynd adref, yn y gwaith, roedden nhw'n gwybod lle'r oeddwn i'n byw oherwydd mai dyna be roedden nhw”
(Cyfweliad â rhiant)

Mae'n bosibl y bydd rhieni a phobl ifanc yn ofni datgelu camfanteisio troseddol oherwydd yr ôl-ffeithiau os ydynt yn 'snitchio'.

Mae gan bawb hawl i gael eu diogelu rhag bygythiadau, trais a brawychiad, waeth beth fo'u hoedran. Dylai fod gan sefydliadau tai Arweinydd Diogelu Dynodedig (DSL) a all godi ymwybyddiaeth a chynnig cymorth a chefnogaeth i ymarferwyr tai. Dylai'r DSL ddatblygu a chynnal cysylltiadau â gwasanaethau a sefydliadau lleol a chenedlaethol arbenigol i gael rhagor o gymorth a chefnogaeth. Mae'n rhaid iddynt gael mynediad at wybodaeth gyfredol yn eu hardaloedd, fel eu bod yn gwybod sut mae pobl ifanc yn cael eu targedu a pha weithgareddau y maent yn eu gwneud oherwydd eu bod yn cael eu perswadio, eu cymell neu eu gorfodi i'w cyflawni.. I wneud hyn, rhaid iddynt fod yn bresennol a chyfrannu at ymatebion amlasiantaeth.

Ar lefel gymunedol, dylai ymarferwyr tai sefydlu systemau sy'n galluogi rhannu gwybodaeth a chudd-wybodaeth yn effeithlon gydag asiantaethau eraill. Gellir defnyddio hyn i atal ansefydlogrwydd tai rhag gwaethygu a risg y person ifanc o gael ei baratoi at gamfanteisio troseddol. Gall asiantaethau eraill ei ddefnyddio hefyd i ddiogelu ac amharu ar gamfanteisio troseddol.

Ffactorau risg tai

Mae amrywiaeth o ffactorau risg ychwanegol y dylai ymarferwyr tai fod yn effro iddynt.

Pobl ifanc â phrofiad gofal

Pan fydd pobl ifanc yn ystyried bod camfanteiswyr yn gofalu amdanynt a bod yn 'deulu' iddynt, gallant ystyried bod y buddion yn fwy na risgiau camfanteisio troseddol. Gall pobl ifanc sydd â phrofiad o ofal gael eu targedu benodol, yn enwedig y rhai sy'n profi gofal maeth neu achosion eraill o leoliadau oherwydd gallai hyn olygu bod yn rhaid iddynt aros mewn llety â chymorth neu dros dro:

“Pan fydd lleoliad ar ôl lleoliad wedi torri i lawr, maen nhw'n mynd i aros mewn lle gwely a brechwast, ac yna mae'n ymddangos bod hynny'n methu, yna maen nhw'n tueddu i greu cysylltiadau â phobl yn y gymuned ddigartref. Wyddoch chi, maen nhw'n mynd i mewn ac allan o naill ai syrffio sofffa neu wely a brechwast weithiau, neu maen nhw'n ôl ar y stryd ar adegau eraill”

(Cyfweliad ag ymarferydd tai)

Pobl ifanc y camfanteisir yn droseddol arnynt

Efallai y bydd rhieni'n teimlo nad oes ganddynt unrhyw ddewis ond gofyn am letya gwirfoddol neu am ofyn i'r person ifanc sy'n profi cam-fanteisio'n droseddol adael cartref y teulu. Gall hyn fod am ystod o resymau gan gynnwys risg i bobl ifanc eraill yn yr aelwyd, oherwydd trais gan y person ifanc sy'n camfanteisio'n droseddol neu'r camfanteiswyr a/neu ofn ymatebion amddiffyn plant gan ymarferwyr. Efallai y bydd pobl ifanc yn cael eu lleoli y tu allan i'r ardal i ffwrdd o'u teulu, eu

ffrindiau ac mewn ardal anhysbys. Mae camfanteiswyr yn defnyddio'r unigedd a'r unigrwydd cynyddol hwn i barhau â'r camfanteisio.

Ansefydlogrwydd tai

Mae bod heb gartref sefydlog yn golygu bod pobl ifanc yn agored i gamfanteisio troseddol, ariannol neu fathau eraill ar gamfanteisio. Mae camfanteiswyr yn targedu pobl ifanc sy'n byw mewn hosteli, syrffio soffâu neu'n ddigartref. Gall pobl ifanc sy'n byw'n annibynnol gael eu paratoi a'u perswadio, eu gorfodi neu eu cymell i helpu camfanteiswyr i gael mynediad at bobl ifanc eraill sy'n byw yno. Maent yn gwneud hyn trwy fygythiadau neu drais gwirioneddol, bygythiadau, a/neu trwy gynnig cyffuriau am ddim.

Cogio

Nodwedd gyffredin camfanteisio' troseddol ar blant yw 'cogio' lle mae cartref person ifanc neu oedolyn agored i niwed yn cael ei gymryd drosodd gan ddeliwr cyffuriau neu grŵp. Mae'n bosibl nad yw pobl ifanc yn adnabod y bobl sydd wedi cymryd drosodd eu cartrefi, neu efallai eu bod wedi cael eu twyllo i adael i 'ffrindiau i ffrindiau' aros dros nos. Efallai y byddan nhw'n cael eu perswadio, eu gorfodi neu eu cymell drwy golli cyfeillgarwch ac aelodaeth posibl y grŵp, trwy rai yn cynnig cyffuriau neu daliad am ddim iddynt. Er y gellir manteisio ar fenywod ifanc drwy gamargraff perthynas ramantus (Barnardo's, 2014). Serch hynny, gall cogio wneud person ifanc yn rhy ofnus i ddechrewyd adref:

"Doedden nhw ddim yn gwybod beth oedd yn digwydd, pam roedd e'n dod yn ôl oherwydd ei fod wedi bod yn gofyn am ei fflat ei hun ers cyhyd, yna roedd ganddo fe [cartref] ond yn sydyn mae e yn ôl yn y lleoliad, 12 awr y dydd, jyst yn gwrthod gadael ac, fe gymerodd hi dipyn cyn y byddai'n agor iddynt am beth oedd yn mynd ymlaen"

(Cyfweliad ag ymarferwyd iechyd meddwl)

Arwyddion rhybuddio am gogio

Gall ymarferwyr tai adnabod eiddo lle y mae cogio'n digwydd trwy'r arwyddion canlynol:

- Pobl yn mynd a dod bob amser o'r dydd a'r nos
- Ceir a/neu feiciau yn dod i'r eiddo am gyfnodau byr
- Mwy o ymddygiad gwrthgymdeithasol o amgylch yr eiddo
- Gall y tenant roi'r gorau i siarad â staff tai neu ymarferwyr eraill.

Nid yw pobl ifanc ar fai am gael eu cogio. O dan is-adran (3), adran 55 o Ddeddf Tai (Cymru) 2014, gall ymarferwyr tai gefnogi pobl ifanc yr oedd eu cartrefi wedi cael eu cogio:

"Ni chaniateir i berson gael ei drin fel person sydd â llety oni bai ei fod yn lety y byddai'n rhesymol i'r person barhau i'w feddiannu."

Does gan bobl ifanc ddim y pŵer i orfodi'r camfanteiswyr i adael ac nid ydynt yn cael llais am y pethau sy'n digwydd yn eu cartrefi. I'r gwrthwyneb, gall pobl ifanc gael eu gorfodi, eu cymell neu eu dychryn i aros mewn eiddo sy'n cael eu cogio oddi wrth bobl ifanc eraill neu oedolion bregus, neu i gogio eiddo oddi wrth rywun arall (Stone, 2018).

Tai: Canllawiau polisi ac ymarfer

Deddf Tai (Cymru) 2014

Nid yw llawer o bobl yn gwybod eu bod yn gymwys i gael cymorth gyda thai neu eu bod, mewn termau cyfreithiol, yn cael eu hystyried yn ddigartref neu dan fygythiad o fod yn ddigartref. Deddf Tai (Cymru) 2014 yw'r brif gyfraith sy'n ymdrin â thai a digartrefedd yng Nghymru. Mae'n disodli Deddf Tai 1996, sy'n dal i fod yn berthnasol i Loegr. Yn ôl Deddf Tai (Cymru) 2014, mae digartrefedd yn mynd y tu hwnt i fod heb lety addas a chysgu allan ar y strydoedd. Mae'n cynnwys pobl sydd dan fygythiad o fod yn ddigartref yn ogystal â'r rhai y mae'r rhain yn berthnasol iddynt:

- Maent heb unrhyw lety ar gael ond sydd o bosibl yn aros gyda ffrind, yn 'syrffio soffas' neu yn defnyddio lloches nos.
- Bod â llety ond ni allant fyw yno. Gall hyn fod oherwydd salwch neu anabled, cam-drin domestig neu oherwydd nad yw'r llety o safon ddigon da i fyw ynddo.
- Bod â llety ond ni allant gael mynediad iddo. Gall hyn fod oherwydd sgwatwyr, oherwydd eu bod wedi'u troi allan anghyfreithlon neu lle mae pobl yn byw mewn 'strwythur symudol' fel carafán neu gwch, nid oes ganddynt unrhyw le i'w osod.

Mae'r Ddeddf yn ymestyn ac yn cryfhau ymatebion awdurdodau lleol i ddigartrefedd drwy ymyrraeth gynnar, atal a chefnogi. Mae'n nodi bod yn rhaid i awdurdodau lleol:

- Atal digartrefedd a darparu gwasanaethau atal i unrhyw un sydd mewn perygl o golli ei gartref o fewn 56 diwrnod.
- Darparu lleoedd addas i fyw ynddynt p'un ai mewn tai cymdeithasol neu lety a rentir yn breifat.
- Darparu safleoedd addas ar gyfer Sipsiwn a Theithwyr, os oes angen wedi'i nodi.
- Sicrhau ansawdd y cartrefi y maent yn eu darparu gyda safonau ar gyfer rhent a thaliadau gwasanaeth.

O dan adran 55 o Ddeddf Tai (Cymru) 2014, tybir bod pobl ifanc ac oedolion yn ddigartref os na allant gael mynediad i'w llety ac:

“Ni chaniateir i berson gael ei drin fel person sydd â llety oni bai ei fod yn lety y byddai'n rhesymol i'r person barhau i'w feddiannu.”

Mae hyn yn golygu, pan fo llety wedi cael ei droi'n 'nyth cwcw' neu ei gymryd drosodd gan werthwyr cyffuriau, mae ganddynt yr hawl i gael cymorth a chefnogaeth gyda'u hanghenion tai.

O dan adran 70 o Ddeddf Tai (Cymru) 2014, gall rhai pobl ifanc gael cymorth brys gyda'u hanghenion tai. Mae hyn yn cynnwys pobl 16 - 17 oed, er y gall yr awdurdod lleol ofyn i ffrindiau neu berthnasau wirio a yw'r person ifanc yn gallu dychwelyd i gartref y rhiant neu'r gofalwr. Yn yr achosion hyn, mae'n rhaid i ymarferwyr tai arfer eu chwilfrydedd proffesiynol oherwydd y gall ffrindiau neu berthnasau gamfanteisio'n droseddol ar bobl ifanc. Dylid nodi hefyd na all yr awdurdod lleol orfodi'r person ifanc i dychwelyd i gartref y rhiant na'r gofalwr.

Mae adran 70 hefyd yn amddiffyn pobl ifanc 18 i 20 oed sydd mewn perygl neu sy'n cael eu rheoli gan berson arall, gan gynnwys camfanteisio rhywiol neu ariannol. Dylai pobl ifanc hyd at 20 oed sydd wedi derbyn gofal, lletya neu faethu tan 18 oed gael cymorth tai brys ac mae'r un peth yn wir i'r rhai sydd wedi cael eu remandio i lety cadw ieuencid, neu i ddalfa a'r rhai sydd wedi cael dedfryd o garchar. O ran pobl ifanc dros 21 oed, mae adran 70 yn darparu ar gyfer y rhai sy'n agored i niwed oherwydd rheswm arbennig er enghraifft eu bod wedi dioddef trais neu gamdriniaeth a lle y byddai'r risg hon yn parhau pe byddent yn cael eu dychwelyd i'w cartref.

Er mwyn cael cymorth gyda thai neu ddigartrefedd, mae'n rhaid bod cysylltiad lleol â'r ardal. O dan adran 81, mae'n rhaid i'r person sy'n gwneud cais fyw yn yr ardal neu fod wedi byw yno yn y gorffennol, gweithio yn yr ardal, bod â theulu'n byw yn yr ardal, neu fod â chysylltiad â'r ardal oherwydd amgylchiadau arbennig. Mae'n rhaid i ymarferwyr tai ystyried diogelwch y person ifanc ac a ydyw yn gofyn am dai y tu allan i'r ardal er mwyn dianc rhag camfanteisio troseddol.

Model Tai yn Gyntaf

Mae Tai yn Gyntaf yn ddull amlasiantaethol o ymdrin â digartrefedd sy'n canolbwyntio ar adferiad, mae'n seiliedig ar gryfderau ac wedi ennill clod yn rhyngwladol. Nod y dull hwn yw cefnogi pobl y mae sawl enghraifft o ddigartrefedd yn eu hanes mae'n eu cefnogi drwy ddarparu tai hirdymor a chymorth difwlch. Mae'r model Tai yn Gyntaf yn seiliedig ar yr egwyddor bod gan bobl hawl i gartref fforddiadwy wnaeth fo'u hamgylchiadau a bod y llety hwnnw'n addas i fyw ynddo. Mae hyn yn dilyn Cyfamod Rhyngwladol y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau Economaidd, Cymdeithasol a Diwylliannol.

Tai yn Gyntaf i Ieuencid.

Mae Tai yn Gyntaf i Ieuencid wedi'i anelu at bobl ifanc rhwng 16 a 25 oed sydd â nifer o broblemau cymhleth, megis problemau iechyd meddwl a/neu broblemau camddefnyddio sylweddau ac sy'n ddigartref neu mewn perygl o fod yn ddigartref. Mae'n bosibl y bydd gan y bobl ifanc hyn wedi cael profiadau negyddol gyda'r ddarpariaeth o wasanaethau.

Mae Cymorth Cymru (y corff sy'n cynrychioli digartrefedd, tai a chymorth yng Nghymru) wedi addasu egwyddorion allweddol Tai yn Gyntaf ar gyfer pobl ifanc. Yr egwyddorion hyn yw:

1. Mae gan bobl ifanc yr hawl i gartref.

Dylai pobl ifanc gael tai lle y gallant fanteisio ar wasanaethau, ar addysg ac ar gyfleoedd cyflogaeth. Bydd ganddynt y dewis i fyw ar eu pennau eu hunain, mewn llety a rennir, neu yn agos at eu teulu a'u ffrindiau.

2. Mae tai a chymorth ar wahân.

Bydd cymorth yn dilyn y person ifanc waeth beth yw'r llety y mae'n ei ddewis a statws ei denantiaeth.

3. Cefnogaeth hyblyg.

Dylai cymorth hyblyg gael ei ddarparu am y cyfnod y mae'r person ifanc ei eisiau gan arbenigwyr sydd ag arbenigedd mewn gweithio gyda phobl ifanc. Dylai'r gefnogaeth newid yng ngoleuni dewisiadau a blaenoriaethau'r person ifanc.

4. Cefnogaeth gyda phontio rhwng gwasanaethau.

Mae'n rhaid i ddarparwyr gwasanaethau weithio gyda'r person ifanc i benderfynu a oes angen cymorth gyda phontio (e.e. o wasanaethau person ifanc i wasanaethau oedolion). Dylai pontio rhwng gwasanaethau ddigwydd yn llyfn ac mewn modd sensitif.

5. **Mae gan bobl ifanc ddewis a rheolaeth dros y ffordd y maent yn ymgysylltu â gwasanaethau.**

Disgwylir i bobl ifanc ymgysylltu â gwasanaethau, ond dyletswydd y darparwr yw dod o hyd i'r ffordd gywir i ymgysylltu.

6. **Mae'r gwasanaeth yn seiliedig ar gryfderau, nodau a dyheadau'r person ifanc.**

7. **Ymagweddau lleihau niwed a/neu ddiogelu.**

Os yw person ifanc yn dangos ymddygiad a allai fod yn niweidiol i'w iechyd, ei iechyd meddwl a'i les, bydd gwasanaethau yn mabwysiadu dull lleihau niwed. Os yw rhywun mewn perygl difrifol o niweidio ei hun neu eraill, bydd yr asiantaethau'n defnyddio dull diogelu.

8. **Gwasanaethau sy'n seiliedig ar gryfderau, sy'n wybodus yn seicolegol, ac yn wybodus am drawma, a wybodus am rywedd.**

Mae'n rhaid i'r gwasanaeth gael ei ddarparu mewn ffordd sy'n seiliedig ar gryfderau, yn seicolegol wybodus, wedi'i arwain gan drawma, yn wybodus am rywedd, dylai fod yn sensitif ac yn ymwybodol o nodweddion gwarchoddedig.

9. **Lleisiau pobl ifanc.**

Bydd darparwyr gwasanaethau yn cymryd amser i ddeall diddordebau, anghenion a dehongliad y person ifanc o'r gymuned, fel y gallant gefnogi'r cleient i feithrin cysylltiadau â chymunedau o ddiddordeb yn ogystal â chymunedau lle.

10. **Ehangder y gwasanaethau a ddarperir.**

Dylid cynnig ystod o wasanaethau ystyrlon i bobl ifanc ar gyfer y cyfnod pan fyddant yn barod i ymgysylltu â nhw.

Ymagweddau sy'n seicolegol wybodus.

Mae dulliau sy'n seiliedig ar wybodaeth seicolegol yn helpu ymarferwyr a gwasanaethau i ddeall trawma a gweithio'n therapiwtig gyda phobl ifanc ac oedolion sydd mewn perygl o ddigartrefedd, neu sy'n ddigartref. Maent wedi'u hanelu at roi'r cyfle gorau i bobl ddigartref ac i bobl sy'n cysgu ar y stryd ddianc rhag digartrefedd trwy welliannau yn eu lles emosiynol a meddyliol, eu perthnasoedd a'u strategaethau ymdopi.

Ceir pum prif elfen i ddulliau sy'n seiliedig ar ymagweddau sy'n seicolegol wybodus:

1. **Fframwaith seicolegol:** Ymrwymiad strategol a gweithredol i ddulliau sy'n seiliedig ar wybodaeth seicolegol ar draws pob agwedd ar y gwasanaeth.
2. **Rheoli perthnasoedd:** Dylai ymarferwyr tai ddeall y gallai pobl ifanc fod wedi cael profiadau gwael o ddarparwyr gwasanaethau yn y gorffennol. Felly, dylent fod ag amynedd a dealltwriaeth wrth weithio gyda phobl ifanc a chydabod y gallai sefydlu perthnasoedd da sy'n wybodus am drawma gymryd amser.

3. **Amgylchedd ffisegol a chymdeithasol:** Dylai ymarferwyr tai asesu darpariaeth tai i sicrhau ei fod yn ddiogel i bobl ifanc. Mae hyn yn cynnwys creu amodau sy'n cefnogi urddas, ymreolaeth a hunaniaeth pobl ifanc (Centre for Homelessness Impact)
4. **Hyfforddiant a chefnogaeth i staff:** Dylai ymarferwyr tai gael hyfforddiant mewn trawma, yr effaith ar bobl ifanc a sut mae'n yn effeithio ar eu hymgysylltiad ag ymarferwyr a gwasanaethau.
5. **Tystiolaeth a dysgu:** Casglu tystiolaeth ar ddulliau sy'n seiliedig ar wybodaeth seicolegol er mwyn galluogi dysgu a datblygu parhaus.

Yn ogystal â'r elfennau hyn, mae ymarfer myfyriol yn rhan allweddol o'r dull hwn (Keats et al., 2019). Dylai ymarferwyr tai fyfyrion ar eu harferion i ddysgu o ryngweithio a digwyddiadau. Dylid ymgymryd ag ymarfer myfyriol yn unigol ac o fewn timau gwasanaeth, fel y gallant fabwysiadu dull a rennir a dysgu oddi wrth ei gilydd.

Yr Heddlu

Mae camfanteisio troseddol ar blant yn creu heriau i'r heddlu. Mae'n cynnwys amrywiaeth o gyflawnwyr gan gynnwys aelodau o'r teulu, cyfoedion ac oedolion yn yr ardal leol neu ymhellach i ffwrdd. Mae rhai deiliaid llinell cyffuriau yn byw gannoedd o filltiroedd i ffwrdd oddi wrth y person ifanc y maent yn cam-fanteisio'n droseddol arnynt. Gellir camfanteisio'n droseddol ar unrhyw berson ifanc waeth beth fo'i oedran, ei ethnigrwydd, ei ryw neu ei gefndir teuluol:

“nid dim ond pobl o gefndiroedd tlawd, difreintiedig sy'n cael eu denu i mewn i hyn neu eu paratoi i mewn i hyn, merched, bechgyn, du, gwyn, Asiaidd, unrhyw un yr enwch, dydyn nhw ddim yn gwahaniaethu mewn gwirionedd, maen nhw eisiau pwy bynnag sydd, yn y bôn, yn dweud ie i redeg y cyffuriau hyn a chymryd y nwydd hwnnw allan yna”

(Cyfweliad â'r heddlu)

Mae pobl ifanc yn aml yn dechrau fel rhedwyr, ond mae'n bosibl y byddant yn symud i fyny'r hierarchaeth yn gyflym. Serch hynny, maent yn parhau i brofi camfanteisio gan y rhai sy'n uwch i fyny'r gadwyn wrth iddynt gael eu cymell neu eu gorfodi i gamfanteisio ar blant iau. Mae hyn yn gwneud y gwahaniaeth rhwng dioddefwr a chyflawnwr yn aneglur. Mae camfanteisio troseddol ar blant hefyd yn cynnwys amrywiaeth o weithgareddau troseddol sy'n ymestyn o redeg cyffuriau i fyrgleriaeth, dwyn ceir, fflipio arian a thrais. Mae'n bosibl na fydd swyddogion yr heddlu o reidrwydd yn cyplysu'r gweithgaredd troseddol â chamfanteisio troseddol ar blant. At hyn, gellir dod o hyd i bobl ifanc gyda thystiolaeth weladwy o feddiant gyda bwriad cyflenwi, yn aml byddant yn ddrwgdybus o'r heddlu, efallai eu bod yn anfodlon datgelu bod rhai yn camfanteisio arnynt ac mae eu portreadu fel pobl ifanc sy'n deall y strydoedd yn peri dryswch o ran deall hwn. Nid yw pobl ifanc sy'n profi camfanteisio troseddol ymddangos fel dioddefwyr nodweddiadol, gallant ddangos ffug ddewrder, gwybodaeth gynhwysfawr o'u hawliau ac ymddangos yn orhyderus.

Rôl plismona yw adnabod, tarfu ar ac erlyn y camfanteiswyr. Heb hyn, mae pobl ifanc sy'n profi camfanteisio troseddol nad ydynt yn cael eu cyhuddo na'u remandio ond sy'n cael eu rhyddhau ar fechnïaeth neu eu gwireddu dan ymchwiliad (RUI), yn wynebu camfanteisio parhaus. Mae'n bosibl y byddant yn cael eu masnachu i ardaloedd gwahanol o Gymru neu Loegr er mwyn osgoi yr heddlu yn dod o hyd iddynt. Fodd bynnag, mae tensiwn rhwng y rôl blismona a realiti'r swydd. Fel gwasanaeth brys, gelwir ar yr heddlu yn aml pan fydd pobl ifanc mewn argyfwng y tu allan i oriau swyddfa a phan fydd gwasanaethau eraill ar gau.

Rôl diogelu

O dan Glasbrint Cyfiawnder Ieuenctid Cymru (Llywodraeth Cymru, 2019), mae'n rhaid i swyddogion heddlu drin pobl ifanc fel 'plant yn gyntaf, ac yn droseddwyr yn ail'. Y nod yw lleihau troseddau gan bobl ifanc ac aildroseddu. Mae'n rhaid i bob heddwys fod yn effro i gamfanteisio troseddol ar blant, y gwahanol fodolau ohono (camfanteisio ar linellau cyffuriau, llinellau aneglur a delio cyffuriau traddodiadol), a'r ystod o gyflawnwyr a gweithgareddau troseddol y mae pobl ifanc yn cael eu gorfodi, eu perswadio, neu eu cymell i'w cyflwyno. Mae hyn yn cynnwys mynd y tu hwnt i'r dystiolaeth weladwy. Mae Diogelu Cymhleth yn galw am chwilfrydedd proffesiynol ynglŷn â pham mae'r person ifanc yn y lleoliad hwnnw, pam bod ganddo gymaint o arian arno tra ei fod yn llwgu, yn fudr ac yn bell o gartref neu sut y gwnaeth fforddio'r cyffuriau? Dylai swyddogion heddlu hefyd ystyried penodau ar goll blaenorol a/neu dod i gyswllt gyda'r heddlu oherwydd gallai hyn ddatgelu llun neu batrwm sy'n awgrymu bod y person ifanc yn profi camfanteisio'n droseddol.

Mae'n rhaid i swyddogion heddlu ddefnyddio'r ychydig funudau cyntaf ar ôl atal person ifanc i feithrin trafodaeth gyfeillgar a sefydlu perthynas â'r person ifanc:

“Mae'n ymwneud ag ymgysylltu, dyma sut rydych chi'n siarad â nhw... ceisio gwneud iddynt deimlo'n ddigon cyfforddus i ddweud wrthyich chi” (Cyfweliad â Heddlu Trafnidiaeth Prydain)

Gall mabwysiadu dull plentyn yn gyntaf gael ei ddefnyddio i leddfu ofn y bydd y person ifanc yn cael ei arestio. Mae'n rhaid i swyddogion heddlu fod yn ymwybodol bod pobl ifanc sy'n profi camfanteisio troseddol yn dioddef cam-drin plant. Bydd camfanteiswyr wedi dweud wrthynt am ofni swyddogion heddlu ac ymarferwyr. Efallai eu bod wedi cael eu bygwth gyda'r hyn a fydd yn digwydd iddynt os cânt eu dal gan yr heddlu. Gall unrhyw gysylltiad â'r heddlu arwain at ôl-effeithiau i'r person ifanc a/neu eu teuluoedd. Pan fydd cyffuriau neu arian yn cael eu hatafael, mae pobl ifanc yn cael eu rhoi mewn caethiwed dyled i'r camfanteiswyr. Os na fydd y person ifanc yn ad-dalu'r ddyled hon gallant fod yn destun herwgipio, trais rhywiol ac artaith (Robinson, McClean a Densely, 2019). Gall pobl ifanc gyfeirio at eu hofn neu eu pryderon ynghylch diogelwch aelodau'r teulu. Mae pobl ifanc sy'n camfanteisio yn droseddol hefyd yn blant o hyd Efallai eu bod yn ofni ymateb rhieni a bod mewn trafferth..

Pan gânt eu cymryd i'r ddalfa, mae 'blychau cysur y ddalfa' (Cynllun Braenaru Llinellau Sirol, 2021) yn hwyluso creu 'adegau cyraeddadwy' a gallant leihau ofn y person ifanc. Gallai'r bocsys gynnwys ffilm fer am eu hawliau yn y ddalfa, blanced trwm, teganau bysedd, cyflenwadau celf a chardiau chwarae. Mae'n rhaid i swyddogion yr heddlu sicrhau bod y person ifanc yn ddiogel. Dylent ei gyfeirio at wasanaethau plant a gweithio gydag asiantaethau eraill i ddod o hyd i le diogel i'r person ifanc pan gaiff ei ryddhau o orsaf yr heddlu.

Mae dulliau amlasiantaethol o'r pwys mwyaf i ddiogelu'r person ifanc. Mae'n rhaid i swyddogion heddlu ddeall y llwybrau gwasanaeth ar gyfer camfanteisio troseddol ar blant, caethwasiaeth fodern, masnachu pobl a chamfanteisio'n rhywiol ar blant wrth gyfeirio pobl ifanc at asiantaethau eraill. Mae'n rhaid i swyddogion heddlu gyfrannu at drafodaethau a chyfarfodydd amlasiantaethol. Dylent roi a derbyn gwybodaeth y gellir ei defnyddio ar lefel unigol i ddiogelu pobl ifanc ac ar lefel gymunedol i nodi patrymau a thueddiadau i dargedu'r rhai sy'n uwch i fyny'r gadwyn camfanteisio troseddol.

Mae'n rhaid i swyddogion heddlu hefyd gael hyfforddiant i gyflawni eu rôl fel Ymatebwyr Cyntaf ar gyfer yr NRM. Mae hyn yn cynnwys gwneud atgyfeiriadau priodol i Warcheidwaid Annibynnol Masnachu mewn Plant a gweithio gydag asiantaethau eraill i gael digon o dystiolaeth i gwblhau'r cais. Mae'n rhaid i'r heddlu fabwysiadu gwaith trawsffiniol a defnyddio systemau presennol megis system rheoli achosion y Ganolfan Cydlynu Llinellau Sirol Cenedlaethol ar gyfer rhannu gwybodaeth i sicrhau pan fydd pobl ifanc yn cael eu masnachu, nad ydynt yn mynd ar goll.

Arwyddion rhybuddio ar gyfer yr heddlu

Mae amrywiaeth o ffactorau risg ychwanegol y dylai swyddogion yr heddlu fod yn effro iddynt.

Yn ôl rhieni, cyfnodau o fod ar goll oedd prif ddangosydd camfanteisio troseddol ar blant. Dylai swyddogion yr heddlu hyrwyddo'r defnydd o systemau presennol megis Protocol Philomena. Dylent sicrhau bod rhieni, gofalwyr, ymarferwyr cartrefi preswyl ac ymarferwyr tai yn llenwi'r ddwy ffurflen gais. Mae mwy o wybodaeth a mynediad i'r ffurflen ar gael ar wefan Heddlu Manceinion Fwyaf: <https://www.gmp.police.uk/notices/pp/philomena-protocol/>.

Mae camfanteiswyr yn fedrus wrth ddod o hyd i fylchau yn y system gyfredol. Er enghraifft, mae camfanteiswyr yn sicrhau nad yw pobl ifanc sy'n destun camfanteisio troseddol yn cario mwy na £900 oherwydd Deddf Enillion Troseddau 2002. O dan y ddeddf hon, dim ond pan fydd gan bobl ifanc o leiaf £1000 y gall cwnstabl anarbenigol wneud cais am gadw a fforffedu arian parod.

Efallai y bydd pobl ifanc sy'n profi camfanteisio troseddol yn cael eu hyfforddi ynglŷn â beth i'w ddweud wrth swyddogion yr heddlu. O'r herwydd, gall pobl ifanc gyflwyno straeon a/neu straeon tebyg y mae'n ymddangos eu bod wedi cael eu hymarfer, sy'n debyg o ran natur neu'n amlwg yn anwir. Yn hytrach na thystiolaeth o euogrwydd, gall hyn ddangos bod y plentyn neu'r person ifanc wedi cael gwybod beth i'w ddweud gan y bobl sy'n camfanteisio arnynt. Yn ogystal, gall swyddogion heddlu ddod yn amheus pan fydd gan bobl ifanc wybodaeth ymarferol dda am systemau'r heddlu, yr NRM ac amddiffyniad adran 45. Yn hytrach na dangos eu bod yn deall pethau, gall hyn fod oherwydd diddordeb camfanteiswyr mewn sicrhau bod pobl ifanc yn cael eu dychwelyd i'r strydoedd yn gyflym.

Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuencid

Mae'r Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuencid yn chwarae rhan ganolog wrth ddiogelu pobl ifanc y camfanteisir yn droseddol arnynt gan eu bod yn cefnogi pobl ifanc sy'n dod i gysylltiad â'r heddlu, y rhai sydd mewn perygl o droseddoldeb a'r rhai sydd wedi'u cyhuddo a/neu eu dyfarnu'n euog. At hyn, mae ymarferwyr cyfiawnder ieuencid yn cefnogi pobl ifanc a allai fod yn anhysbys i wasanaethau a/neu nad ydynt yn bodloni trothwyon diogelu gwasanaethau. Mae hyn yn gosod ymarferwyr cyfiawnder ieuencid mewn sefyllfa bwysig ar gyfer adnabod pobl ifanc, eu cefnogi, ac atal pobl rhag camfanteisio'n droseddol arnynt. At hynny, mae ganddynt gyfrifoldeb cyfreithiol i atal troseddu ac aildroseddu ac i ddarparu gwasanaeth cyfiawnder ieuencid i bobl ifanc (Llywodraeth Cymru a Bwrdd Cyfiawnder Ieuencid Cymru a Lloegr, 2015).

Mae'n rhaid i ymarferwyr cyfiawnder ieuencid gael hyfforddiant ynghylch camfanteisio troseddol ar blant, gan gynnwys ffactorau risg ar lefel unigol, rhyngpersonol a chymunedol yn ogystal ag effaith camfanteisio troseddol ar iechyd meddwl a chorfforol y person ifanc. Dylai ymarferwyr Cyfiawnder Ieuencid ystyried hanes blaenorol y person ifanc ac effaith hirdymor cam-drin a thrawma a'r risg barhaus y mae pobl ifanc yn ei hwynebu gan eu camfanteiswyr tra eu bod yn rhan o'r Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuencid. Dylai ymarferwyr cyfiawnder ieuencid fabwysiadu Diogelu Cymhleth gan ei fod yn mynd i'r afael â risg a berir mewn mannau cymunedol ac ar-lein a dylanwad diwylliant ieuencid, cyfoedion a'r normau o fewn cymuned leol y person ifanc. Felly, mae'n rhaid i ymarferwyr cyfiawnder ieuencid gael mynediad at offer asesu sy'n galluogi ystyried risgiau ar lefel unigol, rhyngpersonol, cymunedol a chymdeithasol (gweler Cynllun Cymorth Asesu Risg Camfanteisio Troseddol ar Blant). Mae'n rhaid i hyn gynnwys effaith tloti, cyfalaf cymdeithasol a mynediad canfyddedig at gyfleoedd addysg, cyflogaeth a hyfforddiant wrth i bobl ifanc gael eu paratoi drwy'r addewid o arian hawdd.

Rôl diogelu

O dan y Glasbrint ar gyfer Cyfiawnder Ieuencid yng Nghymru (Llywodraeth Cymru, 2019), mae'n rhaid i ymarferwyr cyfiawnder ieuencid fabwysiadu dull gweithredu plentyn yn gyntaf, troseddwr yn ail sy'n cael ei lywio gan drawma. Mae'n rhaid i ymarferwyr cyfiawnder ieuencid fod yn effro i gamfanteisio troseddol ar blant a'r gwahanol ffyrdd y mae'n cael ei amlygu. Mae hyn yn cynnwys meithrin perthynas amhriodol a chamfanteisio troseddol o fewn yr ystâd ieuencid ddiogel yn ogystal â'r gymuned ehangach a defnyddio pobl ifanc i dargedu a meithrin perthynas amhriodol â'u cyfoedion yn gyfnewid am gyffuriau neu i atal trais iddynt eu hunain neu i'w teuluoedd. Ar lefel unigol, mae'n rhaid i ymarferwyr cyfiawnder ieuencid weithio gydag asiantaethau eraill i sicrhau bod ymarfer yn gyson ac wedi'i anelu at ddiogelu'r person ifanc a sicrhau bod eu hanghenion sydd heb eu diwallu yn cael sylw. Mae hyn yn cynnwys gwrandao ar y person ifanc ar bob cam o'r system cyfiawnder ieuencid. Dylai ymarferwyr cyfiawnder ieuencid gael amrywiaeth o offer diogelu megis mapio cymheiriaid a chynllunio diogelwch. Yn achos yr un olaf, dylai ymarferwyr cyfiawnder ieuencid helpu pobl ifanc i greu cynlluniau diogelwch, gan gynnwys llwybrau diogel i'r ysgol ac oddi yno, lleoedd i fynd, a/neu ble i fynd os ydynt mewn perygl o niwed yn y gymuned leol. Er na ddylid disgwyl i bobl ifanc gadw eu hunain yn ddiogel rhag camfanteisio troseddol. Dylai fod gan y Gwasanaethau Cyfiawnder Ieuencid Arweinydd Diogelu Dynodedig (DSL) gyda hyfforddiant arbenigol mewn camfanteisio troseddol ar blant fel y gallant gefnogi ymarferwyr cyfiawnder ieuencid i gadw eu gwybodaeth yn gyfredol. Pan amheuir camfanteisio troseddol ar

blant, dylai ymarferwyr cyfiawnder ieuencid hysbysu'r Arweinydd Diogelu Dynodedig a chyfeirio'r person ifanc at wasanaethau plant gan ddefnyddio Ffurflen Atgyfeirio Amlasiantaeth (MARF).

Mae'n rhaid i ymarferwyr cyfiawnder ieuencid fod yn ymwybodol bod camfanteisio'n droseddol ar blant yn cael effaith negyddol ar y teulu cyfan. Nid yw'r rhan fwyaf o rieni yn gyfrifol am gamfanteisio troseddol ar eu plentyn, ond gallant gael eu beio, eu stigmatiddio a/neu eu bygwth gan y camfanteiswyr. Dylai ymarferwyr cyfiawnder ieuencid fabwysiadu dulliau teulu cyfan a gweithio gyda rhieni, gan eu cynnwys yn y broses o wneud penderfyniadau, lle bo'n briodol, gan eu bod yn aml yn cadw gwybodaeth hanfodol am y person ifanc. Dylai ymarferwyr cyfiawnder ieuencid fod yn ymwybodol y gall brodyr a chwiorydd i berson ifanc sy'n profi cam-fanteisio troseddol fod mewn mwy o berygl o brofi camfanteisio troseddol neu rywiol. Mewn rhai achosion, mae pobl ifanc yn etifeddu dyledion cyffuriau gan rieni neu frodyr a chwiorydd.

Ar lefel gymunedol, mae'n rhaid i ymarferwyr cyfiawnder ieuencid gyfrannu at ddulliau aml-asiantaeth. Mae'n rhaid iddynt fod â systemau ar waith i hwyluso cofnodi data er mwyn hwyluso adnabod patrymau neu dueddiadau a dadansoddi fel y gellir defnyddio'r wybodaeth hon ar gyfer diogelu ac atal. Mae'n rhaid i ymarferwyr cyfiawnder ieuencid a swyddogion prawf rannu gwybodaeth fel y gellir nodi risgiau i bobl ifanc gan oedolion hŷn sy'n gadael yr ystâd ddiogel a/neu droseddwr Troseddau Cyfundrefnol Difrifol. Dylent hefyd fod yn effro i bobl ifanc sydd mewn perthynas â pherson ifanc hŷn neu ag oedolyn a pherthnasoedd â chyfoedion hŷn neu oedolion sy'n rheoli neu'n cyfyngu ar weithgareddau'r person ifanc neu ymwneud â gwasanaethau. Mae'n anodd canfod arwyddion cynnar camfanteisio troseddol ar blant, yn enwedig gan fod rhai pobl ifanc yn cael eu paratoi i feddwl mai ffrindiau iddynt yw'r camfanteiswyr a'u bod yn poeni amdanynt. Mae'n rhaid i ymarferwyr cyfiawnder ieuencid ddefnyddio eu chwilfrydedd proffesiynol i ymgorffori diogelu yn eu trefniadau arferol.

Mae angen cysylltiadau hefyd rhwng y Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuencid a'r gwasanaeth prawf gan y gallai pobl ifanc barhau i fod yn destun camfanteisio troseddol ar ôl 18 oed. Mae hyn yn ei gwneud yn ofynnol i ddiogelu pontio gael ei ymgorffori mewn arferion. Dylai ymarferwyr cyfiawnder ieuencid fod yn ymwybodol, pan fydd camfanteisio troseddol ar bobl ifanc yn digwydd yn ifanc, na fyddant yn gallu diogelu eu hunain rhag cael eu cam-drin dro ar ôl tro. Felly, dylid ystyried Diogelu Pontio fel bod ymarferwyr cyfiawnder ieuencid yn parhau i weithio gyda phobl ifanc a'u rhieni pan fydd pobl ifanc dros 18 oed. Mae rhieni'n chwarae rhan hanfodol wrth ddiogelu eu plant ac maent yn parhau i ofalu ac eirioli dros y person ifanc pan fyddant yn oedolion.

Arwyddion rhybuddio

Mae amrywiaeth o ffactorau risg ychwanegol y dylai ymarferwyr cyfiawnder ieuencid fod yn effro iddynt.

Efallai na fydd pobl ifanc yn gwybod nac yn ystyried bod eu gweithredoedd yn anghywir nac yn erbyn y gyfraith. Gall camfanteiswyr guddio neu leihau natur gweithgareddau troseddol. Efallai y bydd pobl ifanc yn cael gwybod eu bod yn gollwng rhywbeth i 'ffrind' neu eu bod mewn dyled i'r camfanteisiwr a bod yn rhaid iddynt wneud cymwynas iddynt. Efallai y dywedir wrth bobl ifanc eu bod yn helpu pobl sy'n gaeth i gyffuriau trwy roi 'bwyd' iddynt neu eu bod yn cyflawni trosedd heb ddiodefwr wrth gyflawni twyll neu fflipio arian.

Efallai y bydd pobl ifanc o dan 18 oed yn cael eu targedu gan y gallent fod yn ofnus o ymatebion y gwasanaeth. Efallai y byddant yn poeni am gael eu harestio neu y bydd yr awdurdod lleol yn eu cymryd i mewn i ofal. Efallai y bydd pobl ifanc eisiau derbyn cyfrifoldeb am y drosedd er mwyn osgoi gwasanaethau gwarchod plant ac ymatebion diogelu. Felly, mae'n rhaid i ymarferwyr cyfiawnder ieuencid gael llwybrau gwasanaeth clir ar gyfer troseddwr cyntaf a phobl ifanc sy'n dod i'w sylw am y tro cyntaf.

Cyfiawnder Ieuenctid: Canllawiau polisi ac ymarfer

Deddf Trosedd ac Anhrefn 1998

Yn ôl adran 39 (5) Deddf Trosedd ac Anhrefn 1998, mae'n rhaid i'r Gwasanaethau Cyfiawnder Ieuenctid gynnwys ymarferwyr o amrywiaeth o wahanol asiantaethau. Mae'r rhain yn cynnwys:

- Cynrychiolydd o'r gwasanaethau prawf.
- Gweithiwr cymdeithasol.
- Swyddog heddlu
- Cynrychiolydd iechyd.
- Cynrychiolydd addysg.

Er mwyn cefnogi gwaith y Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuenctid, gellir cynnwys partneriaid arbenigol eraill hefyd, megis:

- Cyngorwyr Gyrfa Cymru.
- Swyddogion Partneriaeth Diogelwch Cymunedol.
- Darparwyr tai.
- Seicolegwyr.
- Gweithiwr camddefnyddio sylweddau.
- Ymarferwyr y Sector Gwirfoddol.
- Gweithwyr ieuenctid

Mae'r tîm amlasiantaeth hwn yn gyfrifol am:

- Asesu pobl ifanc sydd wedi troseddu, gan gynnwys diogelu a rheoli risg.
- Goruchwylio pobl ifanc yn y gymuned neu sydd wedi'u remandio i'r ddalfa
- Darparu ymyriadau cyn y llys
- Goruchwylio pobl ifanc y rhoddwyd gorchmynion llys iddynt i'w cyflawni yn y gymuned
- Cynllunio dedfrydau i bobl ifanc yn y ddalfa a'u goruchwyliaeth pan gânt eu rhyddhau.
- Cynllunio ar gyfer sut y bydd pobl yn ymgartrefu yn ôl i'w bywydau ar ôl y ddedfryd.

Nid yw Deddf Trosedd ac Anhrefn 1998 yn nodi sut y dylid darparu Gwasanaethau Cyfiawnder Ieuenctid. Fodd bynnag, o dan adran 39(7) dylent:

- Cydlynu darpariaeth Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuenctid

- Cyflawni'r swyddogaethau a amlinellir yn y cynllun cyfiawnder ieuencid a ysgrifennwyd gan yr awdurdod lleol y mae wedi'i leoli ynddo.

O dan adran 40 Deddf Trosedd ac Anhrefn 1998, dylai pob awdurdod lleol amlinellu cynllun cyfiawnder ieuencid. Bydd y cynllun hwn yn amlinellu sut:

- Darperir Gwasanaethau Cyfiawnder Ieuencid yn yr ardal
- Bydd y Gwasanaethau Cyfiawnder Ieuencid yn cael eu staffio, eu hariannu a pha dasgau y bydd yn eu cyflawni.

Bydd y cynllun cyfiawnder ieuencid hefyd yn nodi sut y bydd y Gwasanaeth yn:

- Atal pobl ifanc rhag troseddu.
- Datblygu cysylltiadau strategol gyda mentrau eraill

Mae gan y Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuencid gyfrifoldebau cyfreithiol o dan amrywiaeth o gyfreithiau gwahanol, gan gynnwys:

- Adran 325 o Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 2003. Mae'n rhaid i'r Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuencid weithio o fewn Trefniadau Amlasiantaeth Amddiffyn y Cyhoedd (MAPPA).
- Adran 10(4) o Deddf Plant 2004. Mae'n rhaid i'r Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuencid weithio gyda'r Gwasanaethau Plant i wella lles plant a phobl ifanc.

Mae'n rhaid i'r Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuencid hefyd weithio gyda byrddau diogelu plant lleol.

Cynllun Cyfiawnder Ieuencid Cymru (2019)

Er bod Llywodraeth y DU yn gyfrifol am gyfiawnder ieuencid yng Nghymru, mae llawer o'r gwasanaethau sydd eu hangen i atal ac ailsefydlu wedi'u datganoli. Mae hynny'n golygu bod Llywodraeth Cymru yn gyfrifol am wasanaethau fel iechyd, tai, addysg a gwasanaethau cymdeithasol. Mae'r gwasanaethau hyn yn cael eu harwain gan Ddeddf Llesiant Gwasanaethau Cymdeithasol (Cymru) 2014 a Deddf Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.

Mae Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi 'Cynllun Cyfiawnder Ieuencid i Gymru' (2019) sy'n nodi'r nodau a'r egwyddorion ar gyfer pobl ifanc yn y system cyfiawnder troseddol - neu sydd mewn perygl o ddod i mewn iddi (Ffigur 9). Y ddyletswydd gyfreithiol yw atal pobl ifanc rhag troseddu. Mae wedi'i sefydlu ar bedair egwyddor allweddol. Mabwysiadu dull plentyn yn gyntaf lle y mae anghenion y person ifanc yn cael eu nodi, ac mae ymatebion y gwasanaeth er budd pennaf y person ifanc. Dull a arweinir gan drawma sy'n seiliedig ar ddeall a chydabod effaith profiadau cynnar ar bobl ifanc ac anghenion cymhleth. Ymarfer cyson ar draws pob rhan o'r gymuned ac arferion gwarchodol ac aliniad gwasanaeth lle y mae gan bob asiantaeth weledigaeth, gwerthoedd a dulliau a rennir ni waeth a ydynt yn cael eu goruchwyllo gan lywodraethau'r DU neu Lywodraeth Cymru.

Gan dynnu ar yr egwyddorion a'r nodau arweiniol, mae Glasbriant Cyfiawnder Ieuencid Cymru yn defnyddio dull system gyfan i gyflawni arfer effeithiol ar draws y chwe phrif faes.

Ffigur 9: Cynllun Cyfiawnder Ieuenctid Cymru

Canllawiau Ymarfer ar Gamfanteisio Llinellau Cyffuriau

Mae'r County Line Exploitation guidance for youth offending teams and frontline practitioners' (Gweinyddiaeth Cyfiawnder, 2019)) yn amlinellu rôl Ymarferwyr y Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuenctid yng Nghymru a Lloegr. Mae'r canllawiau'n nodimai prif nod y Gwasanaeth Cyfiawnder

Ieuenctid yw diogelu pobl ifanc gan ddefnyddio dull 'plentyn yn gyntaf, troseddwr yn ail' sy'n canolbwyntio ar y plentyn.

Pan fydd pobl ifanc wedi bod yn destun camfanteisio troseddol, mae'r canllawiau'n dweud y dylid eu hystyried yn “ddioddefwyr sy'n profi camfanteisio ac nid yn gyflawnwyr” (Gweinyddiaeth Cyfiawnder, 2019:5). Mae hyn yn golygu y dylent dderbyn ymateb diogelu a dylid ystyried 'sut a pham' y daethant yn desunt i gamfanteisio troseddol.

Asesu risgiau

Mae'n rhaid i ymarferwyr cyfiawnder ieuenctid feddu ar wybodaeth a dealltwriaeth ddigonol o gamfanteisio troseddol ar blant er mwyn cipio'r risgiau a'r ffactorau amddiffynnol ar gyfer pobl ifanc. Mae'n rhaid iddynt gasglu gwybodaeth gan ysgolion, gwasanaethau plant, pobl ifanc ac aelodau o'r teulu. Gallant hefyd ofyn am wybodaeth gan asiantaethau eraill sy'n gallu rhoi sylwadau am y person ifanc. Y wybodaeth a gesglir mewn pedwar prif faes:

- Ffactorau personol, teuluol a chymdeithasol. Mae hyn yn cynnwys trefniadau byw, addysg, hyfforddiant, cyflogaeth a risg yn y gymuned ynghylch y plentyn neu'r person ifanc.
- Ymddygiad troseddol a/neu wrthgymdeithasol. Mae hyn yn cynnwys troseddu cyfredol, patrymau a barn y person ifanc am yr ymddygiadau hyn.
- Dewisiadau ar gyfer newid. Mae hyn yn cynnwys cyfleoedd, nodau, safbwyntiau, sut mae'r person ifanc yn cymryd rhan ac unrhyw ffactorau eraill sy'n effeithio ar newid yr ymddygiad problemus.
- Hunanasesu Mae'r person ifanc a'r rhiant neu'r gofalmwr yn cael cyfle i rannu eu barn am y risg a'r ffactorau amddiffynnol.

Er enghraifft, mae AssetPlus yn defnyddio graddfa ardrethu i nodi a yw'r risg o niwed i'r person ifanc yn isel, yn ganolig neu'n uchel. Os amheuir camfanteisio troseddol ar blant a bod tystiolaeth gref, bydd y person ifanc yn cael sgôr uchel.

Safonau ar gyfer Plant yn y System Cyfiawnder Ieuenctid (2019)

Mae'r Safonau ar gyfer Plant yn y System Cyfiawnder Ieuenctid (2019) yn nodi'r gofynion sylfaenol y mae'n rhaid i wasanaethau statudol eu darparu. Mae pum safon:

1. Gwarediadau y tu allan i'r llys
2. Yn y llys
3. Yn y gymuned
4. Mewn lleoliadau diogel
5. Ynghylch pontio ac ailsefydlu

Mae'r safonau'n seiliedig ar yr egwyddor o 'blentyn yn gyntaf, troseddwr yn ail'. Felly, mae'n rhaid i ymarferwyr cyfiawnder ieuenctid flaenoriaethu buddiannau pennaf y person ifanc ac adeiladu ar gryfderau'r person ifanc. Dylent annog pobl ifanc i gymryd rhan weithredol mewn cynhwysiant cymdeithasol a hyrwyddo plentyndod i ffordd o'r system cyfiawnder ieuenctid fel nad yw pobl ifanc yn cael eu stigmatiddio oherwydd cyswllt blaenorol.

1. Gwarediadau y tu allan i'r llys

Pan fydd person ifanc yn cyflawni trosedd, mae gan yr heddlu amrywiaeth o opsiynau ar gael iddynt:

- Dim camau pellach, Os caiff person ifanc ei arestio a bod yr heddlu'n dewis peidio â mynd â'r achos ymhellach, byddant yn penderfynu 'peidio â chymryd camau pellach'.
- Datrysiad cymunedol.
 - Defnyddir hwn ar gyfer mân droseddau neu ymddygiad gwrthgymdeithasol.
 - Mae'n caniatáu i'r heddlu asesu pa mor ddifrifol oedd y drosedd, cyfaddefiad y person ifanc o'i euogrydd a'i hanes blaenorol, a barn y dioddefwr.
 - Ar gyfer person ifanc o dan 18 oed, mae'n rhaid i riant neu warcheidwad gytuno i roi datrysiad cymunedol.
 - Mewn rhai achosion, bydd hyn yn cynnwys cyfiawnder adferol, lle y mae'r person ifanc yn cwrdd â'r dioddefwyr i drafod effaith y drosedd ac i benderfynu sut y gall y person ifanc wneud newidiadau.
 - Dim ond ar lefel leol y cofnodir y rhain (nid ar 'PNC', cyfrifiadur cenedlaethol yr heddlu) ac nid ydynt yn rhan o gofnod troseddol.
 - Gall y person ifanc ddewis a yw'n gweithio gyda'r Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuencid.
- Rhybudd ieuencid.
 - Mae hwn yn warediad ffurfiol y tu allan i'r llys.
 - Fe'i defnyddir pan fydd y person ifanc yn cyfaddef ei fod wedi cyflawni'r drosedd ac mae digon o dystiolaeth i fynd â'r achos i'r llys ond lle nad yw er budd y cyhoedd i wneud hynny.
 - Mae'n rhaid dweud wrth y Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuencid pan roddir rhybudd ieuencid.
 - Bydd y Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuencid yn asesu'r person ifanc ac yn llunio cynllun adsefydlu.
 - Mae'n rhaid i bobl ifanc gymryd rhan yn yr ymyriadau sydd wedi'u cynnwys yn y cynllun. Os na wnânt hynny, byddant yn wynebu cosb ar wahân.
 - Cofnodir rhybudd amodol ieuencid ar y PNC ac mae'n rhan o gofnod troseddol.
- Rhybudd amodol ieuencid.
 - Mae hwn yn warediad ffurfiol y tu allan i'r llys sy'n cynnwys rhybudd ieuencid ynghyd ag 'amodau' y mae'n rhaid iddynt ymgysylltu â nhw am hyd at 3 mis.
 - Fe'i defnyddir pan fydd y person ifanc yn cyfaddef ei fod wedi cyflawni'r drosedd ac mae digon o dystiolaeth i fynd â'r achos i'r llys a phan fydd yn gwasanaethu'r

cyhoedd orau trwy'r person ifanc yn cydymffurfio ag amodau addas yn hytrach na chael ei erlyn.

- Gall yr amodau hyn fod yn gwneud iawn (lle mae'r person ifanc yn gwneud iawn am yr hyn y mae ei weithredoedd), yn adsefydlu neu'n gosbol.
 - Mae'n rhaid i'r person ifanc gytuno i'r Rhybudd Amodol Ieuenctid a'r amodau sydd ynghlwm.
 - Mae'n rhaid i'r Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuenctid asesu'r person ifanc a chynghori ar ymyriadau.
 - Mae'r Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuenctid yn gyfrifol am fonitro bod y person ifanc yn cymryd rhan yn yr amodau. Os na fyddant yn gwneud hynny, gellir eu herlyn am y drosedd wreiddiol.
 - Cofnodir rhybudd amodol ieuenctid ar y PNC ac mae'n rhan o gofnod troseddol.
- Cyhuddiad.
 - Eir â'r person ymlaen i'w erlyn yn y llys.
 - Caiff yr heddlu gyhuddo o unrhyw drosedd ddiannod yn unig, waeth a yw'r plentyn neu'r person ifanc yn cyfaddef y drosedd ai peidio.

2. Yn y llys

Mae ymarferwyr y Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuenctid yn helpu pobl ifanc a'u teuluoedd i baratoi ar gyfer mynd i'r llys. Mae hyn yn cynnwys deall eu hawliau, beth fydd yn digwydd yn y llys a sut y dylent ymgysylltu â'r llys.

Bydd y Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuenctid hefyd yn:

- Darparu sesiadau ar gyfer pobl ifanc sy'n canolbwyntio ar eu lles gorau, hyrwyddo eu potensial a diwallu eu hanghenion.
- Sicrhau bod y llys yn cael ei ddefnyddio dim ond pan na ellir delio â phobl ifanc drwy ddulliau llai ffurfiol eraill.
- Rhoi gwybodaeth i bobl i'w helpu a'u cefnogi drwy gydol proses y llys.
- Sicrhau bod llais y person ifanc yn cael ei glywed a'i fod yn gallu cymryd rhan

Defnyddir dedfrydau o garchar ar gyfer y troseddau mwyaf difrifol. Bydd dedfrydau'n cael eu cynnal mewn ystod o leoliadau gan gynnwys cartrefi plant diogel, canolfannau hyfforddi diogel neu sefydliadau troseddwr ifanc.

Os bydd person ifanc rhwng 12 a 17 oed yn cael ei ddedfrydu, efallai y bydd yn cael:

- Gorchmynion cadw a hyfforddi.
 - Mae hon yn ddedfryd o garchar a argymhellir ar hyn o bryd ar gyfer troseddau difrifol, fel troseddau treisgar.

- Gall y dedfrydau hyn bara rhwng 4 mis a 2 flynedd.
 - Bydd hanner cyntaf y ddedfryd yn cael ei dreulio yn y ddalffa a bydd yr ail hanner yn cael ei dreulio yn y gymuned.
 - Wrth dreulio'r ddedfryd yn y gymuned, bydd y person ifanc yn cael ei roi dan oruchwyliaeth.
 - Efallai y bydd rhaid iddo wisgo tag electronig ar ei bigwrn am gyfnod ar ôl iddo gael eu rhyddhau o'r ddalffa.
- Mechnïaeth a/neu remand. Mae ymarferwyr cyfiawnder ieuencid yn gyfrifol am oruchwyllo'r bobl ifanc hynny nad ydynt wedi'u cael yn euog ond sydd wedi'u rhoi ar fechnïaeth amodol gan y llysoedd neu sydd wedi'u remandio i'r ddalffa/i'r awdurdod lleol.

3. Yn y gymuned

Gall y llys ddefnyddio'r dedfrydau cymunedol canlynol ar gyfer plant a phobl ifanc:

- Gorchymyn cyfeirio. Gall panel o aelodau'r gymuned leol a gweithwyr cyfiawnder ieuencid ofyn i berson ifanc gytuno i raglen waith i fynd i'r afael â'i ymddygiad.
-
- Trefn Gwneud lawn. Mae'n rhaid i'r person ifanc wneud yn iawn am ei weithredoedd naill ai'n uniongyrchol i'r dioddefwr neu i'r gymuned gyfan. Mae'n rhaid i'r person ifanc gael arweiniad clir ynghylch pa weithgareddau y mae'n rhaid iddynt eu gwneud, goruchwyliaeth yn ystod y gweithgareddau a chyswllt ystyrion â dioddefwyr. I fod yn fwyaf effeithiol, dylai gorchymynion gwneud yn iawn fod yn gysylltiedig â datblygu sgiliau cyflogadwyedd ac ennill achrediad.
- Gorchymyn Adsefydlu Ieuencid. Gall y llys ychwanegu ystod o ofynion at Orchymyn Adsefydlu Ieuencid. Gellir eu cwblhau'n unigol, ar yr un pryd neu un ar ôl y llall. Bydd y llys yn penderfynu ar gamau gweithredu y mae'n rhaid i'r person ifanc ymgymryd â nhw am hyd at 3 blynedd. Os na wnânt hynny, gellir mynd â nhw yn ôl i'r llys gyda'r posibilrwydd o gael dedfryd o garchar. Mae yna ystod o ofynion y gellir eu cynnwys. Dyma ychydig o enghreifftiau, gellir gweld rhestr lawn yma <https://www.gov.uk/government/publications/how-to-use-community-interventions/how-to-use-community-interventions-section-6-case-management-guidance>:
 - Gofynion Goruchwyllo. Mae'n rhaid i'r person ifanc gwrdd â swyddog goruchwyllo o'r Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuencid. Bydd nifer y sesiynau yn dibynnu ar asesiad AssetPlus a barn ymarferwyr. Defnyddir gofynion goruchwyllo yn aml i fynd i'r afael ag agweddau a/neu ymddygiadau'r person ifanc tuag at gyflawni troseddau.
 - Gofyniad y Rhaglen. Mae'n rhaid i'r person ifanc gymryd rhan mewn ymyrraeth sefydledig gan y Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuencid. Gellir gwneud hyn ar ei ben ei hun neu mewn grŵp. Bydd y rhaglen yn cael ei dewis yn seiliedig ar yr asesiad.
 - Gofyniad Ymbresenoli. Rhaid i'r person ifanc fynychu Canolfan Ymbresenoli.

- Gofyniad Cyrffew. Mae'n rhaid i'r person ifanc aros mewn man penodol yn ystod oriau penodol. Gall hyn gynnwys ychydig o leoedd neu leoedd gwahanol ar ddiwrnodau gwahanol. Nid yw cyrffew yn cael ei fonitro trwy dagio ond mae'n rhaid iddo gael ei fonitro o hyd trwy archwiliadau gan yr heddlu neu ymarferwyr.
- Gofyniad Monitro Electronig. Mae'n rhaid i'r person ifanc aros mewn man penodol yn ystod oriau penodol a chaiff ei dagio i sicrhau ei fod yn aros yno. Mae'n rhaid i'r asesiad ddangos bod y person ifanc yn gallu rheoli'r rhyddid gostyngol.
- Gofynion Addysg. Gellir rhoi hyn i bobl ifanc oed ysgol yn unig. Mae'n dweud bod yn rhaid i bobl ifanc gymryd rhan yn y gweithgareddau addysg a wneir gan yr awdurdod lleol. Fodd bynnag, dim ond pan chwaraeodd presenoldeb yn yr ysgol ran yn y drosedd a lle y mae ymgysylltu yn cael effaith trwy atal ymddygiadau troseddol yn y dyfodol y gellir ei roi.
- Gofyniad Preswylid. Mae'n rhaid i'r person ifanc aros gyda pherson penodol neu mewn man penodol.

4. Mewn lleoliadau diogel

Yn ôl 'Placing young people in custody: guide for youth justice practitioners' (Gwasanaeth Carchardai a Phrawf Ei Mawrhydi, 2020):

Pan fydd plentyn neu berson ifanc o dan 18 oed yn cael ei remandio neu ei ddedfrydu i'r ddalfa, mae'r Gwasanaeth Dalfa Ieuenctid (YCS) yn penderfynu ble y dylid ei leoli. Bydd hyn naill ai mewn canolfan hyfforddi ddiogel, cartref diogel i blant neu mewn sefydliad troseddwr ifanc dan 18 oed (ar gyfer dynion ifanc yn unig).

Pan fydd person ifanc ar remand i lety cadw ieuenctid o dan Ddeddf Cymorth Cyfreithiol, Ddeddfrydu a Chosbi Troseddwr (LASPOA) 2012, ystyrir ei fod yn derbyn gofal gan yr awdurdod lleol. Bydd y Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuenctid yn gweithio gyda'r Tîm Lleoliadau Dalfa Ieuenctid. (Gwasanaeth Carchardai a Phrawf Ei Mawrhydi, 2017). Bydd hyn yn seiliedig ar asesiad o anghenion y person ifanc, y llety sydd ar gael, a lles pennaf y person ifanc.

Gall pobl ifanc gael eu lleoli mewn tri math o lety diogel:

- Cartref Diogel i Blant neu Ganolfan Hyfforddi Ddiogel. Bydd y lleoliad yma yn seiliedig ar anghenion cymorth, oedran, aeddfedrwydd a gallu'r person ifanc i weithredu mewn grwpiau mawr.
- Youth Offending Institute. Bydd y lleoliad yn seiliedig ar angen y person ifanc i gael mynediad at ymyriadau fel, Life Minus Violence, lle y bydd angen iddynt drosglwyddo i ddalfa oedolion ac a ydynt yn aeddfed ac yn wydn.

Dylai pobl ifanc Cymru gael eu lleoli yng Nghymru.

Pobl ifanc sy'n dod yn 18 oed

Yn ôl trosolwg Tîm Lleoli'r Gwasanaeth Dalfa Ieuenctid o weithdrefnau gweithredol (Gwasanaeth Carchardai a Phrawf Ei Mawrhydi, 2017):

- Gorchymynion Cadw a Hyfforddi. Pan fydd pobl ifanc yn troi'n 18 oed, dylent aros yn yr ystâd dalfa ieuencid oni bai ei bod er eu lles pennaf symud i'r ystâd dros 18 oed.
- Dedfrydau eraill. Pan fydd plant a phobl ifanc yn troi'n 18 oed o dan ddedfrydau eraill, byddant yn cael eu trosglwyddo i ystâd oedolion ifanc neu oedolion. Dylid datblygu cynllun pontio yn seiliedig ar les pennaf y person ifanc.

Pan fydd ffactorau risg y person ifanc yn awgrymu na ddylai symud i ystâd oedolion ifanc neu oedolion, cynhelir cyfarfod amlddisgyblaethol i benderfynu pa gamau sydd er eu lles pennaf. I gael rhagor o wybodaeth gweler:

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/647093/Placement_Guidance_Sept_2017_YCS.pdf

Mae gwybodaeth bellach am leoliadau diogel i'w chael yma:

<https://www.gov.uk/guidance/placing-young-people-in-custody-guide-for-youth-justice-practitioners>

5. Ynghylch pontio ac ailsefydlu

Mae'n rhaid i'r Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuencid wneud cynllun sydd wedi'i deilwra i anghenion y person unigol i'w helpu i symud o un gwasanaeth neu i un ardal un arall. Er enghraifft:

- Symud o un lleoliad i un arall
 - O un ardal leol i un arall
 - O ddarpariaeth plant i ddarpariaeth oedolion
 - O lety diogel i'w cartrefi
- Symud o un gwasanaeth i un arall
 - I mewn gwasanaethau oedolion
- Iechyd
 - Darpariaeth iechyd i wasanaethau cymunedol i sicrhau gwasanaethau diogel
 - Gwasanaethau anabledau dysgu
 - Gwasanaethau Iechyd Meddwl Plant a'r Glasoed
- Addysg, Hyfforddiant a Chyflogaeth
 - O brif-ffrwd i ddarpariaeth arall
 - O'r ysgol i goleg addysg bellach, hyfforddiant neu gyflogaeth
- Llety
 - Pobl ifanc sydd wedi cwblhau eu gorchymyn cyfiawnder ieuencid
 - Pobl ifanc sydd wedi cwblhau eu gorchymyn sicredig ond heb gwblhau eu dedfryd.

Casgliad

Mae camfanteisio troseddol ar blant yn cyfeirio at bobl ifanc a phobl ifanc yn cael eu perswadio, eu gorfodi neu eu cymell i gyflawni gweithgareddau troseddol gan unigolion neu grwpiau mwy pwerus. Er bod plant a phobl ifanc sydd â bregusrwyddau presennol mewn mwy o berygl o fod yn destun camfanteisio troseddol, mae'r bregusrwyddau hyn yn rhai eang. Ar y lefel unigol, mae plant a phobl ifanc sydd â chyfalaf cymdeithasol cyfyngedig, anawsterau gartref, anghenion dysgu ychwanegol a/neu y rhai sy'n derbyn gofal mewn perygl penodol. Ar y lefel ryngpersonol, caiff plant a phobl ifanc sydd ag anawsterau gartref eu targedu'n aml. Mae'n bosibl bod yr anawsterau hyn yn deillio o'r heriau sy'n gysylltiedig â magu pobl yn eu glasoed, problemau gyda magu plant fel iechyd meddwl neu gamddefnyddio sylweddau, neu ffactorau eraill fel esgeuluso, camdriniaeth, rhieni'n gwahanu neu absenoldeb rhieni. Ar lefel cymunedol, tloidi, sefydlogrwydd llety a'r ardal y mae'r plant a'r pobl ifanc yn byw ynnddi yn gallu cynyddu'r rhagduddiad i fod yn destun camfanteisio troseddol. At hyn, mae'n bosibl y bydd plant a phobl ifanc yn cael eu paratoi gan aelodau eraill o'r teulu, gan gyfoedion, gan oedolion lleol neu bobl nad ydynt yn eu hadnabod naill ai yn bersonol neu drwy'r cyfryngau cymdeithasol. Efallai y byddant yn dioddef o wahanol fathau ar gamfanteisio, gan gynnwys ariannol, rhywiol neu camfanteisio troseddol. Mae hyn yn creu heriau unigryw i ymarferwyr.

Er mwyn mynd i'r afael â'r heriau hyn, mae Pecyn Cymorth Diogelu Cymhleth Cymru wedi'i gyd-gynhyrchu gyda phobl ifanc, rhieni ac ymarferwyr sydd â phrofiad uniongyrchol o gamfanteisio'n droseddol ar blant. Yn sail i'r broses roedd canfyddiadau o astudiaeth ymchwil ehangach a oedd yn archwilio sut beth yw camfanteisio troseddol ar blant yng Nghymru a pha ymagweddau ac ymyriadau oedd y rhai mwyaf effeithiol. Dangosodd canfyddiadau bod camfanteisio troseddol ar blant yn wahanol mewn ardaloedd gwahanol, yn dibynnu ar fodolau o gyflenwi cyffuriau, seilwaith lleol, ac ymatebion gwasanaethau oedd eisoes yn bodoli (Maxwell a Wallace, 2021). Ond er gwaethaf y model o gamfanteisio ar blant (Harding, 2020), mae ymatebion effeithiol yn seiliedig ar weithio amlasiantaeth effeithiol ac effeithlon sy'n cynnwys rhieni ar bob cam wrth rannu gwybodaeth a gwneud penderfyniadau. Mae hyn yn arbennig o bwysig gan gofio y tueddiad sy'n dod i'r fei i dargedu “

Gan ailadrodd Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) (2014), mae gan bob ymarferydd sy'n gweithio gyda phlant a phobl ifanc rôl a chyfrifoldeb dros ddiogelu. Mae hyn yn cynnwys gwasanaethau hyblyg sydd â'r wybodaeth, y ddealltwriaeth a'r offer priodol i weithio gyda phlant a theuluoedd sy'n profi camfanteisio troseddol. Datblygwyd y pecyn cymorth hwn i lywio, cefnogi a gwella ymatebion ymarferwyr yn seiliedig ar ganfyddiadau ymchwil o Gymru. Dim ond os ydym yn gweithio gyda'n gilydd — rhieni ac ymarferwyr - y gallwn amddiffyn ein plant a'n pobl ifanc rhag y bobl sy'n cam-fanteisio'n droseddol arnynt.

Cyfeirnodau

Deddf Anghenion Dysgu Ychwanegol a'r Tribiwnlys Addysg (Cymru) 2018. Ar gael yn:

<https://www.legislation.gov.uk/anaw/2018/2/contents>

All Party Parliamentary Group on Runaway and Missing Children and Adults [APPG]. (2017).

Briefing report on the roundtable on children who go missing and are criminally exploited by gangs. 26 Hydref 2017, Cyfrol 630, c.487.

Canllawiau Ymarfer Cymru Gyfan (2019a). *Diogelu plant rhag Camfanteisio Troseddol ar Blant (CCE)*. <https://www.safeguarding.wales/chi/c6/c6.p1.html>.

Canllaw Ymarfer Cymru Gyfan (2020). *Diogelu plant rhag Camfanteisio Rhywiol ar Blant (CSE)*. <https://www.safeguarding.wales/chi/c6/c6.p1.html>.

Canllaw Ymarfer Cymru Gyfan (2019b). *Diogelu plant sy'n mynd ar goll o'r cartref neu ofal*. <https://safeguarding.wales/chi/c6/c6.p9.html>

Canllawiau Ymarfer Cymru Gyfan (2019c). *Diogelu plant a allai gael eu masnachu*. <https://safeguarding.wales/chi/c6/c6.p3.html>

Andell, P. a Pitts, J. (2017). *Preventing the Violent and Sexual Victimisation of Vulnerable Gang-Involved and Gang-Affected Children and Children in Ipswich*. University of Suffolk.

Appiah, A., Baguley, S., SPACE, a Farooq, R (2021). *Making Words Matter. Attending to Language when working with children subject to or at risk of Exploitation: A Practice and Knowledge Briefing*. NWG Network, Derby, UK

Barnardos. (2014). *Guidance on child sexual exploitation, a practitioner's resource pack*. Ilford, UK.

Bonning, J. a Cleaver, K. (2020). 'There is no "war on drugs": An investigation into county line drug networks from the perspective of a London borough, *The Police Journal*.

Cardiff University (2019) *Social care law in Wales*. <https://sites.cardiff.ac.uk/childrens-social-care-law/>

Gwasanaethau Cyfiawnder Ieuencid Caerdydd (2020). *Youth Justice Services Development Strategy 2020 – 2022*. https://www.cardiff.gov.uk/ENG/resident/Social-Services-and-Wellbeing/Children/Cardiff-Youth-Offending-Services/Documents/Youth Justice Strategy 2020_22_E.pdf

Cardiff Youth Justice Services (2022) *All our Futures: Youth Justice Services Development Strategy 2020 – 2022*. https://www.cardiff.gov.uk/ENG/resident/Social-Services-and-Wellbeing/Children/Cardiff-Youth-Offending-Services/Documents/Youth Justice Strategy 2020_22_E.pdf

-
- Centre for Homelessness (undated) *Psychologically informed environments*.
<https://www.homelessnessimpact.org/intervention/psychologically-informed-environments>
- Chard, A. (2015). *Troubled Lives. Tragic Consequences: A thematic review*. Tower Hamlets Children's Safeguarding Board.
- Child Safeguarding Practice Review Panel (2020). *It was hard to escape: Safeguarding Children at Risk from Criminal Exploitation*.
- Deddf Plant (2004). Llundain: TSO.
- Comisiynydd Plant Cymru. 2014. *Yr Hawl i Ddysgu: Cefnogi Plant a Phobl Ifanc mewn Unedau Cyfeirio Disgyblion i Gyrraedd eu Potensial*.
<https://www.childcomwales.org.uk/uploads/publications/456>.
- Cymdeithas y Plant. (2019). *Counting Lives: Responding to children who are criminally exploited*. Gorffennaf 2019.
- Cornish, C. 2018. 'Keep them busy': 'warehoused' or taught skills to achieve? *Research in Post-Compulsory Education* 23(1), pp. 100-117.
- County Lines Pathfinder (2021). *The County Lines Pathfinder 20-21 Annual Report. Norfolk, Suffolk, Essex and Cambridgeshire*. [https://yjresourcehub.uk/images/County Lines Pathfinder/County Lines Pathfinder Progress Report 20-21.pdf](https://yjresourcehub.uk/images/County%20Lines%20Pathfinder/County%20Lines%20Pathfinder%20Progress%20Report%2020-21.pdf).
- CPS (2021) *Modern Slavery, Human Trafficking and Smuggling*. Available at:
<https://www.cps.gov.uk/legal-guidance/modern-slavery-human-trafficking-and-smuggling#a08>
- Crown Prosecution (2019) *Service Restorative Justice*. <https://www.cps.gov.uk/legal-guidance/restorative-justice>
- Croxton, L., Twomey, B. a Davies, T. (2020). *Missing the Point*. National Youth Advocacy Service and the Children's Society. <https://www.nyas.net/wp-content/uploads/Missing-the-Point-Report-EL-Nov.2020.pdf>
- Cullen, P., Dunworth, J., McNally, M. a Ford, S. (2020). *Criminal Exploitation/Serious Violence and County Lines – a national summary & emerging innovative practice – update 2019/20*. Uned Trais a Bregusrwydd.
- Cymorth Cymru (heb ddyddiad) *Psychologically informed environments*.
<https://www.cymorthcymru.org.uk/en/resources/psychologically-informed-environments/>
- Department for Education (2014) *Statutory guidance on children who run away or go missing from home or care*.
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/307867/Statutory_Guidance_-_Missing_from_care__3_.pdf
-

Department of Health and Social Care (2021) *Bridging the Gap: transitional safeguarding and the role of social work with adults* Bridging the gap: Transitional Safeguarding and the role of social work with adults (publishing.service.gov.uk)

Education Act 1996. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/56/contents>

Education Act 2002. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2002/32/contents>

Ellis, K. (2018) Contested Vulnerability: A Case Study of Girls in secure care. *Children and Youth Services Review*, 88, 156-163, 1-11.

Estyn (2021a). Adroddiad Blynyddol Prif Arolygydd Ei Mawrhydi dros Addysg a Hyfforddiant yng Nghymru 2019-2020.

https://www.estyn.gov.wales/sites/www.estyn.gov.wales/files/2020-12/ESTYN%20Annual%20Report%202019-2020_full-report.pdf

Estyn (2021b) “*Dydyn ni ddim yn dweud wrth ein hathrawon - Profiadau o aflonyddu rhywiol rhwng cyfoedion ymhlith disgyblion ysgolion uwchradd yng Nghymru* Caerdydd.

Firmin C, Horan J, Holmes D & Hopper G. (2019). *Safeguarding during adolescence– the relationship between Contextual Safeguarding, Complex Safeguarding and Transitional Safeguarding*. Dartington: Research in Practice, University of Bedfordshire, Rochdale Borough Council and Contextual Safeguarding Network. [safeguarding-during-adolescence-briefing_jan19_v3.pdf](https://www.researchinpractice.org.uk/safeguarding-during-adolescence-briefing_jan19_v3.pdf) (researchinpractice.org.uk)

Florence, C., Shepherd, J., Brennan, I. a Simon, T. (2011). Effectiveness of anonymised information sharing and use in health service, police, and local government partnership for preventing violence-related injury: experimental study and time series analysis. *British Medical Journal*, d3313.

Going It Alone: Essential information and advice to young people about youth homelessness and living independently (North Wales) <https://www.goingitalone.co.uk/>

Greater Manchester Police (undated) *Philomena Protocol*

<https://www.gmp.police.uk/notices/pp/philomena-protocol/>

Her Majesty’s Prison and Probation Service (2017). *Youth Custody Service Placement Team’s overview of operational procedures*.

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/647093/Placement_Guidance_Sept_2017_YCS.pdf

Llywodraeth EM (2018) *Serious Violence Strategy*, Ebrill 2018. Prydain Fawr.

Hoggett, P. 2000. *Emotional Life and the Politics of Welfare*. Basingstoke: Macmillan.

Holmes, D. a Smale, E. (2018). *Mind the Gap: Transitional Safeguarding – Adolescence to Adulthood*. Dartington: Research in Practice. <https://www.researchinpractice.org.uk/all/publications/2018/august/transitional-safeguardingadolescence-to-adulthood-strategic-briefing-2018/>

-
- Swyddfa Gartref (2017). *Child sexual exploitation: Definition and a guide for practitioners, local leaders and decision makers working to protect children from child sexual exploitation*.
- Swyddfa Gartref (2018). *Criminal Exploitation of children and vulnerable adults: County Lines guidance* [arlein]. Great Britain.
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/741194/HOCountyLinesGuidanceSept2018.pdf
- Swyddfa Gartref (2021) *Modern Slavery: National Referral Mechanism and Duty to Notify Statistics, UK Quarter 2 2021 – April to June*.
<https://www.gov.uk/government/statistics/modern-slavery-national-referral-mechanism-and-duty-to-notify-statistics-uk-quarter-2-2021-april-to-june/modern-slavery-national-referral-mechanism-and-duty-to-notify-statistics-uk-quarter-2-2021-april-to-june>
- Swyddfa Gartref (2021a) *Interim Guidance for Independent Child Trafficking Guardians (fersiwn hygyrch) (Statutory Guidance* <https://www.gov.uk/government/publications/child-trafficking-advocates-early-adopter-sites/interim-guidance-for-independent-child-trafficking-guardians-accessible-version>
- Swyddfa Gartref (2022) *Statutory Guidance for England and Wales (under s49 of the Modern Slavery Act 2015) and Non-Statutory Guidance for Scotland and Northern Ireland*.
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1051135/Modern_Slavery_Statutory_Guidance__EW__Non-Statutory_Guidance__SNI__v2.6.pdf
- Deddf Tai (Cymru) 2014*. Caerdydd: TSO.
<https://www.legislation.gov.uk/anaw/2014/7/contents/enacted>
- Tai yn Gyntaf <https://www.cymorthcymru.org.uk/en/policy/housing-first/>
- Hudek, J. (2018). *Evaluation of the County Lines Project* [arlein]. JH Consulting, St Giles Trust, Missing People.
<file:///C:/Users/user/Downloads/County%20Lines%20Demonstration%20Pilot%20-%20Evaluation%20Report%20May%202018%20designed.pdf>
- Jakob, P. (2018). Multi-stressed families, child violence and the larger system: an adaptation of the nonviolent model. *Journal of Family Therapy* 40: 25-44.
- Keats, H., Maguire, N., Johnson, R. and Cockersall, P. (2012) *Psychologically informed services for homeless people* (Good Practice Guide) Southampton, GB. Communities and Local Government <https://eprints.soton.ac.uk/340022/>
- Maxwell, N. a Corliss, C. (2020). A mapping and horizon scanning review of good practice in youth violence prevention. CASCADE.
- Maxwell, N. a Wallace, C. (2021). *Child Criminal Exploitation in Wales*. CASCADE, Prifysgol Caerdydd.

-
- Maxwell, N., Doughty, J. a Wallace, C. (2020). *Developing a Supporting Separating Families Alliance: a scoping study*. CASCADE, Prifysgol Caerdydd.
- Maxwell, N., Wallace, C., Cummings, A., Bayfield, H. a Morgan, H. (2019). *A systematic map and synthesis review of Child Criminal Exploitation*. Panel Diogelu Cenedlaethol: Cymru.
- McCluskey, G., Lloyd, G., Riddell, S., Weedon, E., a Fordyce, M. (2013). *Evaluation of Education Provision for Children and Young People Educated Outside the School Setting*. Caerdydd: Llywodraeth Cymru.
- McCluskey, G., Riddell, S., Weedon, E. 2015. Children's rights, school exclusion and alternative educational provision. *International Journal of Inclusive Education* 19(6), tt. 595-607.
- Cyfarfod Amlasiantaeth Camfanteisio ar Blant Bwrdd Diogelu Canolbarth a Gorllewin Cymru (2021): Cylch gorchwyl. Heb ei gyhoeddi.
- Ministry of Justice (2019) *County Lines Exploitation Practice guidance for YOTs and frontline practitioners*. Lundain.
- Deddf Caethwasiaeth Fodern (2015). UK Parliament.
<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/30/contents/enacted>
- Munn, P., and Lloyd, G (2005). Exclusion and excluded pupils. *British Educational Research Journal* 31(2) 205-221.
- Cynulliad Cenedlaethol Cymru (2001) *The Learning Country:: A Paving Document*. Caerdydd: Cynulliad Cenedlaethol Cymru.
https://dera.ioe.ac.uk/5147/1/learning_country_paving_document.pdf
- Nairn, K., and Higgins, J. 2011. The emotional geographies of neoliberal school reforms: spaces of refuge and containment. *Emotion, Space and Society* 4(3), tt. 180-186.
- Cynulliad Cenedlaethol Cymru Ymchwil y Senedd (2019) *Addysg Heblaw yn yr Ysgol: Briff Ymchwil*. <https://senedd.wales/Research%20Documents/19-075%20-%20Education%20Otherwise%20Than%20At%20School/19-075-Web-Welsh.pdf>
- National County Lines Coordination Centre (2021) *County Lines Strategic Assessment 2020/21*. NCLCC Silver and Bronze Intelligence.
- Asiantaeth Troseddu Cenedlaethol. (2017). *County Lines Violence, Exploitation and Drug Supply 2017 National Briefing Report* [online]. Llundain: NCA. Great Britain.
<http://www.nationalcrimeagency.gov.uk/publications/832-county-lines-violence-exploitation-and-drug-supply-2017/file>
- Cyngor Dinas Casnewydd (2021) Protocol Casnewydd ar gyfer Diogelu Plant a Phobl Ifanc rhag Camfanteisio ar Blant (CE)
- NSPCC (2021) *Child protection system in Wales*. <https://learning.nspcc.org.uk/child-protection-system/wales - heading-top>
-

-
- NSPCC (2021) *Safeguarding children and child protection*.
<https://learning.nspcc.org.uk/safeguarding-child-protection>
- Nyarko, S. with the Hackney Contextual Safeguarding Team (2018). *Safety Mapping Exercise*. Contextual Safeguarding Network, University of Bedfordshire.
- Ofsted., (2018). *Protecting children from criminal exploitation, human trafficking and modern slavery: an addendum* [online]. Arolygiaeth Prawf EM, HMICFRS, Comisiwn Ansawdd Gofal. No. 180032. [Gwelwyd 16 July 2019] Available from:
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/756031/Protecting_children_from_criminal_exploitation_human_trafficking_modern_slavery_addendum_141118.pdf
- Out-of-court disposal work in youth offending teams: An inspection by HM Inspectorate of Probation and HM Inspectorate of Constabulary and Fire & Rescue Services, March 2018. <https://www.justiceinspectors.gov.uk/cjji/wp-content/uploads/sites/2/2018/03/Out-of-court-disposal-work-in-youth-offending-teams-reportb.pdf>
- Parsons, C. (2009). *Strategic Alternatives to Exclusion from School*. Stoke on Trent: Trentham.
- Pike, N., Langham, M. a Lloyd, S. (2019). *Parents' experiences of the Children's Social Care system when a child is sexually exploited*. PACE UK. <http://paceuk.info/wp-content/uploads/2020/01/Parents%E2%80%99-experiences-of-Children%E2%80%99s-Social-Care-Report-digital.pdf>
- Plastow, L., Finlay, F. and Williams, A.G. (2019), County lines: The role school nurses can play. *British Journal of School Nursing*, 14(5), <https://doi-org.abc.cardiff.ac.uk/10.12968/bjsn.2019.14.5.220>
- Power, S., and Taylor, C (2020) Not in the Classroom, but Still on the Register: Hidden Forms of School Exclusion. *International Journal of Inclusive Education* 24(8) 867-881.
- Power, S., and Taylor, C (2021) School exclusions in Wales: policy discourse and policy enactment. *Emotional and Behavioural Difficulties*
- Powys County Council (2020) *Child Exploitation Strategy 2020-2023*.
<https://en.powys.gov.uk/childexploitation>
- Robinson, G. McLean, R. a Densley, J. (2019). Working County Lines: Child Criminal Exploitation and Illicit Drug Dealing in Glasgow and Merseyside. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 63(5), 694–711.
- Samaritans Cymru (2019) Exclusion from school in Wales. The hidden cost.
https://media.samaritans.org/documents/Samaritans_Cymru__Exclusion_from_school_in_Wales_-_The_hidden_cost.pdf (Accessed 29.6.20)

-
- Sloane, G., Notarianni, M., Dachi, S. Balci, M., Allen, P. a the Hackney Contextual Safeguarding Team. (2019). *Peer group mapping guidance*. Contextual Safeguarding Network, University of Bedfordshire. Peer-group-mapping-guidance.pdf (csnetwork.org.uk)
- Smith, P., a Connolly, M. 2019. Care and education. A case study: understanding professional roles and identities of teachers within a Welsh PRU. *Cylchgrawn Addysg Cymru/Wales Journal of Education* 21(1), pp. 65-88.
- Gweithdrefnau Diogelu Cymru (heb ddyddiad) Gofal Cymdeithasol Cymru.
<https://safeguarding.wales>
- Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014. Caerdydd: TSO.
<https://www.legislation.gov.uk/anaw/2014/4/contents>
- Special Needs Jungle (2016) *Teaching social context to children with autism and why it's vital for safeguarding*. <https://www.specialneedsjungle.com/teaching-social-context-to-children-with-autism-and-why-its-vital-for-safeguarding/>
- Special Needs Jungle (2021) *The new "rights-based" Additional Learning Needs system in Wales*. <https://www.specialneedsjungle.com/the-new-rights-based-additional-learning-needs-system-in-wales/>
- Spicer, J. (2021) The policing of cuckooing in 'County Lines' drug dealing: An ethnographic study of an amplification spiral, *The British Journal of Criminology*, 61(5), 1390–1406.
- Sturrock, R. a Holmes, L., (2015). *Running the Risks: The links between gang involvement and children going missing*. Gorffennaf 2015. Catch 22. Missing People.
- The Children's Society (2022) *Appropriate Language in Relation to Child Exploitation*. https://www.childrenssociety.org.uk/sites/default/files/2022-01/Child_Exploitation_Appropriate_Language_Guide_2022.pdf
- Thomson, P., and Pennacchia, J. (2014). "What's the Alternative? Effective Support for Young People Disengaging from the Mainstream." *A Literature Review for a Report of the Same Name*.
https://www.researchgate.net/publication/281451346_What's_the_alternative_Literature_review_of_alternative_education_provision_funder_The_Princes_Trust
- UK Government (undated) *Types of prison sentences: Sentences for young people*.
<https://www.gov.uk/types-of-prison-sentence/sentences-for-young-people>
- UN Convention on the Rights of the Child. Ar gael yn:
<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>
- Violence and Vulnerability Unit. (2018). County lines – a national summary and emerging best practice.
<https://www.local.gov.uk/sites/default/files/documents/County%20Lines%20National%20Summary%20-%20Simon%20Ford%20WEB.pdf>
-

Gweithdrefnau Diogelu Cymru (heb ddyddiad) *Plant a phobl ifanc sydd mewn perygl o niwed*.
<https://safeguarding.wales/chi/>

Llywodraeth Cymru (2021). *Cadw dysgwyr yn ddiogel: Rôl awdurdodau lleol, cyrff llywodraethu a pherchnogion ysgolion annibynnol o dan Ddeddf Addysg 2002*. Canllawiau Llywodraeth Cymru rhif 272/2021.

Llywodraeth Cymru (2015) *Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015*. *Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015*

Llywodraeth Cymru (2016) *Gweithio gyda'n gilydd i Ddiogelu Pobl*.
[https://llyw.cymru/sites/default/files/publications/2019-05/gweithio-gydan-gilydd-i-ddiogelu-pobl-cyfrol-i-cyflwyniad-a-throsolwg.pdf\(gov.cymru\)](https://llyw.cymru/sites/default/files/publications/2019-05/gweithio-gydan-gilydd-i-ddiogelu-pobl-cyfrol-i-cyflwyniad-a-throsolwg.pdf(gov.cymru))

Llywodraeth Cymru (2017) *Addysg heblaw yn yr ysgol (EOTAS): fframwaith gweithredu*.
<https://gov.wales/sites/default/files/publications/2018-03/education-otherwise-than-at-school-framework-for-action.pdf>

Llywodraeth Cymru (2017) *Addysg heblaw yn yr ysgol (EOTAS): fframwaith gweithredu*.
<https://gov.wales/sites/default/files/publications/2018-03/education-otherwise-than-at-school-framework-for-action.pdf>

Llywodraeth Cymru (2017) *Canllawiau Statudol i Helpu i Atal Plant a Phobl Ifanc rhag Colli Addysg*. Cylchlythyr Llywodraeth Cymru rhif: 002/2017.

Llywodraeth Cymru (2017) *Canllawiau Statudol i Helpu i Atal Plant a Phobl Ifanc rhag Colli Addysg*. Cylchlythyr Llywodraeth Cymru rhif: 002/2017.

Llywodraeth Cymru (2018). *Tai yn Gyntaf – Egwyddorion a Chanllawiau Cenedlaethol i Gymru*.
<https://llyw.cymru/sites/default/files/publications/2019-03/egwyddorion-tai%20yn-gyntaf-canllawiau-ar-gyfer-awdurdodau-lleol.pdf>

Llywodraeth Cymru (2019) *Glasbrint Cyfiawnder Ieuencid i Gymru*.
<https://gov.wales/sites/default/files/publications/2019-05/youth-justice-implemenation-plan.pdf>

Llywodraeth Cymru (2019) *Glasbrint Cyfiawnder Ieuencid*.
https://gov.wales/sites/default/files/publications/2019-05/youth-justice-blueprint_0.pdf

Llywodraeth Cymru (2019a) *Gwahardd o ysgolion ac Unedau Cyfeirio Disgyblion*. Dogfen canllawiau rhif: 255/2019.

Llywodraeth Cymru (2019b) *Disgyblion sy'n cael eu haddysgu heblaw yn yr ysgol, 2018/19*.
<https://gov.wales/sites/default/files/statistics-and-research/2019-07/pupils-educated-other-school-september-2018-august-2019-644.pdf>

Llywodraeth Cymru (2021) *Gwaharddiadau parhaol a chyfnod penodol o ysgolion: Medi 2019 i Awst 2020*. <https://gov.wales/permanent-and-fixed-term-exclusions-schools-september-2019-august-2020.html>

Welsh Government and Youth Justice Board for England and Wales (2015). *YOT Management Board Guidance. Guidance on effective youth offending team governance in Wales*. Llundain.
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/418164/YOT_Management_Board_guidance_Wales.pdf - :
~:text=Y%20tirwedd%20o%20Youth%20Justice%20yn%20Cymru%20has,angen%3B%20a%20Demonstrate%20more%20Persistent%20patrymau%20o%20Troseddu.

Wigmore. J. (2018). *Recognising and acting on signs of 'county lines' child exploitation. A case study*. Niche Health and Social Care Consulting.

Wilcock, A (2020). *Heads call for sixth-forms for at risk excluded pupils*. Ar gael yn: <https://www.integrated.org.uk/2020/06/26/heads-call-for-sixth-forms-for-at-risk-excluded-pupils/>

Windle, J. a Briggs, D. (2015b). 'It's like working away for two weeks': The harms associated with young drug dealers commuting from a saturated London drug market. *Crime Prevention and Community Safety*. 17, 105–119.

Windle, J., Moyle, L. and Coomber, R. (ar ddod). 'Vulnerable' kids going country: Children and young people's involvement in county lines drug dealing. *Youth Justice*.

Youth Justice Board (2013). *Modern Youth Offending Partnerships: Guidance on effective youth offending team governance in England*.
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/319291/youth-offending-partnerships-guidance.pdf

Youth Justice Board (2014) *AssetPlus: assessment and planning in the youth justice system*. Llywodraeth y DU. <https://www.gov.uk/government/publications/assetplus-assessment-and-planning-in-the-youth-justice-system/assetplus-assessment-and-planning-in-the-youth-justice-system>

Youth Justice Board (2019) *Standards for Children in the Youth Justice System*.
<https://www.gov.uk/government/publications/national-standards-for-youth-justice-services/standards-for-children-in-the-youth-justice-system-accessible-version-legal-provision>

Youth Justice Board (2021) *Youth justice service governance and leadership*.

Grŵp Adolygu Gwaith Ieunctid yng Nghymru (2018). *Gwaith Ieunctid yng Nghymru: Egwyddorion a dibenion*.

Atodiad A: Diogelu Cymhleth

Mae'r pecyn cymorth wedi mabwysiadu'r enw 'Diogelu Cymhleth Cymru' gan ei fod yn defnyddio'r gwaith a wnaed ym Manceinion Fwyaf i fynd i'r afael a risg a niwed a achosir gan gyfoedion, partneriaid, neu oedolion yn y gymuned ehangach yn hytrach nag yn y teulu (Manchester Safeguarding Partnership).

Diffinnir diogelu cymhleth fel:

"Gweithgaredd troseddol (yn aml wedi'i drefnu), neu ymddygiad sy'n gysylltiedig â throseddoldeb, sy'n cynnwys plant/pobl ifanc fregus, pan fo camfanteisio a/neu pryder diogelu clir neu ymhlyg)
(Manchester Safeguarding Partnership)

Mae diogelu cymhleth yn rhoi sylw i'r risg sy'n digwydd mewn mannau cymunedol ac ar-lein drwy gyfryngau cymdeithasol. Mae dylanwadu diwylliant ieuencid, normau, a chyfoedion arno. O ganlyniad, mae gan rieni lai o ddylanwad neu braidd dim ar bobl ifanc yn eu harddegau a fawr o reolaeth dros yr hyn sy'n digwydd y tu allan i'r cartref. Anaml mai rhieni sy'n cychwyn y camfanteisio troseddol ar eu plant. Eto i gyd, yn aml byddant yn cael eu beio er eu bod hwythau'n ddiodefwrwr eilaidd o effeithiau andwyol y cam-fanteisio troseddol ar blant sy'n digwydd i'w plentyn a'u teulu. Yn aml mae hyn yn cynnwys bygythiadau neu drais gwirioneddol gan eu plentyn a/neu'r camfanteiswyr i'w plentyn neu iddynt eu hunain.

Mae Diogelu Cymhleth yn ategu'r dirwedd canllawiau polisi ac ymarfer yng Nghymru. Mae'r pecyn cymorth hwn yn seiliedig ar yr angen sylfaenol i fabwysiadu ymagwedd sy'n ganolbwyntio ar blant ac ar hawliau plant. Mae'n rhaid gwrandao ar bobl ifanc a'u cynnwys wrth wneud penderfyniadau Mae hyn yn arbennig o berthnasol o ystyried bod camfanteisio yn cymryd rheolaeth oddi wrth y person ifanc. Mae'n rhaid i ymarferwyr beidio â gwneud yr un fath. Dylent ddiogelu a pheidio â throseddoli'r bobl ifanc hyn a dylent eu helpu a'u cefnogi i gymryd rheolaeth dros eu bywydau ac i gyflawni eu potensial llawn. Mae hyn yn golygu gweithio gyda phobl ifanc, sefydlu trafodaeth gyfeillgar, datblygu ymddiriedaeth a meithrin perthnasoedd y mae pobl ifanc yn teimlo'n ddiogel ac yn gallu rhannu eu barn ynddynt.

Egwyddorion

Mae Diogelu Cymhleth yn cwmpasu ymagwedd integredig sy'n:

- Seiliedig ar ymagwedd diogelu plentyn yn gyntaf.
- Mae'n canolbwyntio ar y plentyn fel bod anghenion y person ifanc yn cael eu nodi yn cael sylw.
- Mae'n cael ei gyflwyno yn y gymuned i bobl ifanc a'u teuluoedd.
- Wedi'i anelu at atal, ymyrraeth gynnar, a dargyfeirio.
- Gallu cynnwys rhieni fel adnodd yn hytrach na fel risg.
- Yn cynnwys adnabod, unigolion neu grwpiau sy'n camfanteisio ar bobl ifanc, ymchwilio iddynt a'u herlyn.

Yn ogystal â Diogelu Cymhleth, mae Diogelu Trosiannol a Diogelu Cyd-destunol yn ychwanegiadau gwerthfawr i ddiogelu pobl ifanc rhag cael camfanteisio troseddol ar blant. Mae'r ddwy ymagwedd yn ategu Diogelu Cymhleth. Mae'r adrannau canlynol yn darparu crynodeb o'r ddwy ymagwedd.

Diogelu Trosiannol

Mae Diogelu Trosiannol yn ymagwedd ar gyfer diogelu pobl ifanc o'u glasoed nes iddynt ddod yn oedolion. Diffinnir diogelu trosiannol fel:

“an approach to safeguarding adolescents and young adults fluidly across developmental stages which builds on the best available evidence, learns from both children’s and adult safeguarding practice and which prepares young people for their adult lives”

(Holmes and Smale, 2018:3)

Mae'n cydnabod nad yw glasoed yn gyfnod diffiniedig; mae taith plentyn i fod yn oedolyn yn broses yn hytrach na digwyddiad. Mae hyn yn seiliedig ar y dystiolaeth fod ymennydd pobl ifanc yn parhau i aeddfedu yn feddyliol ac yn emosiynol i mewn i'w hugeiniau. Yn ôl Diogelu Trosiannol, dylid teilwra cefnogaeth i anghenion pobl ifanc yn hytrach nag i'w hoedran. Mae'n mynd ymhellach na throsglwyddo o wasanaethau plant i wasanaethau oedolion. Mae'n cynnwys ymarferwyr o wasanaethau plant ac oedolion yn gweithio gyda'i gilydd i gefnogi pobl ifanc gyda'u hamgylchiadau a'u profiadau unigol. Yn gyson â Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014, nod Diogelu Trosiannol yw meithrin ymagwedd fwy cydgysylltiedig rhwng diogelu plant a phobl ifanc ac oedolion. Mae'n hyrwyddo ymagwedd sy'n seiliedig ar hawliau fel y bydd pobl ifanc yn cael eu cynnwys yn y broses o wneud penderfyniadau ac yn unol â Deddf Gofal 2014, mae ymarferwyr yn ystyried amgylchiadau unigol ac nid eu hoedran, eu hymddygiad neu eu diagnosis yn unig. Mae diogelu trosiannol yn cydnabod bod gwaith cymdeithasol oedolion yn canolbwyntio ar bobl y mae'n bosibl ei fod yn anodd iddynt eu hamddiffyn eu hunain rhag niwed oherwydd eu hanghenion gofal a chefnogaeth. Mae'n berthnasol i camfanteisio troseddol ar blant oherwydd bod pobl ifanc wedi bod yn destun camfanteisio troseddol ers iddynt fod yn ifanc, ac mae'n bosibl na fydd y rhai sydd ag anghenion dysgu ychwanegol nad ydynt yn cael eu diwallu yn gallu eu hamddiffyn eu hunain neu eu bod yn gyndyn i dderbyn cefnogaeth a chymorth.

Diogelu Cyd-destunol

Mae Diogelu Cyd-destunol yn darparu fframwaith ar gyfer gweithio gyda risg a niwed y tu hwnt i'r teulu. Mae'n canolbwyntio ar y bobl a'r lleoedd yn y gymuned lle mae risg yn digwydd. Mae'n cydnabod mai cyfyngedig yw dylanwad rhieni ar ffrindiau eu plant ac ar y manau y mae eu plentyn yn treulio ei amser rhydd ynddynt.

Mae Diogelu Cyd-destunol yn darparu fframwaith ar gyfer rhoi sylw i newid y tu hwnt i'r teulu ac mae'r fframwaith wedi'i deilwra i'r cyd-destun lleol. Yn rhan o'r teilwra hwn y mae asesiadau cyfannol sy'n mynd y tu hwnt i gamfanteisio troseddol ar blant i ddarganfod yr anghenion hynny sydd gan y person ifanc nad ydynt yn cael eu diwallu. Dylai'r asesiadau hyn benderfynu pa gyd-destunau a pherthnasoedd sy'n berygl i'r person ifanc ac arwain datblygu cynlluniau diogelu. Mae Diogelu Cyd-destunol yn cynnwys adnabod y ffactorau amddiffynnol er mwyn eu cryfhau a'u defnyddio i atgyfnerthu gwydnwch y person ifanc. At hyn, mae Diogelu Cyd-destunol yn arwain

cynllunio diogelwch trwy rannu cyd-destunau gwybodaeth gyda'r heddlu a thimau diogelwch cymunedol er mwyn galluogi defnyddio technegau tarfu. Felly, mae Diogelu Cyd-destunol yn datblygu partneriaethau gydag asiantaethau sy'n gallu gwella diogelu ac amddiffyn plentyn rhag risg y tu hwnt i risgiau'r cartref, er enghraifft darparwyr hamdden, mannau cyhoeddus agored a busnesau.

Atodiad B: Yr iaith a ddefnyddir

Pa angen ystyried yn ofalus pa fath o iaith sy'n cael ei defnyddio (Ffigur 10). Mae camfanteisio troseddol ar blant yn digwydd hyd yn oed pan fo'r gweithgaredd yn ymddangos yn gydsyniol wrth i gamfanteiswyr gymryd mantais ar fregusrwyddau, tloedi, diffyg cyfalaf cymdeithasol a/neu ofn pobl ifanc. Felly, mae'n rhaid i ymarferwyr beidio â defnyddio iaith neu dermau sy'n rhoi bai yn benodol ar bobl ifanc neu sy'n awgrymu eu bod ar fai (Ffigur 10). Mae'n rhaid iddynt sicrhau eu bod yn defnyddio iaith gynhwysol sy'n seiliedig ar gryfderau. Wrth siarad â phobl ifanc a rhieni, mae angen gofal ychwanegol oherwydd gallent fod yn anghyfarwydd â thermau sy'n gyffredin ymhlith ymarferwyr, megis 'camfanteisio troseddol ar blant', 'llinellau sirol' neu 'wedi'i fasnachu'. Gall hyn beri dryswch. Gall hefyd fod yn niweidiol i bobl ifanc y mae'n bosibl nad ydynt yn sylweddoli bod rhywun yn 'camfanteisio' arnynt neu nad ydynt yn barod i dderbyn hynny. At hynny, mae'n bosibl y bydd pobl ifanc yn ymwrthod â'r syniad o fod yn ddiodefwr. Mae'n bosibl y byddant yn canfod bod eu gweithredoedd yn rhai entrepreneuriaidd ac/neu yn ganlyniad i beidio â chael llawer o gyfleoedd dilys i ennill arian drostynt eu hunain a/neu eu teuluoedd. Ar ben hynny, mae'n bosibl y bydd pobl ifanc mor isel yn yr hierarchaeth, mae'n bosibl na fyddant yn sylweddoli nad ydynt yn rhan o grŵp trosedd cyfundrefnol. Felly, dylai ymarferwyr ddefnyddio iaith y mae pobl ifanc yn teimlo'n gyfforddus wrth ei defnyddio.

Ffigur 10: Beio diodefwr yntau iaith sy'n seiliedig ar gryfderau

Termau cyffredin

Mae'r termau sy'n gysylltiedig â chamfanteisio'n droseddol ar blant yn amrywio yn ôl rhanbarth. Gan fod llawer o'r termau hyn wedi dod yn rhan o iaith lafar pobl ifanc, ni fydd pob person ifanc sy'n defnyddio'r termau hyn yn destun i gamfanteisio troseddol. Fodd bynnag, dylai ymarferwyr ddeall y termau allweddol (Tabl 1).

Tabl 1: Termau cyffredin yn ymwneud â chamfanteisio troseddol ar blant

Llinell wedi'i brandio	Llinell ffôn symudol sy'n cael ei defnyddio i gymryd archebion gan gwsmeriaid. Mae'n cael ei reoli gan bobl ifanc hŷn sy'n fwy uchel yn y gadwyn delio cyffuriau. Gellir rhoi enw person ifanc neu le i linellau brand, e.e., 'llinell y Barri'
Crwyn glân	Pobl ifanc nad yw'r heddlu na'r gwasanaethau plant yn eu hadnabod. Mae'r bobl ifanc hyn yn cael eu targedu gan gamfanteiswyr gan eu bod yn llai tebygol y bydd rhywun yn amau eu bod yn destun i gamfanteisio troseddol.
Cogio	Y broses lle y defnyddir pobl ifanc i gymryd tai drosodd, ceir y tai hyn o oedolion bregus, gan gynnwys pobl sy'n gaeth i gyffuriau
Caethiwed dyled	Mae pobl yn eu rhwydwaith eu hunain yn lladrata oddi ar bobl ifanc er mwyn iddynt fynd i ddyled a bod yn agored i gamfanteisio arnynt ac mae'n rhaid iddynt ad-dalu'r ddyled. Bydd camfanteiswyr yn gosod cyfraddau uchel er mwyn maglu pobl ifanc.
Rhai hŷn (Elders)	Pobl ifanc sydd un cam yn uwch na rhedwyr stryd. Mae rhai hŷn yn cynhyrchu gwerthiannau ac yn adeiladu sylfaen cwsmeriaid weithredol. Maent yn camfanteisio'n droseddol ar bobl ifanc eraill.
Bwyd	Mae camfanteiswyr yn cyfeirio at eu cyffuriau fel 'bwyd' i leihau goblygiadau eu gweithgareddau. Mae hyn yn golygu bod pobl ifanc yn credu eu bod yn 'bwydo' pobl fregus sy'n gaeth i gyffuriau ac yn eu helpu.
Mynd i'r cefn gwlad (Going country)	Pan fydd rhywun yn meithrin perthynas amhriodol gyda phobl ifanc ac yn eu recriwtio mewn dinasoedd ac ardaloedd trefol mwy, ac mae'n bosibl y byddant yn cael eu masnachu i mewn i ardaloedd gwledig neu arfordirol.
OT	Ystyr 'Out trapping' neu 'out of town' yw bod i ffwrdd (yn cael eu masnachu) yn gwerthu cyffuriau mewn ardaloedd ardal drefol neu wledig.
Plygio	Cuddio cyffuriau'n fewnol o fewn y llwybr gastroberfeddaidd, y wain neu'r bochau. Mae'n bosibl y bydd pobl ifanc yn cael eu dal i lawr wrth i'r cyffuriau gael eu cuddio yn eu corff neu wrth iddynt gael eu tynnu allan.
Dyn ffordd (Road man)	Gwerthwr cyffuriau
Rhedwyr	Pobl ifanc ar waelod hierarchaeth gwerthu cyffuriau Camfanteisir yn droseddol ar bobl ifanc i gludo a gwerthu cyffuriau.
Shank	Cyllell
Strapio neu on tick	Pan fo pobl ifanc yn cael cyffuriau am ddim.
Trethu	Lle y caiff trais ei ddefnyddio fel dull rheoli. Gall pobl ifanc sydd wedi 'gwneud cam' gael eu marcio neu eu hanafu fel gwers i eraill.

Tŷ maglu neu 'bando'	Dyma adeilad sy'n cael ei ddefnyddio fel man i werthu cyffuriau. Yn aml defnyddwyr cyffuriau sydd yno yr adeiladau hyn.
Maglu (Trapping)	Mae hyn yn cyfeirio at werthu cyffuriau ar y stryd

CASCADE

Diolchiadau

Mae'r tîm ymchwil yn arbennig o ddiolchgar i'r Grŵp Cyngori ar Ymchwil a roddodd gymorth a chefnogaeth drwy gydol y gwaith ymchwil a datblygu'r pecyn cymorth. Roedd y grŵp yn cynnwys pobl ifanc, rhieni a gweithwyr proffesiynol.

Canolfan Ymchwil a Datblygu Gofal Cymdeithasol i Blant (CASCADE),
Prifysgol Caerdydd, Ysgol y Gwyddorau Cymdeithasol (SOCSI), Prifysgol
Caerdydd

I gael rhagor o wybodaeth, cysylltwch â:

CASCADE: Canolfan Ymchwil a Datblygu Gofal Cymdeithasol i Blant

Baro Gwyddorau Cymdeithasol Prifysgol Caerdydd